

Opiskeluterveydenhuollon opas 2020

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:14

Opiskeluterveydenhuollon opas 2020

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN: 978-952-00-9886-5 (PDF)

Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	Huhtikuu 2020	
Tekijät	Tiina Tuovila, Noora Seilo, Kristina Kunttu		
Julkaisun nimi	Opiskeluterveydenhuollon opas 2020		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:14		
ISBN PDF	978-952-00-9886-5	ISSN PDF	1797-9854
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9886-5		
Sivumäärä	114	Kieli	suomi
Asiasanat	opiskeluterveydenhuolto, terveyspalvelut, opiskelijat, opiskelukyky, opiskeluympäristö, opiskeluyhteisö, mielenterveyspalvelut, suun terveys		
Tiivistelmä	<p>Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on järjestää terveyden- ja sairaanhoitopalvelut opiskelijoille, edistää opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä sekä opiskeluympäristön ja -yhteisön hyvinvointia. Toimintaa ohjaavan lainsäädännön sekä toimintaympäristön muutokset edellyttivät uutta ohjeistusta, ja tämä opas korvaa vuonna 2006 ilmestyneen oppaan.</p> <p>Oppaassa kuvataan opiskeluterveydenhuollon lakisääteiset tehtävät, annetaan ohjeita niiden käytännön toimeenpanosta sekä suosituksia toimintakäytännöiksi. Opas tarkentaa erityisesti terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen sisältöä, opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettujen opiskelijoiden määrittelyä, toiminnan tilastointia, altistelähtöisiä terveystarkastuksia, käytäntöjä erityisen tuen tarpeen ilmetessä sekä kansainvälisten opiskelijoiden palveluja. Sisällössä huomioidaan myös ammattikorkeakouluopiskelijoiden siirtyminen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön palvelujen piiriin vuoden 2021 alusta ja samaan aikaan voimaan tuleva terveydenhuoltolain 17 §:n muutos.</p> <p>Oppaan tavoitteena on vahvistaa opiskeluterveydenhuollon kokonaisuutta ja yhtenäistää opiskeluterveydenhuollon käytäntöjä eri puolilla maata. Opiskeluterveydenhuollon opas on tarkoitettu erityisesti toisen ja korkea-asteen opiskeluterveydenhuollossa toimiville ammattilaisille ja vastuhenkilöille, mutta myös päättäjille ja yhteistyökumppaneille.</p>		
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun jakaja/ myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	April 2020	
Författare	Tiina Tuovila, Noora Seilo, Kristina Kunttu		
Publikationens titel	Guide för studerandehälsovården 2020		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2020:14		
ISBN PDF	978-952-00-9886-5	ISSN PDF	1797-9854
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9886-5		
Sidantal	114	Språk	finska
Nyckelord	Studiegemenskapen, studerandehälsovård, hälsotjänster, studerande, studieförmåga, studiemiljö, mentalvårdstjänster, munhälsa		
Referat	<p>Studerandehälsovården ordnar hälso- och sjukvård för studerande och främjar studerandes hälsa och studieförmåga samt välbefinnandet i studiemiljön och studerandegemenskapen. I och med ändringarna i den lagstiftning som styr verksamheten samt den förändrade verksamhetsmiljön behövs det nya anvisningar, och därför ersätts guiden från 2006 med en ny guide.</p> <p>I guiden beskriver man studerandehälsovårdens lagstadgade uppgifter samt ger anvisningar om det praktiska genomförandet och rekommendationer för verksamhetspraxis. I guiden specificeras särskilt innehållet i hälso- och sjukvårdstjänsterna, vilka studerande som är berättigade till studerandehälsovård, statistikföringen, de hälsogranskningar som görs enligt exponeringen i arbetet, praxis vid behov av särskilt stöd samt tjänsterna för internationella studerande. Från ingången av 2021 kommer de tjänster som tillhandahålls av Studenternas hälsovårdsstiftelse att omfatta studerande inom yrkeshögskolor och ändringen av 17 § i hälso- och sjukvårdslagen att träda i kraft. Även detta har beaktats i guiden.</p> <p>Syftet med guiden är att stärka studerandehälsovården som helhet och att få till stånd enhetliga förfaranden för studerandehälsovården i hela landet. Guiden för studerandehälsovården är avsedd särskilt för personal och ansvariga personer inom studerandehälsovården för andra stadiet och högskolorna, men även för beslutsfattare och samarbetspartners.</p>		
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Distribution/ beställningar	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health	April 2020	
Authors	Tiina Tuovila, Noora Seilo, Kristina Kunttu		
Title of publication	Guide on student health care 2020		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2020:14		
ISBN PDF	978-952-00-9886-5	ISSN (PDF)	1797-9854
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9886-5		
Pages	114	Language	Finnish
Keywords	student community, student health care, health services, students, ability to study, study environment, mental health services, oral health		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of student health care is to organise health and medical care services for students, to support their health and ability to study and to promote the wellbeing in the study environment and student community. The changes in the legislation governing the activities and the operating environment required new guidance, and this guide replaces the guide published in 2006.</p> <p>The guide describes the statutory tasks of student health care services and provides guidance on their practical implementation and recommendations for operating practices. In particular, the guide specifies the content of health and medical services, definition of students entitled to student health care, statistics on the activities, exposure-based health examinations, practices in the event of a need for special support, and the services for international students. The content also takes into account the transfer of students in universities of applied sciences to using the services of the Finnish Student Health Service from the beginning of 2021, as well as the amendment to section 17 of the Health Care Act, which will enter into force at the same time.</p> <p>The aim of the guide is to strengthen the whole range of student health care and to harmonise student health care practices across the country. The guide on student health care is intended especially for professionals and responsible persons in secondary and tertiary education, but also for decision-makers and cooperation partners.</p>			
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Opiskeluterveydenhuollon tavoite, tehtävät ja sisältö	11
2.1	Opiskeluterveydenhuollon sisältö.....	11
2.2	Opiskeluterveydenhuollon toimintaperiaatteet.....	15
3	Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen	17
3.1	Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat.....	18
3.2	Hoitoon pääsy	20
3.3	Henkilöstö.....	21
3.3.1	Henkilöstörakenne.....	21
3.3.2	Koulutus ja osaaminen	23
3.4	Suunnittelu, seuranta ja kirjaaminen.....	24
3.4.1	Nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa	24
3.4.2	Opiskeluterveydenhuollon toiminnan suunnittelu ja seuranta.....	25
3.4.3	Opiskeluterveydenhuollon tietojen kirjaaminen.....	27
3.5	Tutkimus.....	32
3.5.1	Kouluterveyskysely	32
3.5.2	Korkeakouluopiskelijoiden terveys ja hyvinvointitutkimus (KOTT).....	33
3.5.3	Opiskelijabarometri	33
3.5.4	Eurostudent	34
4	Opiskelukyky	35
5	Opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö	40
5.1	Opiskelu eri koulutusasteilla.....	40
5.1.1	Opiskelu 2. asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	41
5.1.2	Opiskelu lukiossa	41
5.1.3	Opiskelu korkeakouluissa.....	42
5.2	Opiskeluterveydenhuolto osana toisen asteen monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa.....	44
5.3	Opiskelijajärjestöt ja niiden rooli.....	45

6	Hyvinvoiva oppilaitos	47
6.1	Opiskeluterveydenhuolto osana opiskeluympäristö- ja yhteisötyötä.....	47
6.1.1	Yhteisöllisen työn sisältö.....	48
6.1.2	Yhteisöllinen opiskeluhoito toisella asteella.....	50
6.1.3	Yhteisöllisen työn erityispiirteet korkeakouluissa.....	51
6.2	Terveyttä edistävä viestintä.....	54
6.3	Oppilaitosympäristön ja yhteisön tarkastaminen.....	55
6.3.1	Tarkastusten toteuttaminen monialaisena yhteistyönä.....	55
6.3.2	Tarkastukset toisen asteen oppilaitoksissa.....	56
6.3.3	Tarkastukset korkeakouluissa.....	57
6.4	Sora-lainsäädäntö – Ratkaisuja opiskelijaksi soveltumattomuuteen.....	58
6.4.1	Sora-lainsäädännön mukainen huumausainetestaus.....	59
6.4.2	Opiskeluoikeuden peruuttaminen.....	60
7	Opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoitopalvelut	64
7.1	Terveystarkastukset.....	64
7.1.1	Terveystarkastusten tavoitteet ja sisällöt.....	64
7.1.2	Terveystarkastusten toteuttaminen toisella asteella.....	66
7.1.3	Terveystarkastusten toteuttaminen korkeakouluissa.....	66
7.1.4	Terveystarkastukset erityisen terveysvaaran ja työn edellyttämien terveysvaatimusten vuoksi.....	67
7.2	Terveysohjaus.....	71
7.3	Ryhmätoiminta.....	73
7.4	Tartuntatautien ehkäisy.....	74
7.4.1	Opiskelijoiden rokotukset.....	74
7.4.2	Tuberkuloosin seulonta.....	76
7.4.3	Salmonelloosin ehkäisy.....	78
7.5	Seksuaali- ja lisääntymisterveyden palvelut.....	79
7.5.1	Seksuaali- ja lisääntymisterveyden tuki ja palvelut opiskeluterveydenhuollossa.....	80
7.5.2	Raskaudenehkäisy ja raskaudenkeskeytys.....	80
7.5.3	Seksitaudit.....	81
7.5.4	Seksuaaliväkivalta.....	81
7.6	Suun terveydenhuollon palvelut.....	82
7.6.1	Suun terveydenhuollon palvelujen sisältö ja saatavuus.....	82
7.6.2	Suun terveystarkastukset.....	83
7.6.3	Suun terveydenhuollon palvelujen toteuttaminen.....	84
7.7	Mielenterveys- ja päihdepalvelut.....	85
7.7.1	Mielenterveys- ja päihdehäiriöt opiskelijoilla.....	85
7.7.2	Työnjako mielenterveys- ja päihdepalvelujen toteuttamisessa.....	86
7.7.3	Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät.....	87

7.8	Erityinen tuki.....	89
7.9	Opiskeluterveydenhuollon rooli oppimisvaikeuksien selvittelyssä	91
7.10	Kuntoutus.....	93
8	Opiskelijan toimeentulon ja asumisen tuet.....	94
8.1	Opintotuki.....	94
8.2	Asumistuki ja muut etuudet opiskelijalle.....	95
8.3	Opiskelijan muita toimeentulon tukimuotoja.....	96
8.4	Opiskelijan työtapaturma- ja ammattitautiturva.....	97
8.5	Asuntola-asuminen.....	98
9	Opiskelijan asema ja oikeudet asiakkaana	100
9.1	Tietosuoja	100
9.1.1	Potilasasiakirjat.....	100
9.1.2	Potilastietojen luovuttaminen	101
9.1.3	Opiskeluterveydenhuollossa tehtävät kyselyt.....	104
9.2	Asiakasmaksut.....	105
9.2.1	Kunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon maksut.....	105
9.2.2	Yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon maksut.....	105
9.2.3	Kansainvälisten opiskelijoiden maksut.....	105
9.3	Hoitopaikan valinta.....	107
	Liite 1. Työryhmä ja asiantuntijat	108
	Liite 2. Malli lomakkeesta korkeakoulujen opiskeluympäristöjen tarkastuksiin...	110

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2006 ensimmäisen valtakunnallisen ohjeistuksen opiskeluterveydenhuollolle. Sen jälkeen opiskeluterveydenhuoltoa on kehitetty monin tavoin niin erilaisten selvitysten, työryhmien, ohjeistusten kuin lainsäädännön avulla, joten oppaan uusiminen oli tarpeen. Tämä Opiskeluterveydenhuollon opas 2020 on kirjoitettu kokonaan uudelleen ja se korvaa aiemman oppaan. Oppaassa kuvataan opiskeluterveydenhuollon lakisääteiset tehtävät. Terveystarkastuslaki ja valtioneuvoston asetus (338/2011) on säädetty yleisellä tasolla, eivätkä siten avaa tarkasti opiskeluterveydenhuollon sisältöä. Tämän vuoksi oppaassa annetaan myös suosituksia niistä sisällöistä, joista ei ole suoraan säädetty lainsäädännössä.

Opiskeluterveydenhuollon opas on tarkoitettu koko opiskeluterveydenhuollon henkilöstölle toiselta asteelta korkea-asteelle. Oppaan tavoitteena on ohjeistaa ja yhtenäistää opiskeluterveydenhuollon käytäntöjä eri puolilla maata. Päivitetty opas pyrkii tarkentamaan erityisesti terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen sisältöä, opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettujen opiskelijoiden määrittelyä ja kansainvälisten opiskelijoiden palveluja. Lisäksi kiinnitetään huomiota mm. toiminnan tilastointiin, altistelähtöisiin terveystarkastuksiin sekä käytäntöihin erityisen tuen tarpeen ilmetessä.

Opiskeluterveydenhuoltoon vaikuttavia lainsäädännöllisiä muutoksia vuoden 2006 jälkeen ovat erityisesti valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011), terveydenhuoltolaki (1326/2010) sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013). Myös opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö on muuttunut. Ammatillisen koulutuksen reformi tuli voimaan 1.1.2018 ja ammatillisessa koulutuksessa suurin osa opiskelijoista on nykyään aikuisia. Kaikilla koulutussektoreilla tutkintojen suoritusastat ovat monipuolistuneet. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on tuonut toiselle asteelle rakenteet monialaiseen yhteistyöhön. Ammattikorkeakoulujen opiskelijat ovat siirtymässä YTHS:n palvelujen piiriin vuoden 2021 alusta, jolloin tulee voimaan laki korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollosta. Samaan aikaan tulee voimaan terveydenhuoltolain 17 §:n muutos, jonka myötä opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

Vuoden 2021 alusta tulevat muutokset esitetään oppaassa kunkin kappaleen lopussa. Muuttunut lainsäädäntö ja toimintaympäristö edellyttävät myös uutta ohjeistusta lainsäädännön käytännön toimeenpanosta.

Päivitetyn ohjeistuksen tarve on noussut ilmeiseksi myös STM:n tekemän opiskeluterveydenhuollon selvityksen (2012), opiskeluterveydenhuollon kehittämistyöryhmän työskentelyn (2014) ja sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2018 antaman kuntainfon (opiskeluterveydenhuollon järjestäminen kunnissa) yhteydessä. Myös valvontaviranomaiset toteivat vuonna 2019, että opiskeluterveydenhuollon järjestämisessä, palvelujärjestelmän hajanaisuudessa ja tilastoinnissa on edelleen parannettavaa. Erityistä huolta valvontaviranomaiset esittivät opiskelijoiden mielenterveyspalveluiden pirstaleisuudesta. Hajanainen palvelujärjestelmä paitsi vaikeuttaa hoitoon hakeutumista ja siihen sitoutumista, myös hankaloittaa palveluiden saatavuuden seuranta ja potilasturvallisuuden arviointia.

2000-luvulla on tehty paljon myös tutkimustyötä opiskelijoiden terveydestä. Selvityksiä ja tutkimustietoa hyödyntäen STM ja THL ovat tuottaneet opiskeluterveydenhuoltoon liittyviä oppaita opiskelu ympäristön tarkastamisesta, mielenterveys- ja päihdetyöstä, opiskeluhuollosta ja Sora-lainsäädännön soveltamisesta. Lisäksi Duodecim on kustantanut aiheeseen liittyvän laaja-alaisen Opiskeluterveys-kirjan. Tässä oppaassa pyritään välttämään päällekkäisyyttä näiden julkaisujen kanssa suosittamalla etsimään niistä tarkempaa tietoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö toivoo, että uusi opas selkeyttää opiskeluterveydenhuollon toimintaa ja tukee opiskeluterveydenhuollon henkilöstöä työssään opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Opas on laadittu yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Kansaneläkelaitoksen ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön kanssa. Lisäksi merkittävän panoksensa ovat antaneet asiantuntijat Opetushallituksesta, Työterveyslaitoksesta ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiristä. Oppaan suunnittelusta vastannut työryhmä ja kirjoittajat on esitelty liitteessä 1. Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää kaikkia työhön osallistuneita, erityisesti oppaan toimittajia TtM Tiina Tuovilaa, LL Noora Seiloa ja LT, dosentti Kristina Kunttua.

2 Opiskeluterveydenhuollon tavoite, tehtävät ja sisältö

Tavoite

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävät ja sisältö

Opiskeluterveydenhuolto huolehtii terveyden ja sairaanhoitopalvelujen järjestämisestä opiskelijoille. Lisäksi sen tulee toimia opiskeluolosuhteiden parantamiseksi. Terveys- huoltolain (1326/2010) mukaan opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

1. oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein
2. opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti
3. terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen opiskelijoille, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto mukaan lukien
4. opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen.

2.1 Opiskeluterveydenhuollon sisältö

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisällöstä säädetään terveydenhuoltolain 17 §:ssä ja sitä täydentävät neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten

ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta annetun valtioneuvoston asetuksen (388/2011) säännökset. Palvelujen sisältö on sama palvelujen järjestäjistä (kunta tai Kela 1.1.2021 alkaen) riippumatta. Toisella asteella opiskeluterveydenhuolto on osa opiskeluhuoltoa.

Pitkäaikaissairauksien hoitovastuun jakautuminen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä on määritelty eri ohjeissa ja suosituksissa, kuten STM:n yhtenäiset kii-reettömän hoidon perusteet 2019 -oppaassa, Käypä hoito -suosituksissa ja alueellisissa hoitoketjuissa. Opiskeluterveydenhuolto toteuttaa näissä tapauksissa perusterveydenhuollon tehtäviä.

Terveydenhuoltolain mukaiset opiskeluterveydenhuollon tehtävät voidaan toiminnallisesti ryhmitellä kolmeen toimintamuotoon, joita ovat opiskeluympäristöön ja -yhteisöön kohdistuva työ, terveydenhoitopalvelujen järjestäminen ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen. Nämä on esitelty taulukossa 1.

Taulukkoon 2 on koottu palvelut, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon tehtäviin. Näiden lisäksi opiskeluterveydenhuollon resursseja ei tulisi käyttää lyhyiden (1-5 vrk) sairauslomatoistusten laatimiseen oppilaitoksia varten. Sen sijaan tulisi neuvotella oppilaitosten kanssa käytännöistä niin, että opiskelija saisi olla omalla ilmoituksella pois opinnoista korkeintaan 3–5 vuorokautta.

Taulukko 1. Opiskeluterveydenhuollon sisällön toimintamuodot ja palvelut. Kaikki toimintamuodot sisältävät myös mielenterveys- ja päihdetyön, seksuaaliterveyden edistämisen sekä suun terveydenhuollon.

Toimintamuodot	Keskeiset palvelut
Opiskeluympäristö- ja opiskeluyhteisötyö	<ul style="list-style-type: none"> Säännöllinen sidosryhmäyhteistyö erityisesti oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen kanssa (toisella asteella opiskeluhoolto) Asiantuntijatoiminta Terveyttä edistävä viestintä Opiskeluympäristöjen tarkastukset 3 vuoden välein ja seuranta vuosittain
Terveystarkastukset Yksilöllinen terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> Terveystarkastukset yksilöllisesti ja ryhmissä* Määräaikaisten terveystarkastukset <ul style="list-style-type: none"> Terveystarkastajien ja lääkärin tekemät tarkastukset Suunterveyden tarkastus ja hoitosuunnitelman teko Suunterveyden ennalta ehkäisevät toimenpiteet Tartuntatauti- ja infektio- (terveystarkastukset, kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset) Perhesuunnittelu Tartuntatautilain ja muun lainsäädännön edellyttämät opiskeluun liittyvät tutkimukset, todistukset ja lausunnot Matkailuneuvonta ml. opiskelijavaihto. Matkailijan rokotteet opiskelija hankkii itse, mutta ne voidaan antaa opiskeluterveydenhuollossa. Psykologiset perustutkimukset, toisella asteella työnjaosta hyvä sopia opiskeluhoollon ja opiskeluterveydenhuollon psykologien kesken.
Sairaanhoitopalvelut Perusterveydenhuollon sairaanhoidon ja suunterveyden palvelut	<ul style="list-style-type: none"> Hoidontarpeen arviointi Kiireetön hoito ml. 1-7 päivän sisällä annettavaksi määritelty hoito Hoito, joka edellyttää erikoislääkärin tai erikoishammaslääkärin osaamista, mutta potilas ei hoidon porrastuksen mukaan kuulu erikoissairaanhoidon Sairauksien diagnostiikkaan ja hoitoon liittyvät perusterveydenhuollon laboratorio- ja kuvantamispalvelut Fysioterapia Ravitsemusterapia Opiskelualaan liittyvä puheterapia (puhetyöhön valmistuvien äänihäiriöiden alkuselivitykset)

*Lainsäädännössä (Terveystarkastuslain 13 § ja VNA 338/2011) puhutaan *terveysneuvonnasta*, josta enenevästi on ruvettu käyttämään nimitystä *terveysneuvonta ja potilasneuvonta*.

Taulukko 2. Palvelut, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuoltoon

Palvelut, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuoltoon	Esimerkkejä ja tarkennuksia
Päivystystoiminta eli terveydenhuoltolain 50 § mukainen kiireellinen sairaanhoito	
Sairauksien diagnostiikkaan liittyvät erityistutkimukset (Opiskeluterveydenhuollossa on kuitenkin tunnistettava tutkimustarpeet ja ohjattava opiskelija jatkotutkimuksiin ja hoitoon.)	<ul style="list-style-type: none"> • enmg • holter • rasiusergometria • unipolygrafia • tähystystutkimukset luonnollisten aukkojen kautta • MRI • tietokonetomografia (pois lukien suun terveys)
Pitkäaikaissairauksiin liittyvät, erikoissairaanhoidon määräämät seurantakäynnit ja -tutkimukset, joiden hoitovastuu on erikoissairaanhoitossa	<ul style="list-style-type: none"> • epilepsia • reuma • syöpätautien pitkäaikaisseuranta • psykoosisairaudet
Terveydenhuoltolain 24 §:n 1 kohdassa mainitut pitkäaikaissairauksien hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet	Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyötä on kehitetty hoitotarvikejakelun toteuttamiseksi yhteisten käytäntöjen ja osaamisen saatavuuden varmistamiseksi. Näin varmistetaan erikoissairaanhoitossa aloitetun ja kokeillun vastaavan tuotteen saatavuus perusterveydenhuollon hoitotarvikejakelusta.
Terveydenhuoltolain 29 §:n mukainen lääkinällinen kuntoutus	
Terveydenhuoltolain 29 § mukaiset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut	
Hoitoon tai opiskeluun liittymättömien todistusten laatiminen	<ul style="list-style-type: none"> • ajokorttitodistukset • ampuma-aselupaa varten tarvittavat lääkärintodistukset • vaihtoon lähtevien opiskelijoiden todistukset
Laboratorio- ja kuvantamistutkimukset, jotka eivät liity sairauksien diagnostiikkaan tai hoitoon tai lainsäädännön mukaisiin tehtäviin	<ul style="list-style-type: none"> • opiskelijavaihtoon lähtevien tutkimukset • työharjoitteluun liittyvät tutkimukset, jotka eivät ole lakiin perustuvia, esim. salmonellatodistus tehtäviin, jotka eivät ole tartuntatautilain 56 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä
Yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä tilanteissa.	
Päihteiden aiheuttamien sairauksien kuntoutuspalvelut.	
Opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidon toteuttaminen	
Äitiysneuvolapalvelut.	Opiskelijalle olisi hyvä järjestää äitiysneuvolapalvelut opiskelupaikkakunnalta. Palveluista on kuntalaskutus oikeus.
Kotisairaanhoito	

Lisätietoja

Lainsäädäntö:

- Terveydenhuoltolaki [1326/2010](#)
- Laki terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta [696/2019](#)
- Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta [695/2019](#)
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta [338/2011](#).

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2019, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:2.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4036-9>

2.2 Opiskeluterveydenhuollon toimintaperiaatteet

Opiskeluterveydenhuollon toimintaperiaatteina ovat opiskelijälähtöisyys, varhainen puuttuminen ja monialainen yhteistyö, jotka kulkevat punaisena lankana kaikessa toiminnassa.

Opiskelijälähtöisyys tarkoittaa palvelujen järjestämistä siten, että ne ottavat huomioon opiskelijaväestön erityispiirteet, ovat opiskelijoiden helposti saavutettavissa ja vastaavat heidän tarpeitaan. Tämä edellyttää, että opiskeluterveydenhuollon henkilöstö on erityisesti perehtynyt opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyhin vaikuttaviin tekijöihin. Lisäksi henkilöstön on osattava tunnistaa aikuisopiskelijoiden nuorista eroavat palvelutarpeet sekä vastata niihin. Henkilökunnan tulee ymmärtää opiskelun ominaispiirteitä verrattuna kouluun ja työelämään sekä tuntee opiskelu ympäristön ja -yhteisön rakennetta ja toimintaa. Opiskeluterveydenhuollossa on tärkeää olla selvillä opiskelijayhteisöjen vapaa-ajanvieton suuntauksista ja niissä esiintyvistä ajankohtaisista ilmiöistä.

Varhainen puuttuminen tarkoittaa opiskelijan, opiskeluyhteisön ja -ympäristön terveysriskien tai ongelmien mahdollisimman varhaista havaitsemista, tunnistamista ja nopeaa interventiota. Varhaisen puuttumisen ja tukemisen toteutuminen edellyttää hyvää yhteistyötä oppilaitoksen ja opiskeluterveydenhuollon välillä.

- Opiskelijan kohdalla toiminta voi olla puheeksiottoa, tuen tarjoamista, tukitoimien käynnistämistä tai tutkimuksiin ja hoitoon ohjaamista, joita toteutetaan opiskelijan omia voimavaroja vahvistaen ja toivoa luoden. Keskustelut tulee käydä rakentavasti ja vastuullisesti opiskelijaa kunnioittavana vuoropuheluna. Opiskelijoiden terveystarkastukset ovat luontevia tilanteita varhaiselle havaitsemiselle ja tukemiselle samoin kuin muut terveyden- ja sairaanhoidon kontaktit. Opiskelijan varhaisen tukemisen edellytyksenä on, että palvelut ovat saatavilla tarpeen mukaan ja palveluihin hakeutumisen kynnyks on matala.
- Opiskeluyhteisö- ja ympäristötyössä periaate merkitsee, että yhteisön tilaa kartoitetaan aktiivisesti mm. opiskeluympäristöjen tarkastuksilla ja havaittuihin ongelmakohtiin ryhdytään etsimään ratkaisuja viivytyksittä. Toimivat yhteydet opiskeluterveydenhuollon, opiskelijoiden ja oppilaitosten välillä ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Monialainen yhteistyö on edellytys opiskeluterveydenhuollon tavoitteiden toteuttamiselle sekä terveyden- että sairaanhoidon palvelujen järjestämisessä että yhteisöllisessä työssä. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat oppilaitokset, opiskelijajärjestöt ja muut opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat tahot. Opiskelijoiden sairaanhoito edellyttää toimivaa yhteistyötä kuntien terveystalusten ja sairaanhoitopiirien kanssa. Monialainen yhteistyö

edellyttää yhteistyökumppanien toiminnan tuntemista, pysyviä rakenteita, työhön varattuja resursseja ja aktiivista tiedottamista toimijoiden kesken.

- Opiskeluterveydenhuolto toimii asiantuntijana opiskeluympäristön terveellisyden ja yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi, opiskeluympäristöjen tarkastuksissa ja havaittujen epäkohtien korjaamisessa yhteistyössä oppilaitosten, opiskelijajärjestöjen ja muiden opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien tahojen kanssa. Terveyttä edistävässä viestinnässä oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen osallistuminen on keskeistä.
- Terveys- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen edellyttää saumatonta yhteistyötä eri terveydenhuollon toimijoiden välillä sujuvien palvelupolkujen luomiseksi erikoissairaanhoidon asti.
- Monialaiset työryhmät ja sujuvat konsultaatiomahdollisuudet tukevat opiskeluterveydenhuollon toimijoiden työtä.
- Monialaisen yhteistyön merkitys korostuu erityisen tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen suunnittelussa. Monien terveysongelmien hoito edellyttää eri ammattilaisten yhteistyötä, kuten esimerkiksi syömishäiriöt, parentaongelmat, painonhallinta ja uniongelmat.

Muutokset 1.1.2021 alkaen

Terveydenhuoltolain 17 §:n 3 momentin sanamuotoa on muutettu seuraavasti:

- 3) *perusterveydenhuollon* terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielen-terveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;
- 4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen *sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.*

Lisätietoja

Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2009:20, Helsinki 2010.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2942-5>

3 Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Opiskeluterveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää, että opiskelijoiden terveyttä edistävän ja sairauksia ehkäisevän toiminnan sekä terveyden ja sairaanhoitopalvelujen on muodostettava *yhtenäinen kokonaisuus*, jonka on edistettävä opiskelijan terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyä. Kokonaisuuteen kuuluu, että opiskeluterveydenhuollolla on saumattomat yhteistyökettjut erikoissairaanhoidon, toisella asteella opiskeluhuollon toimijoihin ja korkea-asteella oppilaitoksen hyvinvointitoimijoihin mm. mielenterveysongelmien hoidon kannalta ja oppimisvaikeuksien tunnistamiseksi. Jotta opiskelijan tarpeisiin voidaan vastata kokonaisvaltaisesti ja matalalla kynnyksellä, hänen tulee saada tarvitsemansa perustason palvelut – sekä ennalta ehkäisevän että sairaanhoidon – omasta opiskeluterveydenhuollon toimipisteestään.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden, ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten sekä korkeakoulujen opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Koulutuksen järjestäjällä voi olla toimipisteitä usealla eri paikkakunnalla ja kunkin toimipisteen sijaintipaikkakunta vastaa alueellaan opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto voidaan kunnan suostumuksella järjestää myös muulla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) hyväksymällä tavalla. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

Muutokset 1.1.2021 alkaen

[Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa \(695/2019\) säädetään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää ja YTHS:n velvollisuudesta tuottaa opiskeluterveydenhuolto korkeakoulujen opiskelijoille.](#)

3.1 Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) määritellään opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat oppilaitoksittain. (Taulukko 3.) Siinä mainittujen toisen asteen oppilaitosten opiskelijoiden oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin edellyttää, että koulutuksen järjestäjällä on opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämislupa. Kunta voi kuitenkin halutessaan järjestää opiskeluterveydenhuollon palvelut myös opiskelijoille, jotka opiskelevat muussa oppilaitoksessa.

Opiskelijalla on oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin, kun hän opiskelee opintotukilain opintotukeen oikeuttavassa koulutuksessa Taulukossa 3 esitettyssä oppilaitoksessa. Palveluita saadakseen opiskelijan itsensä ei kuitenkaan tarvitse hakea tai saada opintotukea. Opintotuen myöntämisen edellytykset on kuvattu opintotukilaissa (65/1994).

Taulukko 3. Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut opiskelijat

Oppilaitokset	TARKENNUKSET oikeudesta opiskeluterveydenhuollon palveluihin <i>POIKKEUSTILANTEET, joissa opiskelijalla ei ole oikeutta opiskeluterveydenhuollon palveluihin</i>
Ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017	Opiskelijat, jotka suorittavat ammatillista perustutkintoa, ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa tai niiden osaa tai osia Opiskelijat, jotka opiskelevat ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa <i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu opiskelijoille, jotka opiskelevat työsopimukseen perustuvassa oppisopimuskoulutuksessa, jolloin he ovat työterveyshuollon palvelujen piirissä.</i>
Lukiolaissa (714/2018) tarkoitetut oppilaitokset	<i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu aikuisten lukiokoulutuksessa opiskeleville, sillä opiskelu ei ole opintotukeen oikeuttavaa.</i> Oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin kuitenkin on - jos suorittaa opinnot yhdistelmäutkintona eli ammatillisen perustutkinnon yhteydessä. - sisäoppilaitoksissa aikuislukiota käyvillä, sillä opintotukilain 5a mukaan, opiskelu katsotaan tällöin aina päätoimiseksi.
Vapaan sivistystyön oppilaitokset Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998	Opiskelijat, jotka ovat kansanopistossa tai liikunnan koulutuskeskuksessa kokopäiväisessä opetuksessa.
Ammattikorkeakoulut Ammattikorkeakoululaki 932/2014	Myös ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat <i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskeleville</i>
Yliopistot Yliopistolaki 558/2009	<i>Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu avoimessa yliopistossa opiskeleville eikä jatko- opiskelijoille</i>
Poliisialan oppilaitokset Laki poliisiammattikorkeakoulusta 1164/2013	

Rikosseuraamusalan oppilaitokset Laki Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta 1316/2006	
Maanpuolustuskorkeakoulun siviiliopiskelijat Laki Maanpuolustuskorkeakoulusta 1121/2008	Ns. siviiliopiskelijat eli opiskelijat, jotka opiskelevat muussa kuin upseerin virkaan vaadittavissa sotatieteellisissä tai sotilasammattillisissa opinnoissa
Pelastusopistot ja pelastusalan ammatillista peruskoulutusta antavat oppilaitokset Laki Pelastusopistosta 607/2006 , Pelastuslaki 379/2011	

Työvoimakoulutus

Työvoimakoulutuksessa olevalla opiskelijalla on oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin, jos hän opiskelee opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetussa oppilaitoksessa ja opintotukeen oikeutetussa koulutuksessa. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta [916/2012](#))

Kansainväliset opiskelijat

Kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Kansainvälisillä opiskelijoilla, kuten vaihto- ja tutkinto-opiskelijoilla on samat oikeudet opiskeluterveydenhuollon palveluihin kuin suomalaisilla opiskelijoilla.

Muu opiskelu

Oppivelvollisuusiän ylittäneille kotoutumiskoulutuksessa oleville maahanmuuttajille eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon palvelut, vaikka koulutus järjestettäisiin toisen asteen oppilaitoksessa.

Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kuulu peruskoulun 10. luokkalaisille, vaan he kuuluvat kouluterveydenhuollon piiriin ([1326/2010](#) 16 §).

Muutokset 1.1.2021 alkaen

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain ([695/2019](#)) mukaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon on oikeutettu:

1. opiskelija, joka suorittaa yliopistolain ([558/2009](#)) 7 §:ssä tarkoitettua alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa, lukuun ottamatta tilauskoulutusopiskelijaa;

2. opiskelija, joka suorittaa ammattikorkeakoululain (932/2014) 11 §:ssä tarkoitettua ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa, lukuun ottamatta tilauskoulutusopiskelijaa;
3. opiskelija, joka suorittaa Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) 14 §:ssä tarkoitettua ammattikorkeakoulututkintoa, lukuun ottamatta tilauskoulutusopiskelijaa;
4. opiskelija, joka suorittaa Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008) tarkoitettuja muita kuin upseerin virkaan vaadittavia sotatieteellisiä ja sotilasammattillisia opintoja.

Lisäksi edellytyksenä on, että 1–3 kohdassa tarkoitettu opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi yliopistolain 39 §:n, ammattikorkeakoululain 29 §:n tai Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain 30 §:n mukaisesti.

Oikeus käyttää opiskeluterveydenhuollon palveluja jatkuu sen lukukauden tai lukuvuoden loppuun asti, jolle opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi.

Korkeakoulujen kansainväliset vaihto-opiskelijat eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin. EU-kansalaiset saavat palvelut terveyskeskuksesta ja muut opiskelijat vakuutuksen perusteella yksityisistä terveyspalveluista (katso tarkemmin luku Kansainvälisten opiskelijoiden maksut 9.2.3).

3.2 Hoitoon pääsy

Opiskeluterveydenhuollon on järjestettävä toimintansa niin, että opiskelijalla on mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon (terveydenhuoltolaki 1326/2010 51§, oppilas- ja opiskeluhuoltolaki (1287/2013)). Opiskeluterveydenhuollon palvelut on oltava saatavilla ainakin arkipäivisin päiväsaikaan. Lisäksi oppilas- ja opiskeluhuoltolain 17§:ssä edellytetään, että toisen asteen opiskelija voi päästä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta ennalta ilmoitettuna ajankohtina. Terveys- ja opiskeluhuoltolain mukaisia hoitoon pääsyn määräaikoja koskevia säännöksiä sovelletaan myös opiskeluterveydenhuollossa.

Jos opiskeluterveydenhuollon yksiköitä suljetaan esimerkiksi kesäajaksi, palvelut pitää järjestää jossain muussa terveydenhuollon yksikössä. Tässä tapauksessa muussa yksikössä toteutuneet käynnit on kirjattava opiskeluterveydenhuoltona. Muussa yksikössä tuetuista opiskeluterveydenhuollon palveluista ei ole kuntalaskutusoikeutta. Sulun aikaisista palveluista on tiedotettava opiskelijoita.

Kiireellinen hoito (päivystys)

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen 50 §:n mukaan kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista.

Opiskeluterveydenhuollossa ei järjestetä terveystieteiden tutkimuskeskuksen 50 §:ssä tarkoitettua kiireellistä hoitoa. Kiireellistä hoitoa tarvitsevan opiskelija voi hakeutua julkisen terveydenhuollon päivystysyksikköön, jossa kiireellistä hoitoa on annettava potilaan kotikunnasta riippumatta.

3.3 Henkilöstö

Opiskeluterveydenhuollon laadukas toiminta edellyttää määrällisesti riittävää henkilöstöä, joka on perehtynyt opiskeluterveydenhuollon erityiskysymyksiin. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen laki (1326/2010) velvoittaa kunnan osoittamaan riittävästi voimavaroja ja ammattihenkilöitä terveydenhuollon palveluihin.

3.3.1 Henkilöstörakenne

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ja lääkäreiden tiivis yhteistyö on keskeistä opiskeluterveydenhuollon palvelujen toteuttamisessa. Työpari- tai tiimityöskentelyn on todettu parantavan asiakastytyväisyyttä ja hoidon saatavuutta. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ja lääkäreiden yhteistyöstä ja työnjaosta sovitaan paikallisesti huomioiden toimintaympäristö, mutta jokaisessa opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä tulee olla nimetty lääkäri, joka on terveystieteiden tutkimuskeskuksen konsultoitavissa työpäivän aikana, jos lääkäri ei ole samassa toimipisteessä. Mikäli opiskelijat muodostavat lääkäreiden työn kannalta riittävän kokoisen väestöpohjan, on lääkäreiden keskittyminen opiskeluterveydenhuoltoon suositeltavaa.

Opiskeluterveydenhuollossa voi työskennellä myös terveydenhuollon psykologeja sekä mielenterveys- ja päihdetyöhön suuntautuneita sairaanhoitajia, jotka osallistuvat opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen ja tarjoavat matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja. Henkilöstöön voi kuulua myös fysioterapeutteja, ravitsemusterapeutteja, puheterapeutteja tai erikoislääkäreitä.

Suunterveydenhuollossa opiskelijoiden suunterveyttä edistävät ja hoitavat suuhygienisti-hammashoitaja-hammaslääkäri-tiimit. Erikoishammaslääkäripalveluista keskeisimmät ovat suukirurgia, kliininen hammashoito (kariologinen, endodontia, parodontologinen, proteettinen ja parentafysiologinen hoito), oikomishoito sekä suurradiologipalvelut.

Keskeisten opiskeluterveydenhuollossa toimivien ammattiryhmien työn sisältöä kuvataan taulukossa 4.

Taulukko 4. Opiskeluterveydenhuollon keskeisten ammattiryhmien työn sisällön pääpiirteet

Ammattiryhmä	Työn sisällön pääpiirteet ja esimerkkejä tehtävistä. Työnjaosta sovitaan paikallisesti.
Kaikille ammattiryhmille kuuluvat tehtävät	<ul style="list-style-type: none"> • Asiantuntijuus oppilaitosten yhteisöllisessä työssä <ul style="list-style-type: none"> • Osallistuminen oppilaitoksen yhteisölliseen opiskeluhoolto-, päihde- ja kriisityöhön sekä muuhun monialaiseen yhteistyöhön • Osallistuminen oppilaitosympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistämiseen ja tarkastustoimintaan • Yhteistyö ulkopuolisten tahojen, kolmannen sektorin toimijoiden ja huoltajien kanssa • Oman alan terveystietämiseen osallistuminen • Oman alan asiantuntijana toimiminen opiskeluterveydenhuollon monialaisessa yhteistyössä (konsultaatiot, neuvottelut, yhteistyöryhmät) • Terveystarkastus • Osallistuminen monialaista tukea tarvitsevan opiskelijan palvelukokonaisuuden suunnitteluun • Opiskeluterveydenhuollon toiminnan kehittäminen ja suunnittelu
Terveystarkastaja	<ul style="list-style-type: none"> • Terveystarkastukset • Tartuntatautilain edellyttämät ja ammattialakohtaiset tehtävät ja tarkastukset • Hoidontarpeen arviointi • Terveystarkastuskäynnit ja sairausvastaanottokäynnit • Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvän ryhmätoiminnan järjestäminen opiskelijoille • Monialaista tukea tarvitsevan opiskelijan palvelukokonaisuuden koordinointi • Opiskelu ympäristöjen tarkastusten yhdyshenkilönä toimiminen
Lääkäri	<ul style="list-style-type: none"> • Terveystarkastukset • Terveystarkastus- ja sairausvastaanottokäynnit
Mielenterveys- ja päihdetyöhön suuntautunut sairaanhoitaja	<ul style="list-style-type: none"> • Ensivaiheen psykososiaalinen tuki sisältäen yksilöllisen tuen kriiseissä • Mielenterveysongelmien kartoittaminen • Hoidollisten ryhmien ohjaaminen • Lyhytterapeuttiset interventiot • Osallistuminen oppilaitoksen kriisityöhön
Terveystarkastuksen psykologi	<ul style="list-style-type: none"> • Arviointi ja psykologiset perustutkimukset paikallisen työnjaon mukaan • Hoidollisten ryhmien ohjaaminen • Suunnitelmalliset lyhytoitojaksot • Lyhytterapeuttiset interventiot, esim. lyhytterapiat tai interpersonaalinen ohjaus (IPC) • Soveltuvan jatkohoidon arviointi ja mahdollisuuksien mukaan jatkohoidon ohjaus
Hammashoitaja	<ul style="list-style-type: none"> • Hoidontarpeen arviointi • Suusairauksien ennalta ehkäisy
Suuhygienisti	<ul style="list-style-type: none"> • Suun terveystarkastukset • Suusairauksien ennalta ehkäisy, varhaishoito sekä ylläpitohoito • Suun terveyden edistämiseen liittyvän ryhmätoiminnan järjestäminen opiskelijoille
Hammaslääkäri	<ul style="list-style-type: none"> • Suun ja hampaiden tutkimukset ja hoitosuunnitelmat • Suun terveydenhuollon vastaanottokäynnit sisältäen suusairauksien ennalta ehkäisyn ja varhaishoidon sekä korjaavan hoidon ja ylläpitoon

Lisätietoja

- Haravuori H, Muinonen E, Kanste O. & Marttunen M. (2016). Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa. Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 20/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-722-0>
- Parodontiitti. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäri-seura Apollonia ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019. www.kaypahoito.fi

3.3.2 Koulutus ja osaaminen

Opiskeluterveydenhuollon ammattilaisilta edellytetään riittävää osaamista ja koulutusta erityisesti opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyen vaikuttaviin seikkoihin. On tärkeää, että henkilöstö on vakituista ja perehtynyt opiskeluterveydenhuollon erityiskysymyksiin. Mielenterveyshäiriöiden tunnistaminen ja hoito on merkittävä osa opiskeluterveydenhuollon työtä. Mielenterveyspalvelujen antaminen edellyttää toimivaa työnohjauksen järjestelmää (Mielenterveyslaki 1116/1990 4§), joten myös opiskeluterveydenhuollon työntekijöillä on oikeus työnohjaukseen.

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden peruskoulutukseen sisältyvä opiskeluterveydenhuollon sisältö vaihtelee tutkinnoittain ja oppilaitoksittain. Pääsääntöisesti opiskeluterveydenhuollon osuus on vähäinen tai puuttuu kokonaan.

Kunnilla tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymillä on velvoite huolehtia terveydenhuoltohenkilöstön riittävästä täydenniskoulutuksesta (Terveydenhuoltolaki 5 §) ja palvelujen tuottajalla (YTHS) tulee olla toiminnan edellyttämä, asianmukaisen koulutuksen saanut henkilökunta. Terveydenhuollon ammattihenkilöillä on lakisääteinen velvollisuus ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti (559/1994). Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (1194/2003) on säädetty tarkemmin täydenniskoulutuksen sisällöstä, laadusta, määrästä, järjestämisestä, seurannasta ja arvioinnista. Näitä säädöksiä täydentää terveydenhuollon valtakunnallinen täydenniskoulutussuositus (STM 3:2004). Täydenniskoulutus määräytyy työntekijän yksilöllisesti arvioitujen koulutustarpeiden sekä organisaation toiminnan kehittämistarpeiden mukaan. Koulutuksen sisällön tulee tukea opiskeluterveydenhuollon osaamisen kehittymistä vastaten ajankohtaisiin haasteisiin.

Opiskeluterveydenhuoltoon ei ole omaa erikoistumiskoulutusta millään ammattiryhmällä. Erikoistumismahdollisuudet opiskeluterveydenhuollon osaamiseen vaihtelevat. Lääkäreillä on mahdollisuus suorittaa nuorisolääketieteen erityispätevyys, joka sisältää myös opiskeluterveydenhuollon. (<https://nuorisolaakarit.yhdistysavain.fi/erityispatevyys/>) Terveydenhoitajilta erikoistumiskoulutus puuttuu.

Valtakunnallisesti järjestettyä täydenniskoulutusta ovat THL:n kahden vuoden välein järjestämä Hyvinvointiareena ja välivuosina STM:n järjestämä Opiskeluterveyspäivä.

Suomeen tarvitaan huomattavasti enemmän eri tahojen tuottamaa opiskeluterveydenhuollon koulutusta esimerkiksi verkkokursseina eri opiskeluterveydenhuollon teemoista.

STM:n ja THL:n koordinoimana toimii valtakunnallinen opiskeluterveydenhuollon verkosto, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Verkoston tarkoituksena on toimia ajankoh- taisten opiskeluterveydenhuollon asioiden foorumina opiskeluterveydenhuollossa toimi- ville asiantuntijoille ja vastuuhenkilöille. Verkosto on avoin ja sen jäsenenä on opiskeluter- veydenhuollon vastuuhenkilöitä, kuten lääkäreitä ja terveydenhoitajia. Verkoston jäseniä on edelleen ohjattu informoimaan asioista omissa organisaatioissaan. Lisätietoja verkos- ton toiminnasta antaa THL:n Lapset, nuoret ja perheet -yksikkö.

Suomessa toimii muutamia yhdistyksiä, joiden yhtenä kohderyhmänä ovat opiskeluikäiset nuoret. Ne tarjoavat omissa toiminnassaan opiskeluterveydenhuollon teemoihin sopivaa koulutusta:

- Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys [Skooppi ry](#)
- Suomen Nuorisolääkärit ry.
- Suomen nuorisopsykiatrinen yhdistys ry.
- Suomen Lapsi- ja Nuorisogynekologinen yhdistys ry, [Slangy](#)

Lisätietoja:

Terveydenhuollon täydenniskoulutusositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:3, Helsinki 2004.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504227148>

3.4 Suunnittelu, seuranta ja kirjaaminen

3.4.1 Nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa

Kunnan on seurattava asukkaitensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia teki- jöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteute- tuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi **hyvinvointikertomus** (Terveydenhuol- tolaki 1326/2010 12 §).

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava **lasten ja nuorten hyvinvointisuun- nitelma**, jonka avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hy- vinvointityötä kunnassa. Hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanval- tuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa (Lastensuojelulaki 417/2007 12 §).

Kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä yhtenäinen **toimintaohjelma** neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. Toimintaohjelma on laadittava yhteistyössä sosiaali- ja opetustoimen kanssa. Opiskeluterveydenhuollon palvelut sisältyvät kunnan toimintasuunnitelmaan ja toimintakertomukseen (VNA 338/2011 4 §).

3.4.2 Opiskeluterveydenhuollon toiminnan suunnittelu ja seuranta

Opiskeluterveydenhuollon toiminnan lähtökohtana tulisi olla toiminnan tueksi vuosittain tehtävä strategiaan perustuva toimintasuunnitelma. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä valtakunnallisen toimintasuunnitelman perusteella jokaiselle terveystalouksille laaditaan oma toimintasuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan selkeitä ja realistisia toiminnallisia tavoitteita. Toimintasuunnitelma käsitellään koko henkilöstön kanssa ja sen toteutumista seurataan säännöllisesti.

Toimintasuunnitelmaan kirjataan konkreettisten tavoitteiden lisäksi:

- toimet tavoitteiden saavuttamiseksi
- toteutusaikataulu
- suunniteltujen toimien vastuunjako
- seuranta-aikataulu
- mittarit

Opiskeluterveydenhuollon tulisi seurata toimintaansa päivittäistyön raportoinnin avulla. Raportointi antaa kuvan toteutuneen työn sisällöstä ja volyymeista. Tietoa voidaan hyödyntää toiminnan kehittämisessä, seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaa laadittaessa ja toimenpiteiden priorisoinnissa.

Toimintakertomuksessa kuvataan opiskeluterveydenhuollon toimintaa, toiminnan kehittämistä sekä tuloksellisuutta ja mahdollisuuksien mukaan työn vaikuttavuutta. Toimintakertomukseen kirjataan toimintasuunnitelman mukaisten tavoitteiden toteutuminen. Lisäksi isoimmissa yksiköissä esitetään tiedot taloudellisesta tilasta ja arvioidaan merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä. Seurannan ja arviointikriteerien perusteella tehdyt johtopäätökset kirjataan kertomukseen.

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä, TEAvisari, tekee näkyväksi kuntien toiminnan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä seitsemällä eri toimialalla: perusterveydenhuollossa, perusopetuksessa, lukioissa, ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, liikunnassa, kulttuurissa ja kunnan keskushallinnossa. Tiedot kerätään kultakin toimialalta kahden vuoden välein. Parittomina vuosina kerätään tietoja peruskouluista, kuntajohdosta ja kulttuurista sekä parillisina vuosina toiselta asteelta,

perusterveydenhuollosta ja liikunnasta. Tiedot kerätään sähköisellä lomakkeella ja tulokset raportoidaan maksuttomassa ja kaikille avoimessa [TEAvisari-verkkopalvelussa](#).

TEAvisari tukee koulujen/oppilaitosten ja kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön suunnittelua ja kehittämistä sekä mahdollistaa tehdyn työn seurannan ja arvioinnin. Samalla kerätyt tiedot tarjoavat vertailutietoa muista kouluista/oppilaitoksista, kunnista ja alueilta.

TEAvisarin perusterveydenhuollon ja toisen asteen kokonaisuudet tarjoavat tietoa myös opiskeluterveydenhuollosta mm. palvelujen ja toiminnan järjestämisestä, sisällöistä ja resursseista. Tietojen avulla on mahdollista myös kansallisella tasolla seurata esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon järjestämistä ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain toteutumista. TEAvisarista ei saa tietoa korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehdystä toiminnasta.

YTHS:n palvelujen seurannan erityispiirteet 1.1.2021 alkaen

Kelan rooliin YTHS:n palveluiden järjestäjänä kuuluu korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon laadun, vaikuttavuuden, kustannuksien, tuottavuuden ja taloudellisuuden seuranta ja arviointi.

Kela toteuttaa toiminnan ja kustannusten seuranta yhteistyössä YTHS:n kanssa. Kela ja YTHS seuraavat opiskeluterveydenhuoltoon käytettäviä panoksia (kustannukset ja kustannuskehitys, resurssit ja resurssien kehitys), niillä aikaansaatuja tuotoksia (toiminta, saavutettavuus, saatavuus), toiminnan laatua ja palveluverkon tilannetta. Käytännössä seuranta tehdään toimintavuoden aikana säännöllisin väliajoin pidettävissä kokouksissa, joissa käydään läpi sovittujen mittareiden tulokset. Kela seuraa YTHS:n kustannuksia, toimintaa ja laatua myös tilikauden jälkeen tehtävässä tarkastuksessa ja toimintavuoden aikana tehtävien auditointien avulla. Seurantaan kuuluu myös opiskeluterveydenhuoltoon liittyvien tutkimustulosten (esimerkiksi KOTT) hyödyntäminen yhdessä YTHS:n kanssa.

Lisätietoja

www.teaviisari.fi

<http://www.teaviisari.fi/perusterveydenhuolto>

<http://www.teaviisari.fi/lukio-ja-ammattillinen-koulutus>

3.4.3 Opiskeluterveydenhuollon tietojen kirjaaminen

Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuuden kirjaaminen

Opiskeluterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut kirjataan palvelumuotoon T27 Opiskeluterveydenhuolto riippumatta siitä, tuotetaanko palvelu opiskeluterveydenhuollon yksikössä vai muussa terveydenhuollon yksikössä. Jotta kirjaaminen voi toteutua asianmukaisesti, opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvia palveluja antavien toimintayksiköiden on tunnistettava sen palvelujen piiriin kuuluvat opiskelijat. Käynnin luonne kertoo, onko kyseessä terveydenhoito- vai sairaanhoidokäynti. Käynneistä kirjataan käyntiryhmä: yksilökäynti, ryhmävastaanotto, ryhmäkäynti, perhekäynti tai yhteisötilaisuus. Kontaktit luokitellaan myös yhteystavan mukaan. Ohjeet kirjaamiseen löytyvät THL:n verkkosivuilta [Opiskeluterveydenhuollon kirjaaminen](#) sekä [Hilmo-oppaassa](#).

Opiskeluterveydenhuollon lakisääteisen toiminnan ja toteutetun hoidon seurannassa [THL:n Toimenpideluokituksen mukaiset](#) toimenpidekoodit ovat tärkeitä. (Taulukko 5.) Aiemmin käytössä olleet SPAT-koodit on nykyisin sisällytetty osaksi tätä luokitusta. Toimenpideluokituksen lisäksi opiskeluterveydenhuollon palveluista kirjataan käyntisyöt ja diagnoositiedot ICD-10- ja ICPC-2 koodeilla. Hoidon tarpeen arviointi ja siihen liittyvät käyntitiedot kirjataan, jotta saadaan luotettavat tiedot terveydenhuoltolain mukaisen hoitopääsyt seuranta varten.

Taulukko 5. THL:n toimenpideluokituksen mukaiset ehkäisevän toiminnan ja terveyden edistämisen koodit erityisesti opiskeluterveydenhuoltoa varten sekä esimerkkejä muista yleisesti käytetyistä. (Kaikki koodit: THL:n Toimenpideluokitus)

Koodi	Toiminto
Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvat terveystarkastukset	
OAA50	1. opiskeluvuoden terveystarkastus, toinen aste
OAA51	2. opiskeluvuoden terveystarkastus, toinen aste
OAA52	1. opiskeluvuoden tarkastus, erityistarve, toinen aste
OAA53	Terveystarkastus, joka on tehty terveyskyselyn perusteella yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai muussa asetuksen 338/2011 9§ 6 kohdan mukaisessa oppilaitoksessa opiskelevalle
OAA54	2. asteen opiskelijan tarkastus, yksilöllinen tarve
OAA55	Ensimmäisenä opiskeluvuonna ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa tai vastaavaan tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevalle opiskelijalle tehtävä terveys- ja hyvinvointitilanteen arviointi terveyskyselyn perusteella ilman vastaanottoa
OAB10	Lakisääteisistä määräaikaisista terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen
OAA63	Terveystarkastus erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavassa työssä
Opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen	
OAA43	Erytisen tuen tarpeen mukainen käynti
OAA56	Opiskeluun soveltumattomuuden arviointi (ns. SORA-lainsäädännön toimenpiteet terveydenhuollossa)
Työ- ja kouluysteistyö ja muut verkostotapaamiset	
OAA44	Oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmän tapaaminen (oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaavan monialaisen oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän toiminta, joka vastaa yhteisöllisen opiskeluhoollon toteutumisesta)
OAA45	Opiskelu ympäristön terveydellisten olojen tarkastus
OAA46	Monialaisen asiantuntijaryhmän tapaaminen (opiskelijan tuen tarpeen selvittäminen ja tarvittavien opiskeluhoitopalvelujen järjestäminen tapauskohtaisesti kootussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä)
OAB20	Työ-, koulu- tai opiskeluyhteistyö
OAB22	Työ-, koulu- tai opiskeluympäristöaltisteisiin liittyvä selvitys
OAB23	Työ-, koulu- tai opiskeluyhteisöön liittyvä selvitys (esim. työ- ja opiskeluilmapiiri)
Mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto	
OAB32	Perhetilanteeseen liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB33	Parisuhteeseen liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB35	Elinolosuhteisiin (toimeentulo, arjen hallinta) liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB38	Psykososiaalinen ihmissuhteisiin ja mielenterveyteen liittyvä neuvonta ja ohjaus
OAB39	Seksuaaliterveysneuvonta (yksilöllisen ehkäisymenetelmän suunnittelu ja valinta, seksitautien ehkäisy, seksuaalneuvonta)
OAB40	Päihteisiin, tupakkaan ja muuhun riskikäyttäytymiseen liittyvä neuvonta ja ohjaus sekä muut tähän liittyvät toimenpiteet
WYA50	Opiskelijalle tehtävä suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveysneuvonnan ja palvelujen tarve sekä muut suun terveydenhuollon toimenpiteet (Suun terveydenhuollon toimenpideluokitus)
Hoidon suunnittelu ja jatkohoidon järjestämisen THL:n SPAT-jatkohoitoluokitus	
SPAT 1398	Ohjaus opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluihin
SPAT 1334–1347	Muut tiedot jatkohoidosta

Opiskeluterveydenhuollon rakenteisten tietojen kirjaaminen

Potilaskertomukseen kirjataan kaikki sairauksien ennaltaehkäisyn ja terveyden seurannan, diagnostiikan sekä hoidon suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kannalta tarpeellinen tieto potilaasta. **Rakenteinen tieto** tarkoittaa tietoa, joka kirjataan ja tallennetaan etukäteen sovitun rakenteen avulla. Tiedon rakenteisuus voi vaihdella esimerkiksi sovitun otsikon alle kirjattavasta vapaasta tekstistä tietyllä koodilla kirjaamiseen. Tiedon rakenteisuus mahdollistaa tiedon automaattista käsittelyä.

Opiskeluterveydenhuollon rakenteinen tietosisältö on määritelty kansallisessa Koodistopalvelussa, [THL-Tietosisältö - Opiskeluterveydenhuolto](#) ja otettavissa sieltä käyttöön potilastietojärjestelmiin. Kirjaamisen ohjeistukset ovat [Potilastiedon rakenteisen kirjaamisen -oppaassa](#).

Rakenteisiin tietoihin kuuluvat opiskelijan tiedot on jaoteltu opiskelijan perustietoihin sekä opiskelukyky mallin mukaisiin tietoihin: omat voimavarat, opiskelutaidot, opetus-toiminta ja opiskelu ympäristö. (Kuvio 1.) Laajimmat tiedot kerätään opiskelijan omista voimavaroista, kolmesta muusta ryhmästä kerätään nimenomaan opiskelukykyyn liittyvät tiedot. Lisätiedot kirjataan vapaamuotoisena tekstinä.

Opiskelijan perustietoja käytetään opiskelijan identifioimiseen sekä yhteydenpitoon hänen kanssaan.

- opiskelijan yhteyshenkilön tiedot (sukunimi, etunimi, yhteystiedot)
- opiskelijan siviilisääty ja huollettavien lasten lukumäärä
- toimeentulo, työssäkäynti opiskelun ohessa
- opiskelupaikkakunta
- opiskeluala, luokitellaan sosiaalihuollon koulutusluokittelun mukaisesti
- tieto ulkomaalaisen opiskelijan asumisesta Suomessa (vuosi, jolloin saapunut Suomeen).

Opiskelijan omiin voimavaroihin kuuluvat tiedot terveydentilasta, terveyteen vaikuttavat tekijät ja sosiaaliset suhteet. (Taulukko 6.) Näistä on koodistopalvelun Opiskeluterveydenhuollon tietosisällössä määritelty kirjattavat tiedot (luokitukset, tuntitai pistemäärät tms.) sekä tarpeen mukaan tulkinta ja lisätiedot vapaamuotoisesti.

Taulukko 6. Omien voimavarojen rakenteiset tiedot ja niiden kirjaaminen.
(THL-Tietosisältö - Opiskeluterveydenhuolto). (* merkityissä luokittelu kyllä /ei /ei tietoa)

Terveyteen vaikuttavat tekijät	
Ravitsemustiedot	THL Erityisruokavalio -luokitus
Uni ja lepo	Nukkuuko mielestään riittävästi * Tuntimäärä, jonka opiskelija vuorokaudessa nukkuu (nukkumaanmeno- ja heräämisaika)
Liikkuminen	Kuinka monta tuntia viikossa opiskelija liikkuu hyöty- ja kuntoliikkumistyyppisesti / harrastaa kestävyystyyppistä liikunnasta. 8. luokan MOVE- testin pistemäärä tulos siirtyy kouluterveydenhuollosta opiskelijan tietoihin.
Mediasuhteet (riippuvuus mobiililaitteesta)	Onko mobiililaitteen, tietokoneen tai TV:n äärellä vietetty aika tai pelaaminen haitannut opiskelijan ihmissuhteita, ajatuksia, yöunta, vuorokausirytmää tai opiskelua*
Tupakointi ja nuuska tupakkatuote nikotiiniriippuvuus	AR/YDIN Tupakointistatus THL:n Tupakkatuote AR/YDIN Nikotiiniriippuvuustesti
Alkoholi	Nuorten päihdemittarin (ADSUME) pistemäärä AUDIT C, AUDIT
Huumeet käytetty huume	Huumeiden tai lääkkeiden säännöllinen käyttö päihtymistarkoituksessa* Pompidou- päihdeluokitus
Sosiaaliset suhteet	
Lähisuhdeväkivalta	THL- väkivallan muoto Onko opiskelija todistanut tai itse kokenut lähisuhdeväkivaltaa perheen sisällä (1=eitiedossa, 2=kyllä sisarusten välillä, 3=kyllä vanhempien välillä, 4=kyllä lapsiin kohdistuva (kun opiskelija on itse ollut lapsi), 5=kyllä omassa parisuhteessa, 6=ei)
Sosiaaliset suhteet	Onko kokenut jonkin henkisesti tai fyysisesti raskaan tapahtuman tai asian.* Onko läheistä ystävää tai omaista, jonka kanssa voi puhua itselleen tärkeistä asioista.* Onko opiskelijalla kontakti kuraattoriin tai sosiaalityöntekijään.*
Terveystila	
Koettu terveydentila, oireet, sairaudet, vammat, lääkkeet	Oma arvio terveydentilasta THL - Henkilön oma arvio Jatkuvat tai toistuvat oireet THL - Tautiluokitus ICD-10 tai Kuntaliitto - ICPC 2 Perusterveydenhuollon luokitus Pitkäaikaiset ja terveysongelmat tai vammat* Lääkärin määräämät lääkkeet haetaan lääketiedoista. Opiskelijan käyttämät reseptivapaat lääkkeet (vapaamuotoinen) Sairaudet, tapaturmat, tutkimukset ja hoito (vapaamuotoinen) Lähisuvun sairaudet (vapaamuotoinen)
Seksuaaliterveys	THL- ehkäisymenetelmä Raskauden ehkäisyyn tai sukupuolitauteihin liittyvät oireet tai ongelmat*
Psyykinen terveys	Kahden kysymyksen masennusseula* Beckin masennuskysely BDI 21, Masennuskysely R-BDI 13, Ahdistuneisuus kysely BAI, Syömishäiriötesti Scoff (kaikista pistemäärä)
Suun terveys	STH - STH35 Harjauskertojen määrä Milloin viimeksi käynyt suun terveydenhuollossa (vuosi)

Fysiologiset mittaukset kirjataan ohjeiden mukaisesti sekä erityisesti huomioitavat asiat vapaamuotoisena tekstinä.

- Pituus, paino (à BMI) sekä vyötärön ympäryys kansallisten ohjeistuksien mukaisesti
- Kuulon tutkimuksessa tutkitaan kumpikin korvan kuulo audiometrillä ja merkitään, kummasta korvasta mittaus on tehty [STH - STH33 Pään ja vartalon puoli](#) -luokituksella. Korvien soiminen kirjataan, jos se on vähintään muutaman tunnin kestävä.
- Näöntarkkuuden mittalaite ilmoitetaan [THL - Näöntarkkuusmittauksen menetelmä](#) -luokituksen mukaisesti. Näöntarkkuus kirjataan visus -arvolla 0.0 – 2.0 yhteisnäkö sekä erikseen oikeasta ja vasemmasta silmästä. Silmlaseja käyttävillä tutkitaan näöntarkkuus ilman laseja ja lasein korjattuna. Tieto näön tarkkuudesta edelliseen mittaukseen verrattuna merkitään koodilla [Hoitotyö - Tuloluokitus \(SHTuL\)](#).
- Väri näön poikkeavuus ilmaistaan koodilla [THL - Mittaus- tai tutkimustuloksen poikkeavuus](#). Väri näön tieto haetaan opiskelijan terveystiedoista tai kirjataan uutena tietona.
- Näkökentistä kirjataan tulos koodilla [THL - Mittaus- tai tutkimustuloksen poikkeavuus](#). Näkökentät ja niiden poikkeavuus tutkitaan ajokykyä arvioitaessa.

Opiskelutaitoihin luetaan opiskelijan opiskelu, oppiminen ja ammatinvalinta. Potilastietojärjestelmään kirjataan vapaamuotoisena tekstinä:

- Opiskelijan oma arvio opiskelun sujumisesta
- Onko oppimisesta ja opiskeluissa edistymisestä erityistä huomioitavaa
- Tieto mahdollisista oppimis- ja keskittymisvaikeuksista
- Opiskelijan poissaloista oppilaitoksestaan

Opetustoiminta-osioon kirjataan tiedot opiskelijalle tarjottavista tukitoimista, kuten onko opiskelijalle tehty erityisopetuspäätös tai opiskeluhoitosuunnitelma.

Opiskeluympäristö ja työharjoittelu -osion tiedot kirjataan vapaamuotoisena tekstinä:

- Opiskelu- ja työhistoria: Aikaisemmat opinnot ja työsuhteet sekä kuvaukset työstä/töistä
- Terveysteen vaikuttavat työolosuhteet oppimisjaksoilla tai työharjoittelussa
- Terveysteen vaikuttavat työolosuhteet muissa kuin opiskeluun liittyvissä töissä
- Työperäisen riskin tai vaaran kuvaus: vaaran laatu, määrä ja kesto
- Kuvataan, miten työperäinen vaara huomioidaan opiskelijan terveydentilan seurannassa.
- Tapaturmavaara työssä oppimisjakson ja työharjoittelun aikana

Lisätietoja

[Opiskeluterveydenhuollon kirjaaminen](#), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

Häkkinen P, Mölläri K, Saukkonen S-M, Väyrynen R, Mielikäinen L, Järvelin J, Hilmo - Sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitus 2020: Määrittelyt ja ohjeistus: Voimassa 1.1.2020 alkaen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 2019:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-346-5>

Virkkunen H, Jokinen T. (toim). [Potilastiedon rakenteisen kirjaamisen opas. Osa 1. Versio 2018](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

[PTHAVO - Perusterveydenhuollon avohoidon toimintoluokitus \(SPAT\)](#), Kansallinen koodistopalvelu.

[THL:n Toimenpideluokitus](#), Kansallinen koodistopalvelu

[THL- Tietosisältö - Opiskeluterveydenhuolto](#), Kansallinen koodistopalvelu.

3.5 Tutkimus

Opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista sekä terveystilanteista kerätään säännöllisesti tietoa tutkimuskäyttöön neljällä tutkimuksella: Kouluterveyskysely, Korkeakouluopiskelijoiden terveys ja hyvinvointitutkimus (KOTT), Opiskelijabarometri ja EUROSTUDENT. Lisäksi tutkimuksissa voidaan käyttää muuta opiskeluterveydenhuollon toteuttamisesta kertyvää aineistoa, josta esimerkkinä Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEA-viisari.

3.5.1 Kouluterveyskysely

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa 10–20-vuotiaiden lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaamisesta.

Kysely toteutetaan joka toinen vuosi kokonaistutkimuksena samaan aikaan koko maassa. Siihen osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaat (vuodesta 2017), 8. ja 9. luokan oppilaat (vuodesta 1996), lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat (vuodesta 1999) sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat (vuodesta 2008). Lukiossa kyselyyn vastaavat nuorten opetussuunnitelmaa suorittavat ja ammatillisissa oppilaitoksissa ammatillista perustutkintoa opiskelevat alle 21-vuotiaat.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja siihen vastataan nimettömänä. Lomakkeen pysyviä osia ovat keskeiset hyvinvoinnin, terveyden ja palvelujen saatavuuden kysymykset. Lisäksi vaihtuvilla osioilla voidaan tarkastella tiettyä aihetta tai ajankohtaista ilmiötä.

Valtakunnalliset, maakunta- ja kuntakohtaiset tulokset ovat saatavilla maksutta THL:n tulospalvelussa (thl.fi/lapsetnuoretperheet/tulokset), jossa niitä voi tarkastella sukupuolen, kouluasteen ja alueen mukaan. Linkit salasanalla suojattuihin oppilaitoskohtaisiin tuloksiin toimitetaan rehtoreille tai koulutuksen järjestäjille. Tuloksia julkaistaan myös tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetissä sekä artikkeleina.

Kyselyn tarkoituksena on vahvistaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen suunnittelua ja arviointia oppilaitoksissa ja kunnissa. Tuloksia voidaan käyttää oppilaitoksissa oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, opiskeluhollossa ja opetuksessa yhdessä oppilaiden, opiskelijoiden, huoltajien sekä muiden toimijoiden kanssa. Kunnat voivat hyödyntää tuloksia eri toimialoilla hyvinvointijohtamisessa sekä toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä, esimerkiksi hyvinvointistrategian, lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tai lastensuojelusuunnitelman laadinnassa. Kansallisella tasolla Kouluterveyskyselyä käytetään politiikkaohjelmien, strategioiden ja erilaisten lakien toimeenpanon seurannassa ja arvioinnissa.

3.5.2 Korkeakouluopiskelijoiden terveys ja hyvinvointitutkimus (KOTT)

Korkea-asteen opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista on kerätty tietoa vuodesta 2000 lähtien, jolloin YTHS käynnisti neljän vuoden välein toteutettavan valtakunnallisen [Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen \(KOTT\)](#). Vuodesta 2008 alkaen se on kohdennettu yliopisto-opiskelijoiden lisäksi ammattikorkeakouluopiskelijoille. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat 18–35-vuotiaat läsnä olevaksi ilmoittautuneet suomalaiset korkeakouluopiskelijat ja otoskoko on 5000 opiskelijaa kummaltakin korkeakoulusektorilta.

Tutkimuksen toteuttamisesta vastaa vuoden 2020 kyselystä alkaen Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Kela. [KOTT-tutkimuksen](#) aineisto muodostuu kyselylomakkeella kerättyistä tiedoista sekä tutkittavan vastauksiin yhdistettävistä rekisteritiedoista.

Tutkimus tuottaa laajasti tietoa korkeakouluopiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydentilasta, terveyskäyttäytymisestä, hyvinvoinnista, elintavoista, mielenterveydestä, opiskelukyvyistä ja terveyspalveluista. Tutkimustiedon avulla voidaan seurata ja tutkia korkeakouluopiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia suhteessa opiskeluun ja opiskelukykyyn sekä opiskelijoiden terveyspalvelujen saatavuutta ja käyttöä. Tietoa hyödynnetään opiskeluterveydenhuollon arvioinnissa, kehittämisessä, suunnittelussa ja ohjeistuksissa sekä yhteisöllisen terveyden edistämisen hankkeissa.

3.5.3 Opiskelijabarometri

Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr tuottaa korkeakouluopiskelijoille suunnatun toistuvaluonteisen [Opiskelijabarometrin](#). Opiskelijabarometrissa kerätään valtakunnallisesti tietoa korkeakouluopiskelijoiden näkemyksistä opintojensa etenemisestä, opiskelukyvyistä, hyvinvoinnista, toimeentulosta, asumisesta, työelämästä ja tulevaisuudesta. Lisäksi mukana on ollut vaihtuvia teemoja, kuten liikunta ja liikuntapalvelut, koulutuksen digitalisaatio, yhteiskunnalliset ja poliittiset näkemykset, opiskelija-asuminen, harjoittelu sekä opintojen ja työn yhdistäminen.

Opiskelijabarometrin tavoitteena on tarjota tietoa tutkijoille, koulutuksen kehittäjille, päätoimintekijöille ja edunvalvojille. Opiskelijabarometri rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön tiedeinstituuttivastuuskella sekä erillisillä hankerahoituksilla.

3.5.4 Eurostudent

Suomi osallistuu kansainväliseen EUROSTUDENT opiskelijatutkimukseen, joka toteutetaan samanaikaisesti 30 Euroopan maassa. Tutkimustulokset julkaistaan osana kansainvälistä Eurostudent -julkaisua. Lisäksi aineistosta tuotetaan tieteellisiä tutkimusartikkeleita sekä kansallinen tutkimusraportti. Tutkimuksessa kartoitetaan korkeakouluopiskelijoiden elinoloja, opiskelua, liikkuvuutta, sosiaalista taustaa ja toimeentuloa. Tutkimustuloksia tuotetaan korkeakoulupolitiikan, korkeakoulujen ja tutkijoiden käyttöön. Suomalaisen kyselyaineiston avulla saadaan kuvaa suomalaisista opiskelijoista kansainvälisiä vertailuja varten.

Suomessa tutkimuksen toteuttaa opetus ja kulttuuriministeriö; tiedonkeruusta ja aineistojen koostamisesta vastaa Tilastokeskus. Tutkimuksessa ovat mukana myös kaikki korkeakoulut, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL), Suomen opiskelijakuntien liitto Samok, Ammattikorkeakoulujen rehtorien neuvosto Arene, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto Unifi, KELA, THL ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus. Suomessa edustava otos kerätään lähettämällä kutsu kyselyyn vastaamiseksi 25 000 satunnaisesti valitulle korkeakouluopiskelijalle.

Lisätietoja

Ikonen R, Helakorpi S. Lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281>

[Kouluterveyskysely](#). Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos 2019.

[Tutkimustuloksia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista ja palveluista](#). Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos 2019.

[Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus \(KOTT\)](#), Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö

[Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus \(KOTT\)](#). Tutkimus- ja kehittämistoiminta. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos 2019.

[Opiskelijabarometri 2019](#). Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

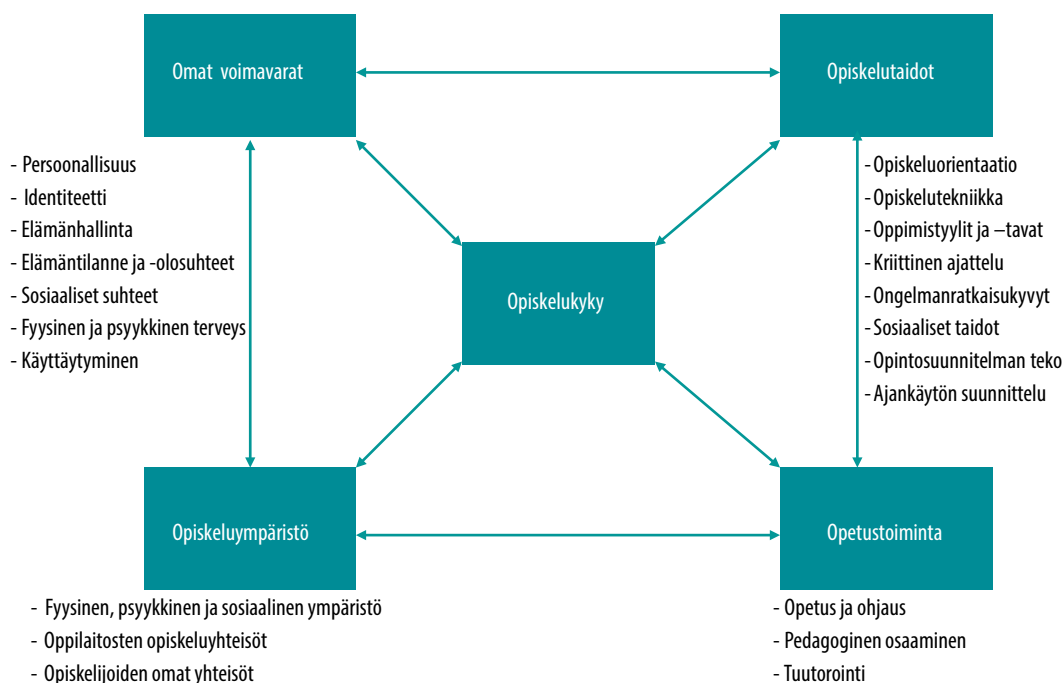
[Eurostudent](#). Social and Economic Conditions of Student Life in Europe, Eurostudent project.

[EUROSTUDENT - tutkimukset ja analyysit](#). Opetus- ja kulttuuriministeriö.

4 Opiskelukyky

Työkyvyn katsotaan olevan työn ja yksilön voimavarojen välinen suhde. Vastaavasti opiskelukyky muodostuu opiskelijan ja opiskeluun liittyvien tekijöiden vuorovaikutuksessa. Työterveyslaitoksen ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön yhteistyönä kehittämän opiskelukykymallin kulmakivinä ovat yksilön terveyden ja omien voimavarojen lisäksi opiskelutaidot, opiskeluympäristö sekä opetus- ja ohjaustoiminta. (Kuvio 1.)

Opiskelukyvyn edistäminen on opiskeluterveydenhuollon tärkeimpiä tehtäviä. Toiminnan suunnittelun takia on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää, mitkä tekijät ovat yhteydessä opiskelukyvyn.

Kuvio 1. Opiskelukykymalli kuvaa opiskelukyvyn vaikuttavien tekijöiden sisältöä ja keskinäistä vuorovaikutusta. Malli auttaa ymmärtämään opiskelun ongelmien moniulotteisuutta sekä hahmottamaan eri toimijoiden roolia opiskelijoiden hyvinvointityössä. (Kunttu 2005)

Omat voimavarat

Opiskelukykymallissa omat voimavarat tarkoittavat opiskelijan persoonallisuutta, elämäntilannetta, sosiaalisia suhteita, terveydentilaa sekä terveyteen vaikuttavia käyttäytymistottumuksia. Nämä voimavarat rakentuvat, kuluvat ja uusiutuvat koko elämän ajan yksilön kokemusten, fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön sekä perimän vaikutuksesta.

Vaikka opiskelijat valtaosin kokevat terveytensä hyväksi, heillä on runsaasti erilaisia oireita. Psykkiset ongelmat ilmenevät tavallisimmin masennuksena, jännittämisenä, keskittymisvaikeutena tai unihäiriöinä sekä usein fyysisinä oireina. Mielenterveyden häiriöt ovat merkittäviä opiskelukyvttömyyden aiheuttajia. Kokemus elämänhallinnasta, omien voimien ja kykyjen riittävydestä sekä sosiaalinen tuki ovat tärkeitä hyvinvointiin ja opiskelun sujumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävä on tukea opiskelijan identiteettikehitystä ja elämänhallintaa, auttaa itsetuntemuksen lisäämisessä ja ohjata terveellisiin tottumuksiin sekä huolehtia sairauksien hoidosta. Opiskelijan voimavarojen tukemisessa monialainen yhteistyö on oleellista niin yksilöllisessä kuin yhteisöllisessä työssä. Opiskelukyvyn tukemiseksi voi hakea Kelan kuntoutusta (ks. luku 7.9 Kuntoutus).

Opiskelutaidot

Opiskelun merkitys opiskelijalle (opiskeluorientaatio) on perustavanlaatuinen asia opiskelussa. Opiskelutaitoihin kuuluu itsetuntemus, esimerkiksi itselle sopivan oppimistyylin löytäminen ja käsitys omista tiedoista ja taidoista. Kyky kriittiseen ajatteluun ja ongelmanratkaisukyvyt ovat tärkeitä osatekijöitä. Opiskeluun vaikuttavat myös sosiaaliset taidot, esimerkiksi kyky osallistua keskusteluun tai pitää esitelmä. Teknisiä ja luovia opiskelutaitoja ovat tiedonhankinnan ja tiedonkäsittelyn taidot, kuten tenttiin lukeminen, esitelmien ja luentomuistiinpanojen tekeminen tietolähteiden käyttö. Tärkeitä taitoja ovat myös opintosuunnitelman teko ja ajankäytön suunnittelu.

Puutteelliset opiskelutaidot vaikuttavat luonnollisesti suoraan opiskelutuloksiin, mutta ne saattavat aiheuttaa myös sen, etteivät tulokset vastaa tehtyä työmäärää tai että työmäärä tuntuu jatkuvasti liian suurelta. Tällainen tilanne turhauttaa ja tuo stressiä ja saattaa sitä kautta heikentää opiskelumotivaatiota ja johtaa mielialaoireisiin.

Opiskelutaitojen opettaminen on oppilaitosten vastuulla. Opiskeluterveydenhuollon roolina on toimia asiantuntijana esimerkiksi epäiltäessä oppimishäiriöitä, neuropsykologisia ongelmia tai suunniteltaessa esiintymistä jännittävien kurssia. Jos opiskeluterveydenhuollossa herää epäily opiskelijan puutteellisista opiskelutaidoista esimerkiksi mielialaoireiden taustasyinä, asia on syytä nostaa keskusteluun opiskelijan kanssa. Monialainen yhteistyö oppilaitoksen kanssa on tärkeää.

Opetus- ja ohjaus

Pätevä ja asiantunteva opetus- ja ohjaus on keskeinen opiskelukykyä rakentava tekijä. Parhaimmillaan opetus on hyvin suunniteltua, innostavaa ja mukaansatempaavaa. Tällä saattaa olla iso merkitys alastaan epävarmojen opiskelijoiden motivoitumiseen. Siihen kuuluu riittävä vuorovaikutus opettajan ja opiskelijan välillä sekä palautteen anto ja arviointi. Myös tuutorointi ja opiskelijan integroituminen opiskeluyhteisöönsä ovat osa tätä toimintaa.

Vaikka opetus ja ohjaus selkeästi ovat oppilaitosten vastuulla, on niissäkin osa-alueita, jotka koskettavat terveydenhuoltoa. Tällaisia ovat esimerkiksi opiskelijoiden esteettömyysjärjestelyt, sosiaaliset pelot ja kansainvälisen vaihdon terveystarkastukset. Opiskeluterveydenhuoltoon kertyvää tietoa opetuksesta ja ohjauksesta voi hyödyntää keskustelunavaajana. Opiskeluympäristöjen tarkastuksissa selvitetään myös opetukseen liittyviä asioita.

Opiskeluympäristö

Opiskeluympäristö sisältää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen opiskeluympäristön. Se koostuu erilaisista oppimisympäristöistä ja fyysisistä opiskeluolosuhteista, opetusvälineistä ja taukotiloista sekä opintojen järjestämisestä, kuten lukujärjestyksestä. Opiskeluympäristöön kuuluvat myös opiskeluyhteisöissä vallitseva henkilökunnan ja opiskelijoiden välinen ja keskinäinen vuorovaikutus, opiskeluilmapiiri ja opiskelijayhteisöjen harrastustarjonta. Taustalla vaikuttavat oppilaitoksen arvot ja toimintakulttuuri, joka koostuu mm. traditioista, tavoista ja rakenteista.

Opiskeluyhteisöjä ovat sekä oppilaitosten sisäiset yhteisöt että opiskelijoiden omat yhteisöt. Opiskelukykyä ja opintojen sujumista parantaa opiskeluyhteisöön kuuluminen, sosiaalinen tuki ja toimintakulttuuri, joka suosii yhteisöllisyyttä ja opiskelijoiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Luokaton opiskelu, lähiopetuksen väheneminen ja etäopiskelun yleistymisen lisäksi haasteita opiskeluyhteisöjen rakentumiselle.

Tärkeitä opiskeluyhteisöjä ovat opiskelijoiden omat yhteisöt. Nämä tarjoavat mielekästä harrastus- ja yhdessäoloa toimintaa ja auttavat sosiaalisten kontaktien luomisessa ja siten yksinäisyyden ehkäisemisessä. Vertaistuella on havaittu olevan huomattava merkitys opintojen sujumiseen. Opiskelijayhteisöissä syntyvät kontaktiverkostot ovat usein arvokkaita myös tulevaisuuden työelämässä.

Opiskeluterveydenhuollolla on tärkeä tehtävä opiskeluympäristöön vaikuttamisessa lakisääteisten opiskeluympäristöjen tarkastusten ja seurannan kautta. Lisäksi monipuolinen yhteistyö oppilaitosten ja opiskelijayhteisöjen kanssa luo mahdollisuuksia edistää opiskelukykyä ja hyvinvointia lisääviä toimintakulttuureja.

Dynaaminen kokonaisuus

Opiskelukykymallin taustalla vaikuttavat luonnollisesti yleiset sosioekonomiset, kulttuuriset ja ympäristön olosuhteet ja asenteet. Nämä välittyvät opiskelukykyyn yhteiskunnallisten instituutioiden kautta opiskelijan voimavaroja, opiskelutaitoja, opiskeluympäristöä ja opetustoimintaa vahvistaen tai heikentäen.

Työstressimallin mukaan kuormitusta aiheuttavat työn suuret vaatimukset, vähäiset vaikutusmahdollisuudet ja sosiaalisen tuen puute. Samat asiat kuormittavat myös opiskelijaa. Opiskelu sisältää runsaasti omaa vastuuta valinnoista, opintojen suunnittelusta ja ajankäytöstä. Siinä tarvitaan hyviä kognitiivisia valmiuksia, luovaa ajattelua ja tiedonkäsitteilyä. Nämä ovat herkkiä häiriintymään esimerkiksi univajeen, masentuneisuuden, huonon opiskeluolosuhteiden tai ristiriitojen seurauksena. Sairaudet ja elämänkriisit sotkevat suunnitelmia helposti, opiskelusta sairauslomalle jääminen ei ole niin yksinkertaista kuin työelämässä.

Opiskelukyky on toiminnallinen kokonaisuus, jossa eri osatekijät vaikuttavat toisiinsa. Mutta kyse on myös tasapainosta. Hyvät opiskelutaidot, hyvä opetus ja opiskeluyhteisön tuki saattavat kantaa silloinkin, kun omat voimavarat ovat syystä tai toisesta vähissä. Motivaatio-ongelmissa hyvä opetus ja opiskeluyhteisö vahvistavat opiskelualan kiinnostavuutta. Jos omat voimavarat ovat hyvät, ne saattavat auttaa myös puutteellisten opiskeluolosuhteiden yli. Puutteellista opiskelutaitoa puolestaan voidaan korjata ohjaustoimin tukemalla opiskelijaa löytämään hänelle soveltuvia työtapoja ja vahvistamalla hänen itseluottamustaan oppijana.

Vaikuttamalla opiskelukyvyn kaikkiin ulottuvuuksiin ja niissä tunnistettaviin tekijöihin voidaan edistää opiskelijan opiskelukykyä. Tämä tehtävä kuuluu kaikille opiskelijoiden toimintaympäristöön vaikuttaville organisaatioille, opiskeluterveydenhuollon lisäksi läheisimmin tietysti oppilaitoksille ja opiskelijajärjestöille. Opiskelukykymalli auttaa jäsentämään eri toimijoiden rooleja ja yhteistyömahdollisuuksia opiskelukyvyn tukemisessa ja edistämisessä. Lisäksi mallia voi hyödyntää yksilötyössä opiskelijan ongelmia selvitettäessä.

Lisätietoja

- Kunttu K. Opiskeluterveys koostuu monen toimijan yhteistyöstä. *Työterveyslääkäri* 2009; 27:21-24.
- Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. Opiskeluterveys, erityisesti luvut: Opiskelukyky on opiskelijan työkykyä ja Opiskelukyvyn ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>
- Kurri E. Opintojen pitkittymisen dilemma. Tutkimus opintojen sujumattomuustekijöistä yliopistoissa ja niihin vaikuttamisen keinoista. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs. 27, 2006.
- Lavikainen E. Opiskelijan ammattikorkeakoulu 2010. Tutkimus ammattikorkeakouluopiskelijoiden koulutuspoluista, koulutuksen laadusta ja opiskelukyvystä. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs, 35, 2010
- Pylkkänen K, Repo E. Palauttaako terapia menetetyn opiskelukyvyn. Opiskelukyky ja kuntoutus –projektin loppuraportti. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 42, 2006.

- Saari J. 2014. [Kukin kykynsä mukaan](#). Eksploratiivinen katsaus osaopiskelukykyyhin Helsingin yliopistossa ja Aalto-yliopistossa. Otus 48/2014.
- Sulander J, Romppanen V. Hyvinvointi koulutyössä ja opiskelussa. Helsinki: Työterveyslaitos, Työympäristötutkimuksen raporttisarja 26, 2007.
- Suomen ylioppilaskuntien liitto ry, SYL: <http://www.opiskelukyky.fi/>

5 Opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö

5.1 Opiskelu eri koulutusasteilla

Eri koulutusasteiden opiskelussa on erilaisista vaatimuksistaan huolimatta paljon yhteisiä piirteitä. Tulevaisuuden toiminta-, opiskelu- ja työympäristöt ovat kaikille tuntemattomat, minkä vuoksi opiskelijan kyky muuttaa ja arvioida omia toimintatapojaan sekä sopeutua epävarmuuteen ja nopeasti muuttuvaan maailmaan ovat olennaisia tulevaisuustaitoja. Omasta hyvinvoinnista sekä terveellisistä elintavoista, kuten riittävästä unesta ja fyysisestä aktiivisuudesta huolehtiminen ovat elämäntaitoja, joita olisi tärkeää oppia jo varhain.

Kaikilla koulutusasteilla teknologinen kehitys on tuonut mukanaan uudenlaisia opiskelu- ja ympäristöjä ja uusi opetusteknologia on mullistanut niin opiskelu- kuin opetus käytännöt. Koulutusta voidaan järjestää erilaisissa oppimisympäristöissä, mm. luokkahuoneissa, työpajoissa, työpaikoilla tai digitaalisissa oppimisympäristöissä. Verkko-opetus tuo opiskeluun joustavuutta, mutta lisää tarvetta oman ajankäytön suunnitteluun ja saattaa vähentää yhteisöllisyyttä. Erilaisissa oppimisympäristöissä opiskeleminen voi tuottaa myös haasteita tavoittaa opiskelijoita esimerkiksi tuen tarjoamisen näkökulmasta. Tarvitaan toimintatapoja, joiden avulla opiskelijalle taataan riittävästi ohjausta ja tukea opintojen suorituspaikasta riippumatta.

Kansainvälinen opiskelu on lisääntynyt 2000-luvulla. Opiskelu ulkomailla on rikastuttava elämänvaihe, joka vaatii sopeutumiskykyä. Vaihtoon liittyvä kulttuurisokki, joka syntyy uuden ympäristön ja kulttuurin omaksumisesta sekä vanhan menettämisestä, on melko yleinen ja tavallisesti ohimenevä reaktio. Oireina saattavat olla esimerkiksi yksinäisyys, uupumus ja mielialaoireet, joiden pitkittyessä opiskelija saattaa tarvita ulkopuolista apua.

Koulutuspolun edetessä opiskelun vaatimukset ja työmäärä lisääntyvät, mikä edellyttää uudenlaista vastuullisuutta ja ajanhallinnan taitoja. Itselle sopivien opiskelutekniikoiden ja -strategioiden löytäminen ei aina ole helppoa ja opiskelijat saattavat tarvita siinä tukea.

Opiskelu-uupumukseen kuuluva väsymys ja kyynistyminen ennustavat paitsi sen hetkistä ylikuormittumista myös myöhempiä riittämättömyyden tunteita. Siksi vuorovaikutus- ja stressinhallintataidot sekä kyky tehdä valintoja, sietää epävarmuutta ja keskeneräisyyttä ovat jaksamisen näkökulmasta olennaisia asioita. Ongelmat henkilökohtaisessa elämässä, terveydessä, ihmissuhteissa tai toimeentulossa saattavat vaikuttaa opiskelun etenemiseen. Silloin oppilaitoksen ja opiskeluterveydenhuollon yhteistyö ja tuki voivat olla ratkaisevaa opintojen jatkumiselle ja opiskelijan valmistumiselle.

5.1.1 Opiskelu 2. asteen ammatillisessa oppilaitoksessa

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelee juuri perusopetuksen päättäneitä nuoria, muita vailla ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa olevia ja jo työelämässä olevia aikuisia. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kaksi kolmasosaa on aikuisia. Oppilaitoskohtaiset erot opiskelijoiden ikäjakaumassa ovat suuria.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta tutkintojen perusteiden ja valmentavien koulutusten perusteiden sekä toteuttamissuunnitelmansa mukaisesti. Yksilöllinen ja joustava ammatillinen koulutus perustuu henkilökohtaistamiseen. Jokaiselle opiskelijalle tehdään opintojen alussa henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS). Suunnitelmassa määritellään missä ja miten osaaminen hankitaan. Työpaikalla oppimisesta voidaan tehdä työnantajan kanssa koulutussopimus tai oppisopimus. Työelämässä oppimisen määrä on viime vuosina kasvanut ammatillisen koulutuksen nykyisen lainsäädännön myötä. Kaikissa ammatillisissa opinnoissa huomioidaan aiemmin hankittu osaaminen. Opinnoissa keskitytään puuttuvan osaamisen hankkimiseen – opiskelija opiskelee vain sitä, mitä ei vielä osaa. Siksi tutkinnon tai muun koulutuksen suorittamiseen tarvittava aika voi vaihdella yksilöllisesti.

Ammatillisen koulutuksen jatkuva haku mahdollistaa koulutukseen hakeutumisen joustavasti ympäri vuoden. Oppilaitokset päättävät itse jatkuvan haun hakuajat, hakumenettelyt ja valintakriteerit sekä huolehtivat hakeutumisvaiheen ohjauksesta. Tarkoituksena on auttaa hakijaa selvittämään, mikä tutkinto tai muu koulutus vastaa parhaiten hänen tarpeitaan. Tässä toimintaympäristössä on erittäin tärkeää varmistaa, että kaikki toimijat saavat tarvitsemansa tiedot ajantasaisesti oman työnsä suunnittelemiseksi.

5.1.2 Opiskelu lukiossa

Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan lukion ”yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja itseään kehittäen”. Perusteet korostavat tietoisesti johdettua ja suunnitelmallisesti kehitettävää toimintakulttuuria, jonka keskiössä on oppiva, osallistava ja hyvinvoiva yhteisö.

Lukio on koulutusmuotona opiskelijalle vaativa. Lukio-opinnot vaativat opiskelijalta peruskoulua enemmän itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta, ajanhallintaa, aikataulujen ja luku-järjestyksen suunnittelua sekä kykyä pitkäjänteiseen työskentelyyn. Tietoyhteiskunta ja tulevaisuuden työelämä – sekä lukion päättövaiheen digitaalinen ylioppilastutkinto - edellyttävät opiskelijoilta uudenlaisia valmiuksia hyödyntää digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä.

Lukiolainen joutuu jo varhaisessa vaiheessa tekemään valintoja, joilla on vaikutusta myös myöhempiin mahdollisiin korkeakouluopintoihin. Lukio-opintonsa aloittavalla ei kuitenkaan aina ole selkeää käsitystä tulevasta toivealastaan. Mahdollisuus riittävään henkilökohtaiseen ja myös jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvään ohjaukseen onkin monelle tärkeää. Lukiolain (714/2018 25 §) mukaan opiskelijalla on lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvän opinto-ohjauksen lisäksi oikeus saada tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta.

Tämän päivän lukioyhteisö on monialainen ja edellyttää opetushenkilöstön ja opiskelu-huollon palveluista vastaavien asiantuntijoiden yhteistyötä unohtamatta opiskelijoiden ja huoltajien osallisuutta. Opiskeluhuollon lisäksi opiskelijan tueksi on lukiossa tarjolla monenlaisia palveluja ja ammattilaisia. Ryhmänohjaaja seuraa opiskelijan edistymistä opinnoissa ja tekee yhteistyötä kotien kanssa. Hän huolehtii opiskelijoidensa ryhmäytymisestä ja ajankohtaisten kouluun ja opiskeluun liittyvien asioiden käsittelystä sekä tiedonkulusta. Opinto-ohjaajat antavat opiskelijoille henkilökohtaista ohjausta ja erityisopettajat puolestaan tukea erilaisissa oppimisen vaikeuksissa. Jotta opiskelijat tunsivat oikeutensa erilaisiin palveluihin, on tärkeää, että eri ammattilaiset viestivät opiskelijoille ja huoltajille työnkuvastaan sekä siitä, miten he ovat tavoitettavissa.

5.1.3 Opiskelu korkeakouluissa

Korkeakouluopiskelunsa aloittavat opiskelijat ovat valtaosin nuoria hiljattain toiselta asteelta valmistuneita, mutta mukana on myös paljon keski-ikäisiä alan vaihtajia. Useimmille uusille korkeakouluopiskelijoille opiskelun alku on positiivinen ja innostava elämänvaihe ja he suhtautuvat tulevaisuuteen toiveikkaasti, mutta aina opiskelu ei suju toivotulla tavalla. Opiskelu ei ehkä vastaa opiskelijan odotuksia tai opiskelija on päässyt opiskelemaan alaa, joka on vain varasijalla hänen toiveissaan. Neljännes opiskelijoista on epävarma siitä, onko valittu opiskeluala oikea ja joka kymmenes arvioi sen kokonaan vääräksi.

Korkeakouluissa vaaditaan aiempaa pitkäjänteisempää ja syvällisempää opiskelutapaa. Runsaan tietomäärän keskeltä on vaativaa osata löytää olennainen. Se on kuitenkin välttämätöntä, jotta opiskelija pystyy tarkastelemaan tietoa kriittisesti ja soveltamaan sitä erilaisten ongelmien ja käytännön tehtävien ratkaisemiseen. Korkeakouluissa opiskelijalta odotetaan aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta – suunnilleen puolet työstä on itsenäistä

opiskelua. Se haastaa ajanhallinnan taidot erityisesti aloilla, joissa valmiiksi suunniteltuja opintopolkuja on vain vähän. Tällöin opiskelija joutuu itse laatimaan lukujärjestyksensä ja opintokokonaisuutensa. Kiinnostavat valinnanmahdollisuudet ja verkkokurssit saattavat houkuttaa haalimaan päivät liian täyteen, eikä aikaa jää kurssien vaatimiin tehtäviin ja lukemiseen. Toisaalta väljät lukujärjestykset saattavat johtaa tekemisen lykkäämiseen ja viime hetken rutistuksiin.

Opiskelijat kaipaavatkin varsin usein apua ajan- ja stressinhallintaan, opiskelun ongelmiin ja opiskelutaitoihin. Korkeakoulut ovat kehittäneet monenlaisia opiskelijan ohjauspalveluja. Tarjolla on opinto-ohjaajien ja -neuvojen palveluja, henkilökohtaisia opintosuunnitelmia, opiskelijatuutoriryhmiä, omaopettajajärjestelmiä, opintopsykologeja jne. Opiskelijoiden saattaa joskus olla vaikea löytää tarvitsemansa palvelut tai kehdata niihin hakeutua. Joskus myös oman ongelman vähättely on esteenä. Opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten tulee olla selvillä näistä mahdollisuuksista, sillä usein opiskelustressi ilmenee erilaisina oireina, joiden vuoksi opiskelija hakeutuu terveydenhuollon vastaanotoille.

Työssäkäynti korkeakouluopiskelun ohessa on pikemmin sääntö kuin poikkeus. Sen yhteydestä opiskelumenestykseen ei ole yksiselitteistä tietoa. Toiset kokevat sen tehostavan omaa ajankäyttöä, jolloin se edistää opintojen etenemistä. Joillekin se on hyvää vastapainoa lukemiselle, mutta toisille työssäkäynti on vain taloudellinen pakko. Joskus opintojen jumittaessa työssäkäynti saattaa olla pakoa opinnoista. Usein työkokemuksen hankkiminen opiskeluaikana parantaa työmahdollisuuksia valmistuessa. KOTT-tutkimuksen mukaan yli puolella opiskelijoista työ liittyi opiskeluaan, erityisesti ammattikorkeakouluopiskelijoilla.

Opiskeluaikaan liittyvä vapaa-ajan toiminta opiskelijayhteisöissä on usein muistorikkain osa opiskelua. Silloin solmitaan elinikäisiä ystävyysuhteita ja luodaan verkostoja, joista saattaa olla hyötyä myöhemmässä työelämässä. Opiskelun vastapainona mielekäs harrastustoiminta on tärkeää ja opiskelijajärjestöillä on merkittävä tehtävä mahdollisuuksien tarjoajana.

Lisätietoja

Garam, Korkala, Martin. Suomalaiset opiskelijat vaihdossa (päivitetty 28.3.2019). Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. Opiskeluterveys (luvussa Kansainvälisyys opiskelussa) Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00021/do>

Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. (toim.). Opiskeluterveys, erityisesti luvut Opiskelukyky on opiskelijan työkykyä ja Opiskelukyvyn ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>

Lindblom-Yläne S, Hailikari T, Postareff L. Oppiminen on monen tekijän summa, kirjassa toim. Ruuska H, Löntönen M, Rutanen A: LAATUA! Oppimateriaalit muuttuvassa tietoympäristössä. Bookwell Oy, Porvoo 2015. [Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019](#). Määräykset ja ohjeet 2019:2a. Opetushallitus.

5.2 Opiskeluterveydenhuolto osana toisen asteen monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa

Toisen asteen oppilaitokset ja niissä opiskelevat kuuluvat oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) piiriin. Laki määrittelee opiskeluterveydenhuollon palvelut osaksi yksilökohtaista opiskeluhoiltoa, johon sisältyvät sen lisäksi myös kuraattori- ja psykologipalvelut sekä monialainen yksilökohtainen opiskeluhoito. Erityisoppilaitoksissa tarjottavat koulutuksen järjestäjän järjestämät sosiaali- ja terveyspalvelut ovat myös yksilökohtaista opiskeluhoiltoa. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Opiskeluhoillon kokonaisuus

Monesti yksittäisen opiskelijan hyvinvoinnin edistämisessä sekä tuen ja avun tarpeen arvioinnissa ja järjestämisessä tarvitaan opiskeluhoiltopalvelujen yhteistyötä. Eri palvelujen ammattilaiset voivat tavata opiskelijaa ja huoltajia yhdessä silloin, kun se nähdään tarpeelliseksi ja sopii asiakkaille. Kaikilla opiskeluhoillon palveluilla on oma asiakaskuntansa ja asiakas- tai potilasrekisterinsä. Oppilaitoksen opiskeluhoiltopalvelujen ammattilaisten on hyvä tutustua toisiinsa ja käydä yhdessä läpi keskinäistä työnjakoa sekä sopia yhteistyökäytännöistä. Tietojen siirrosta ja vaihdosta opiskeluhoillon toimijoiden kesken on kirjoitettu luvussa 9.1 Tietosuoja.

Monialainen asiantuntijaryhmä perustetaan silloin, kun opiskelijan opiskeluhoitoasian selvittely ja/tai hoitaminen tarvitsee laajaa, myös opettajien ja/tai oppilaitoksen vastuhenkilöiden osallistumista. Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan aina tapauskohtaisesti eli mukaan pyydetään niitä henkilöitä, joita opiskelijan asian hoitamiseen kulloinkin tarvitaan. Ryhmän kokoamisesta ja kokoonpanosta sovitaan aina opiskelijan (tai huoltajan) kanssa. Ensimmäisessä tapaamisessa suostumus vahvistetaan kirjallisesti. Ryhmän

kokoonpanon muuttuessa uusien jäsenten osalta pyydetään uusi kirjallisen suostumus. Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoontumisista on tehtävä kirjaukset, jotka muodostavat asiakaskohtaisen jatkuvan opiskeluhohtokertomuksen.

Yksilökohtaisessa opiskeluhohtollossa opiskelijalla on iän ja kehitystason mukainen itsenäinen asiakkuus. Silloin, kun sosiaali- tai terveydenhohton ammattihenkilö (terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi tai kuraattorina työskentelevä sosiaalihuhton ammattihenkilö) arvioi, että opiskelija kykenee itse päättämään kyseisestä opiskeluhohtoasiastaan, saa hän myös päättää siitä, annetaanko huoltajille tietoa asiasta ja pyydetäänkö huoltajia mukaan asiantuntijaryhmään. Nuorten opiskelijoiden kohdalla on aina hyvä pyrkiä tekemään yhteistyötä huoltajien kanssa, mutta päätöskykyisen nuoren kohdalla tämä voi tapahtua vain hänen suostumuksellaan. Jos opiskelija ei ole kykenevä itse päättämään opiskeluhohtoasiastaan, ollaan yhteydessä huoltajaan ja myös mahdollinen suostumus monialaiseen asiantuntijaryhmään pyydetään huoltajalta.

Lisätietoja

[Alaikäisen itsenäisen päätöskyvyn arviointi terveydenhohtollossa](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.

Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, Kanste O, Pelkonen M, Peltonen H, Huurre T, Pihkala J, Heiliö P-L.

Monialainen opiskeluhohto ja sen johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36/2015.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8>

Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntainfo 13a/ 2015

5.3 Opiskelijajärjestöt ja niiden rooli

Opiskelijoiden omat järjestöt ovat tärkeitä opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavia toimijoita. Opiskelijajärjestöt toimivat opiskelijoiden edunvalvojina ja asiantuntijoina heitä koskevissa sosiaali- ja koulutuspoliittisissa asioissa. Lisäksi ne järjestävät opiskelijoille vapaa-ajan toimintaa. Järjestöt tarjoavat myös koulutusta, tiedotusta, neuvontaa ja tukea opiskelijakunnille sekä tekevät tutkimuksia ja selvityksiä opiskelijoiden elämän eri osa-alueilta.

Paikalliset opiskelijakunnat toimivat paikallisen tason edunvalvojina ja järjestävät omaa hyvinvointitoimintaa, kuten hyvinvointi- ja teemapäiviä. Opiskelijajärjestöt ja oppilaitosten ylioppilas- ja opiskelijakunnat ovatkin tärkeitä yhteistyökumppaneita opiskeluterveydenhohtololle, kun suunnitellaan paikallista ja oppilaitoskohtaista hyvinvointityötä ja opiskelukykyä edistävää toimintaa. Järjestötoiminta luo opiskelijoille mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden luomiselle sekä yhteenkuuluvuuden tunteen syntymiselle.

Valtakunnalliset opiskelijajärjestöt:

- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry (www.syl.fi/) on keskusjärjestö, jonka jäseniä ovat kaikki Suomen yliopistojen 14 ylioppilaskuntaa sekä Snellman-korkeakoulun ylioppilaskunta.
- Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry (www.samok.fi/) on ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskusjärjestö. Sen jäseninä ovat kaikkien Suomessa ja Ahvenanmaalla toimivien 24 ammattikorkeakoulun opiskelijakunnat, sekä Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijakunta.
- Suomen Lukiolaisten Liitto – SLL (www.lukio.fi/) on lukiolaisten edunvalvonta-, palvelu- ja harrastusjärjestö.
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry (www.sakkiry.fi/) on valtakunnallinen järjestö, joka edustaa ammattiin eri aloilla opiskelevia opiskelijoita.
- Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry (www.osku.info/) on ammatillisen toisen asteen opiskelijoiden edunvalvonta-, palvelu- ja harrastusjärjestö.
- Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto, SAKU ry (www.sakury.net/), järjestää hyvinvointia edistäviä tapahtumia ja muuta toimintaa koko ammatilliseen koulutukseen.
- Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry (OLL) (www.oll.fi/) on valtakunnallinen opiskelija- ja korkeakoululiikunnan edunvalvonta- ja palveluorganisaatio.
- Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr. (www.otus.fi/) toteuttaa tutkimus- ja julkaisutoimintaa, joka kohdistuu koulutusjärjestelmiin, koulutukseen, opiskelijoiden taloudelliseen, sivistykselliseen ja sosiaaliseen asemaan, elämäntapaan sekä korkeakoululaitoksen rakenteeseen ja toimintaan.

Lisätietoja

Kunttu K. Järjestöt opiskelijaelämän asiantuntijoina (päivitetty 26.3.2018), Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. Opiskeluterveys (luvussa Oppilaitokset ja opiskelijoiden järjestöt hyvinvointityössä), Kustannus Oy Duodecim <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>

6 Hyvinvoiva oppilaitos

Opiskeluympäristöllä ja -yhteisöllä on suuri merkitys opiskelijan terveydelle ja hyvinvoinnille sekä mahdollisuuksille edetä opinnoissa omien kykyjensä mukaisesti. Terveellinen ja turvallinen opiskeluympäristö sekä hyvinvoiva yhteisö muodostuvat hyvistä fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalista olosuhteista. Nämä tukevat sekä opiskelijan että henkilöstön hyvinvointia. Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. (1326/2010, VNA 338/2011)

6.1 Opiskeluterveydenhuolto osana opiskeluympäristö- ja yhteisötyötä

Terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttaa koko ihmisen psykososiaalinen ympäristö, jonka kanssa hän on vuorovaikutuksessa. Arjessa tärkeäksi nousee lähiympäristö, johon ihminen liittyy perheen, työn, opintojen tai vapaa-ajanyhteisön jäsenenä. Oppilaitos ja opiskeluyhteisöt ovat opiskelijoille keskeisiä ja siksi työ niiden hyvinvoinnin edistämiseksi on merkityksellistä ja lakisääteistä.

Oppilaitosten yhteisöllinen työ on monialaista terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyyn edistämistä, joka kohdistuu opiskeluympäristöihin ja -yhteisöihin sekä suoraan ja välillisesti opiskelijoihin. Tavoitteena on edistää ja ylläpitää opiskelijoissa sekä heidän toimintaympäristöissään olevia hyvinvointia suojaavia tekijöitä ja toisaalta vähentää altistavia ja laukaisevia riskitekijöitä. Opiskeluterveydenhuollolla on tässä työssä aktiivisen asiantuntijan rooli. Toimintatapoina ovat sidosryhmäyhteistyö, oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden säännöllinen tarkastaminen (ks. luku 6.3) sekä monipuolinen terveyttä edistävä viestintä (ks. luku 6.2).

Yhteisöllinen työ on toisella asteella osa oppilaitoksen johtamaa opiskeluhuoltotyötä ja korkea-asteella tiivistä yhteistyötä opiskeluterveydenhuollon, korkeakoulujen, opiskelijajärjestöjen ja muiden opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien toimijoiden kesken. Työ

vaatii asiantuntevaa suunnittelua, johtamista, työnjakoa ja raportointia ja siihen on varattava riittävät henkilöstövoimavarat. Toiminta edellyttää pysyviä rakenteita, kuten työryhmiä, verkostoja ja vastuuhenkilöitä. Koska yhteisöllinen työ eroaa perinteisestä terveydenhuollon vastaanottotyöstä, on erityisesti huolehdittava henkilökunnan koulutuksesta tähän työhön.

6.1.1 Yhteisöllisen työn sisältö

Yhteisöllisen työn laajaa sisältöä kuvataan kuviossa 3. Painopisteitä ovat:

- Hyvän vuorovaikutuksen edistäminen oppilaitoksessa.
- Opiskelijoiden terveellisten elintapojen ja päihdeettömyyden edistäminen/ päihdehaittojen vähentäminen.
- Mielenterveyden edistäminen, joka sisältää esimerkiksi vahvuuksien ja voimavarojen tukemisen sekä kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen ja niihin puuttumisen.
- Osallistavan ja yhteisöllisen toimintakulttuurin luominen tavoitteena edistää opintoihin kiinnittymistä ja ehkäistä poissaoloja.

Yhteisöllisiä toimia voidaan suunnata kaikille yhteisön jäsenille tai kohdentaa tietyille ryhmille, jotka tarvitsevat tukea esimerkiksi ryhmädynamiikan tai työskentelyilmapiirin kehittämiseksi. Työtä voidaan toteuttaa mm. opetushenkilöstön toimesta osana opetusta. Toimintamallit varhaisen tuen ja opiskelijan ohjauksen parantamiseksi rakentuvat paikallisten toimintaedellytysten mukaan.

Kuvio 3. Yhteisöllisen opiskeluhooltotyön sisältöjä toisella asteella. Korkeakouluissa yhteisöllisen työn sisällöt ovat samankaltaisia lukuun ottamatta huoltajien osuutta.

Työ perustuu tietoon opiskelijoiden ja oppilaitoksen hyvinvointitilanteesta

Vaikuttava yhteisöllinen työ edellyttää, että toiminta perustuu tietoon ja kohdentuu oikein. Sen vuoksi toiminnan suunnittelun pohjana tulee olla seurantatieto opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvoinnista, mikä mahdollistaa työn kohdistamisen kunkin oppilaitoksen tarpeisiin ja on toimintatapana tuloksellista. Tiedon pohjalta voidaan määritellä painopistealueita kullekin lukuvuodelle tai pidemmälle aikavälille. Tietoa saadaan useista lähteistä:

- Valtakunnalliset tiedonkeruut, esim. Kouluterveyskysely, TEA-viisari, KOTT-tutkimus, Amisbarometri, Opiskelijatutkimus
- Paikalliset ja oppilaitoskohtaiset tiedonkeruut, kuten opiskelijajärjestöjen selvitykset

- Oppilaitosympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastukset
- Yhteistyöverkoston kautta saatu tieto
- Asiakaspalautteet
- Opiskeluhoitopalvelujen asiakastietojärjestelmät
- Opiskelijoilta, huoltajilta, oppilaitoksen henkilöstöltä ja työpaikkaohjaajilta saatava tieto
- Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset. Terveystarkastuksista saatua tietoa voidaan tarkastella ryhmä-, vuosikurssi-, oppilaitos- tai toimipistekohtaisesti. Yksittäinen opiskelija ei saa olla tunnistettavissa tietoja esitellessä
- Opiskeluterveydenhuollon muilla käynneillä kertynyt tieto (esim. opiskelun kuormittavuus, suhteet kavereihin ja opettajiin, kiusaamisen ja häirinnän kokemukset, poissaolot, tapaturmat)

6.1.2 Yhteisöllinen opiskeluhoito toisella asteella

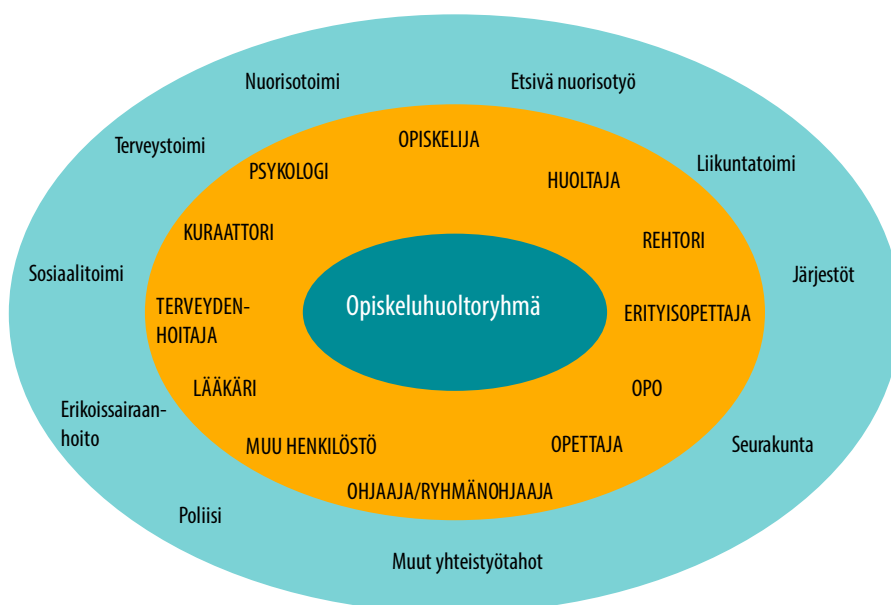
Toisen asteen opiskeluhoollolla tarkoitetaan toteutettavaa hyvinvointityötä, jossa myös huoltajien osallisuus on olennaista. Toiminnallisesti opiskeluhoito jakautuu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen työhön. Yksilökohtainen opiskeluhoito kuvataan luvussa 5.2, jossa myös opiskeluhoollon kokonaisuus esitetään kuviona (Kuvio 2.). Yhteisöllisen työn näkökulmasta on merkityksellistä, että oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

Opiskeluhoitotyötä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), jonka mukaan yhteisöllinen opiskeluhoito on ensisijainen opiskeluhoollon toteuttamismuoto. Lain 4 §:n mukaan opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki oppilaitoksen toimijat. Työ edellyttää opetushenkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen saumatonta yhteistyötä. Opiskeluhoollon palveluilla on erityisosaamista niin ryhmien kanssa työskentelyssä kuin hyvinvointia edistävien sisältöjen toteuttamisessa oppiaineiden opetuksessa.

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoollon ohjausryhmä tukee yksittäisten oppilaitosten tekemää opiskeluhoitotyötä. Ohjausryhmä yhtenäistää eri oppilaitosten työtä linjaamalla yhteisiä tavoitteita ja toimintatapoja, joissa huomioidaan sekä sijaintikunnan että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Jokaisessa oppilaitoksessa ja tarvittaessa sen eri toimipisteissä toimii **opiskeluhoitoryhmä**, joka suunnittelee, toteuttaa ja arvioi opiskeluhoitoa sekä koordinoi kaikkia oppilaitoksen piirissä tehtävää hyvinvointityötä. Opiskeluhoitoryhmää johtaa rehtori tai koulutuksen järjestäjän nimeämä muu henkilö. Muusta kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista päätetään paikallisesti. Mukana voi olla esim. opettaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja,

kuraattori ja psykologi, opiskeluterveydenhuollon edustaja (esim. terveydenhoitaja, lääkäri, hammaslääkäri, suuhygienisti) sekä opiskelijoiden ja huoltajien edustajat. Lisäksi työhön voidaan pyytää mukaan oppilaitoksen ulkopuolisia yhteistyökumppaneita, esimerkiksi järjestöistä, sosiaalitoimesta, erikoissairaanhoidosta, nuoriso- tai liikuntatoimesta tai poliisista. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Opiskeluhoitotyöryhmän kokoonpano ja yhteistyötahot toisen asteen oppilaitoksissa (Lähde Kristiina Laitinen 2014)

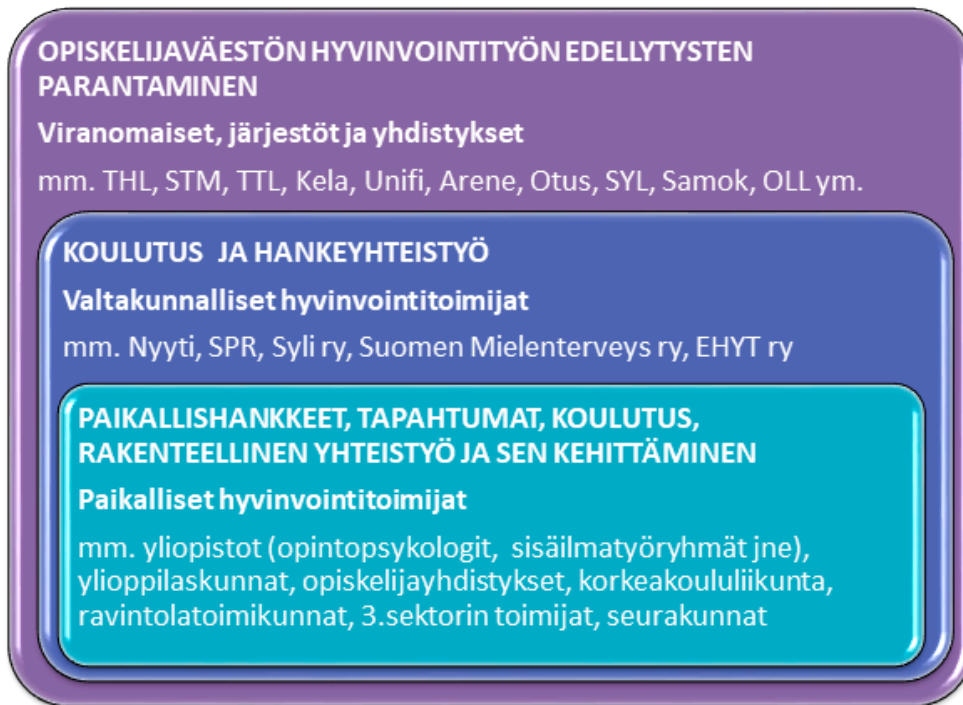
Opiskeluhoitotyöryhmälle on säädetty useita tehtäviä, joista tärkein on yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnittelu. Tähän sisältyy esimerkiksi oppilaitosympäristön ja -yhteisön tarkastuksen jatkotoimet. Asioita käsitellään aina yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Ryhmä ei koskaan käsittele yksittäistä opiskelijaa koskevaa asiaa. Opiskeluhoitotyöryhmän tehtävät ja työskentely on tarkemmin kuvattu oppaassa *Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhoitotyöryhmälle* (Hietanen-Peltola ym. 2019).

6.1.3 Yhteisöllisen työn erityispiirteet korkeakouluissa

Opiskeluhoitolaaki ei koske korkea-astetta, eikä yhteisöllisen työn toteuttamista ole ohjeistettu yhtä tarkasti kuin toisella asteella. Tämän vuoksi yhteisöllisen työn sisältö vaihtelee korkeakoulusta ja opiskeluterveydenhuollosta riippuen.

Opiskeluterveydenhuolto toimii asiantuntijana sidosryhmäyhteistyössä, jossa kumppaneina ovat korkeakoulut, opiskelijajärjestöt, opiskelijoiden vertaistukea tarjoavat järjestöt sekä muut opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat toimijat. Yhteistyötä tehdään paitsi

paikallisissa myös valtakunnallisissa opiskeluterveydenhuollon verkostoissa. Keskeiset kumppanuudet ja sisältö on esitetty kuviossa 5.

Kuvio 5. Opiskeluyhteistyön keskeiset kumppanuudet

Korkeakouluilla yhteistyökumppaneita ovat pääsääntöisesti oppilaitosten hyvinvointityöhön ja opiskelijoiden ohjaamiseen osallistuvat tahot, kuten oppilaitoksen johto, opiskelija- ja liikuntapalvelut, opetushenkilökunta, opintopsykologit, kuraattorit, tilapalvelut, turvallisuuspäällikkö, kriisi- ja sisäilmatyöryhmät, kansainväliset yksiköt, työsuojelutoimikunnat, työterveyshuolto jne. Muita yhteistyötahoja ovat mm. opiskelijaravintolat ja opiskelija-asumiseen liittyvät organisaatiot.

Yhteisöllisessä työssä on huomioitava korkeakoulujen hyvinvointiohjelmat. Ne muodostuvat korkeakoulujen omista toimintaperiaatteista ja käytännöistä, jotka liittyvät opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvointiin sekä valtakunnallisista ohjelmista ja suosituksista (esim. Päihdeohjelma, Häirintäohjelma, Korkeakoululiikunnan suositukset).

Opiskelijajärjestöjen mukanaolo työssä on keskeistä, sillä ne luovat, ylläpitävät ja siirtävät opiskelijakulttuuria esimerkiksi päihteiden käytössä tai liikunnan harrastamisessa. Paikallistasolla niillä on myös iso rooli uusien opiskelijoiden tutustuttamisessa opiskelupaikkaan ja opiskelijayhteisöihin. Ylioppilas- ja opiskelijakunnilla sekä ainejärjestöillä on toimihenkilöitä ja usein jopa nimettyjä hyvinvointivastuuhenkilöitä, jotka tulee kutsua yhteistyöhön.

Yhteistyö oman alueen kansalaisjärjestöjen, kuten liikunta- ja mielenterveysjärjestöjen ja esimerkiksi Ohjaamon kanssa mahdollistaa ja monipuolistaa palvelujen järjestämistä ja ryhmätoimintaa. Kolmannen sektorin toimijat tuovat jokainen omaa osaamistaan opiskelijan opintoihin ja hyvinvointiin liittyvässä työssä.

Niin omasta kuin yhteistyökumppanien palvelutarjonnasta tulee tiedottaa opiskelijoita. Yhtä tärkeää on, että niin terveydenhuollon ammattilaiset kuin korkeakoulujen henkilökunta ovat tietoisia palveluista osatakseen ohjata opiskelijoita niiden piiriin.

Korkeakouluilla on opiskelijoiden hyvinvointia edistäviä työryhmiä, joissa on opiskeluterveydenhuollon edustus. Yleensä ryhmät toimivat laaja-alaisena yhteistyöverkostona ja koordinoivat opiskelukykyä tukevien tahojen yhteistyötä. Hyvinvointityöryhmän vastuulle kuuluvat yleensä oppilaitosyhteisön hyvinvointiin liittyvät asiat, kuten erilaiset toimenpiteohjeet, suositukset ja ohjeistukset koko oppilaitosta koskien.

YTHS:llä on kaikissa toimipisteissään terveystyöryhmä, joka vastaa omalta osaltaan opiskeluyhteistyöhön suunnitellun vuosikellon mukaisesta toiminnasta sekä paikallisista hankkeista. Mukana on YTHS:n eri alojen asiantuntijat sekä edustajat ainakin ylioppilaskunnista, korkeakoulusta ja korkeakoululiikunnasta. Työryhmä pitää aktiivisesti yhteyttä opiskelijajärjestöihin ja korkeakouluihin ja motivoi, kouluttaa ja informoi yhteisössä toimivia kumppaneita terveyden edistämistyöstä.

Lisätietoja

- Hietanen-Peltola M, Laitinen K, Järvinen J, Fagerlund-Jalokinos S. Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmälle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 10/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-374-8>
- Hietanen-Peltola M, Korpilahti U. (toim.). Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 7/2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>
- Hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ruokailusta – ruokailusuositus ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin. Opetushallitus, valtion ravitsemusneuvottelukunta ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, [Oppaat ja käsikirjat 2019:5a](#)
- Korkeakouluopiskelijoiden ruokailusuositus. Terveystyö ruoasta. Kansaneläkelaitos, Helsinki 2016. <http://hdl.handle.net/10138/159824>
- Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P (2019). Opiskeluterveys. Luku Opiskeluyhteisöjen hyvinvoinnin sekä opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyyn edistäminen. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>
- Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, Kanste O, Pelkonen M, Huurre T, Pihkala J, Heiliö P-L. Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36/2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8>
- Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, [Kuntainfo 13a/ 2015](#)
- Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Palmqvist R, Saaristo V, Ståhl T. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 12/2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019051315294>
- Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Järvinen J, Saaristo V, Saukko N & Ståhl T. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 15, toukokuu 2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-340-3>

6.2 Terveyttä edistävä viestintä

Terveyttä edistävän viestinnän tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tietoa ja ymmärrystä terveyteen ja opiskelukykyyn liittyvistä asioista sekä tukea opiskeluterveydenhuollon hyvinvointityötä. Viestinnän kohderyhminä ovat opiskelijat ja opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavat asiantuntijat ja päättäjät. Terveyttä edistävä viestintä sisältää niin terveystiedon tuottamista ja jakamista, palveluista tiedottamista kuin opiskeluyhteisöissä toteutettavien tapahtumien järjestämistä.

Terveyttä edistävän viestinnän tehtävinä on:

- tarjota tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista havainnollisessa ja ymmärrettävässä muodossa
- lisätä opiskelijoiden oman terveyden lukutaitoa ja omahoidon valmiuksia
- lisätä tietoisuutta keinoista, joilla opiskeluyhteisöjä voidaan kehittää terveellisiä valintoja edistäviksi
- käynnistää ja tukea muutoksia elämäntavoissa
- mahdollistaa uuden oppimista

Terveysviestinnässä tarvitaan monimuotoisia terveysaineistoja, jotka ovat opiskelijoiden ikäryhmille kohdennettuja. Sisältöjen pitää olla ajantasaisia ja perustua tutkittuun tietoon ja niissä tulee huomioida palvelujen käyttäjien erilaiset tarpeet. Kasvokkaisen ja painetun viestinnän rinnalle ovat nousseet digitaaliset kanavat. Onkin tärkeää tuottaa ja välittää aktiivisesti luotettavaa tietoa opiskelijoille niissä kanavissa, joissa opiskelijat ovat. Opiskeluterveydenhuollon omien verkkosivujen ja some-kanavien lisäksi kannattaa hyödyntää oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen viestintämahdollisuudet.

Terveyttä edistävää viestintää ovat esimerkiksi oppilaitoksissa pidettävät asiantuntijaluennot, tutorkoulutukset, uusien opiskelijoiden infot, kampanjat ja hyvinvointitapahtumat sekä haastattelut. Opiskelijatapahtumien suunnittelun lähtökohtana on tapahtumalle asetetut tavoitteet; kenelle, miksi ja mikä on tärkein viesti. Täsmälliset tavoitteet auttavat tapahtuman onnistumisen arvioinnissa. Paikalliset tapahtumat tulee suunnitella yhdessä opiskelijoiden kanssa niin, että opiskelijoilla on selkeä vastuu niiden järjestämisessä. Valtakunnallisiin, eri järjestöjen järjestämiin kampanjoihin osallistuminen lisää vaikuttavuutta ja terveyden edistämisen teemoille saadaan suurempi yhtenäinen näkyvyys. Niihin voi saada myös valmista materiaalia.

Terveyttä edistävä viestintä edellyttää opiskeluterveydenhuollon palveluita tuottavan organisaation sisällä työn suunnittelua ja yhteistyötä. Terveysdenhuollon ammattilaisilla on vastuu sisällöstä ja viestinnän ammattilaisilta tulisi saada apua materiaalien muokkaamisessa asiakaskuntaa puhuttelevaksi. Yhteisölliseen viestintään tulee laatia vuosisuunnitelma, esimerkiksi vuosikello. Siinä tulee ottaa huomioon myös opiskeluyhteisön toiminta

ja vuoden kierto, kuten uusien opiskelijoiden tulo, liikunta- tai porraspäivät, kaamosaika, AIDS-päivä, tipaton tammikuu, allergiakausi, seksitaudit, tupakaton päivä jne. Toiminnan yhtenäisen toteutumisen varmistamiseksi opiskeluterveydenhuollon henkilöstön tulee olla tietoisia, mitä ja miten opiskelijoille viestitään esimerkiksi palveluista ja tapahtumista, tai minkälaista terveystietoa heille on tarjolla.

Lisätietoja

Torkkola S. Viestintä terveyden edistämiseksi. Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys (luvussa Terveystietä edistäminen ja varhainen puuttuminen). Kustannus Oy Duodecim, 2011. <https://www.oppiporssi.fi/op/ote00037/do>

6.3 Oppilaitosympäristön ja yhteisön tarkastaminen

Oppilaitoksissa kolmen vuoden välein suoritettavista opiskeluympäristöjen tarkastuksista ja sovitujen toimenpiteiden vuosittaisesta seurannasta vastaa opiskeluterveydenhuolto yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (1326/2010, VNA 338/2011). Tarkastusten toteuttaminen on kuvattu yksityiskohtaisemmin julkaisussa [Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen](#).

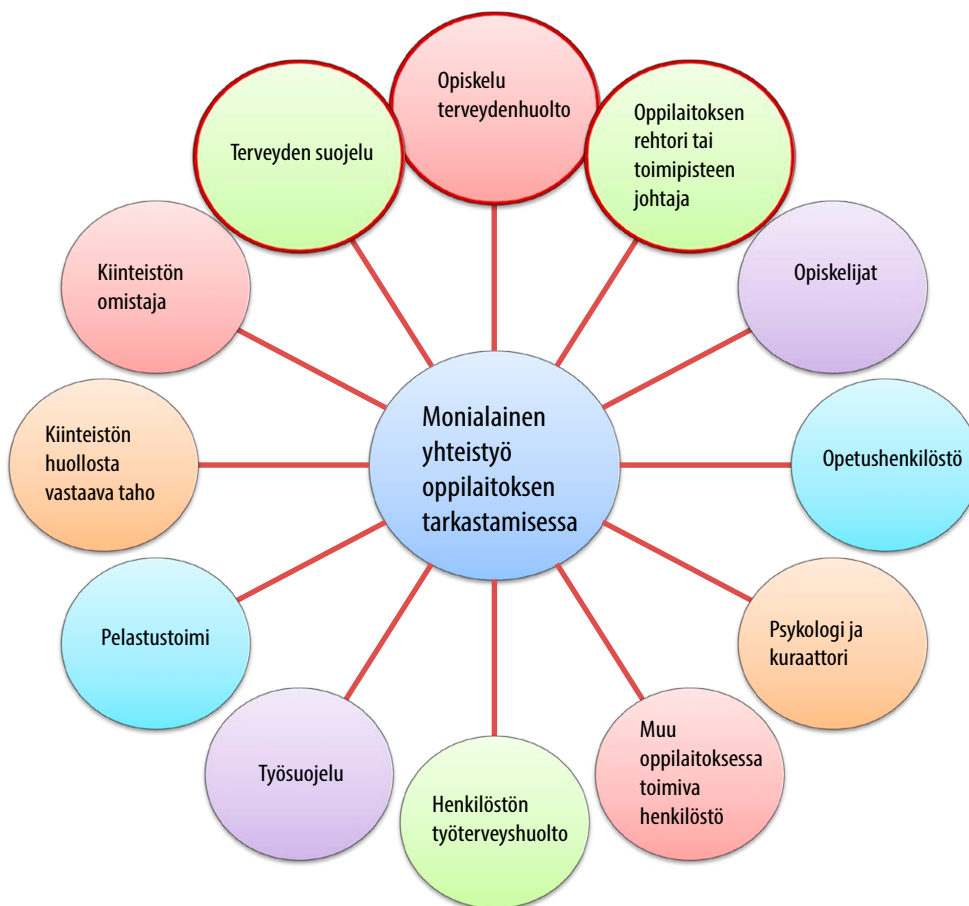
6.3.1 Tarkastusten toteuttaminen monialaisena yhteistyönä

Oppilaitosten terveellisyydestä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen sisältyy useiden eri viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin ja säännöllinen yhteinen tarkastustoiminta on yksi keino toteuttaa annettuja tehtäviä. Yhteistyö edellyttää toimivia rakenteita sekä yhteistä sopimista toimintatavoista ja vastuista, kuten:

- millä tavoin eri tahot ovat mukana tarkastuksen toteuttamisessa
- kuka huolehtii aikataulusta ja kutsuista kolmen vuoden välein
- miten opiskelijoiden sekä toisen asteen oppilaitoksissa myös huoltajien osallisuus tarkastuksessa varmistetaan ja toteutetaan
- minkälaisissa osissa oppilaitos tarkastetaan
- ketkä toimivat eri yksiköiden tai toimipisteiden vastuu- ja yhdyshenkilöinä
- miten asiasta tiedotetaan oppilaitoksessa.

Tarkastukset toteutetaan yhteistyössä eri viranomaisten, opiskeluterveydenhuollon ja oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja muiden tahojen kanssa. Tarkastukseen osallistuvat tahot esitellään kuviossa 6. Tarkastuksessa ei ole kyse vain oppilaitoksessa tehtävästä tarkastuskierroksesta, vaan kyseessä on laaja kokonaisuus, joka muodostuu useista eri vaiheista. Se sisältää taustatietojen keruun, tarkastustilaisuudet, jatkotoimista sopimisen ja

seurannan, dokumentoinnin sekä tiedottamisen. Tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista on seurattava vuosittain.

Kuvio 6. Oppilaitoksen tarkastamiseen osallistuvat tahot (mukailtu julkaisusta Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).

Opiskeluympäristön tarkastuksista saatava tieto syventää opiskeluterveydenhuollon ymmärrystä opiskeluyhteisöstä ja lisää valmiuksia tukea opiskelijaa tilanteissa, joissa opiskelijan haasteet liittyvät opiskeluympäristöön. Se lisää myös yhteistyötä eri hyvinvointitoimijoiden välillä opiskeluyhteisössä. Opiskeluympäristön tarkastuksista ja niiden tuloksista tulee tiedottaa näkyvästi niin oppilaitoksen kuin opiskeluterveydenhuollonkin tiedotuskanavissa.

6.3.2 Tarkastukset toisen asteen oppilaitoksissa

Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tarkastustoiminta on osa yhteisöllistä opiskelu- huoltotyötä. Tavoitteena on, että tarkastus tehdään yhdenmukaisesti eri toimipisteissä/

oppilaitoksissa kunnan tai koulutuksen järjestäjän sisällä. Tarkastustoiminta linjataan opiskeluhoollon ohjausryhmässä. Oppilaitoksen opiskeluhoollasuunnitelmaan kirjataan suunnitelma oppilaitoksen tarkastamisesta, aikatauluista ja yhteistyöstä.

Opiskeluhoolloryhmä huolehtii tarkastuksen käytännön järjestelyistä oppilaitoksessa/toimipisteessä ja vastaa tarkastukseen liittyvästä tiedon keruusta sekä tiedottamisesta opiskelijoille, huoltajille ja henkilöstölle. Toisen asteen oppilaitosten tarkastuksissa ja jatkotoimien seurannassa käytetään tähän tarkoitukseen laadittuja lomakepohjia, jotka ovat saatavilla [THL:n verkkosivuilla](#).

Tarkastuksen sisältö painottuu oppilaitoksen ja koulutusalojen mukaan. Erityisesti ammatillisessa koulutuksessa eri koulutusaloilla painottuvat erilaiset riskitekijät. Juuri kyseisen koulutuslinjan opettajien ja opiskelijoiden mukaan ottaminen helpottaa riskien tunnistamista ja auttaa jatkotoimien suunnittelussa.

Toimipisteittäin tehtyjen tarkastusten tulokset kootaan yhteen oppilaitoskohtaiseksi kokonaisuudeksi. Opiskeluhoollon ohjausryhmä kokoaa yhteen ja käsittelee eri oppilaitosten tarkastustulokset, joiden havainnot ohjaavat sekä yhteisöllisen että yksilökohtaisen opiskeluhoollotyön kehittämistä. Lisäksi tarkastuksessa ja seurannassa kertyvä tieto tarvitaan opiskeluhoollotyön arviointiin.

6.3.3 Tarkastukset korkeakouluissa

Korkeakouluissa tarkastustoiminnasta sovitaan paikallisesti korkeakoulun johdon, opiskeluterveydenhuollon ja oppilaitoksen sijaintikunnan terveydensuojeluviranomaisen kesken. Koordinaatiovastuu toiminnasta on opiskeluterveydenhuollolla. Korkeakouluilla toiminta sopii luontevasti osaksi hyvinvointityöryhmän tehtäviä tai se voidaan organisoida muulla tavoin yhdessä oppilaitoksen kanssa. Opiskelu ympäristöjen tarkastustoimintaan soveltuva lomakepohja on kehitetty YTHS:ssä. (Liite 2.)

Korkeakoulumaailmassa tietopohjan kerääminen oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin arvioimiseksi edellyttää opiskelijoiden tiivistä mukanaoloa tarkastustoiminnassa. Yhteisön hyvinvointiin liittyen opiskelijoiden toiveena on ollut aiempaa kattavampi tarkastettavan kohteen psykososiaalisen opiskelu ympäristön kartoittaminen.

Korkeakoulu yhteisössä tulee huomioida erityisesti oppilaitosten hyvinvointityön rakenteiden kartoitus, kuten toimintamallit, ohjeet ja suositukset. Tarkastuksessa tulee selvittää opiskelijoiden palautekäytännöt, opintoihin saadun tuen kanavat, opintojen edistymisen seurantaan ja varhaisen tuen malleihin liittyvät käytännöt sekä opiskeluterveydenhuollon saavutettavuus.

Lisätietoja

Hietanen-Peltola M, Korpilahti U. (toim): Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 2015:7.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>

Hietanen-Peltola M, Laitinen K, Järvinen J, Fagerlund-Jalokinon S. Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhoitoyhmittä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 10/2019.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-374-8>

Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuusopas, Opetushallitus.

Oppilaitosrakennusten turvallisuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:2.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-326-2>

Oppilaitosympäristön ja -yhteisön monialainen tarkastaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tiedä ja toimi -korppi, 2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015092113607>

Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, Kanste O, Pelkonen M, Peltonen H, Huurre T, Pihkala J, Heiliö P-L: Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36:2015.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8>

Sisäilmaongelmien käsittely koulurakennuksissa - esimerkkikuvaus avuksi käsittelyyn (2015) Itä-Suomen aluehallintovirasto 4.2.2015.

6.4 Sora-lainsäädäntö – Ratkaisuja opiskelijaksi soveltumattomuuteen

SORA-säädökset ja määräykset (SORA-lainsäädäntö) ovat lainsäädäntökokonaisuus, joka käsittelee opiskeluun soveltumattomuuteen liittyviä ratkaisuja. Lainsäädäntö liittyy mm. opiskelijaksi ottamisen esteisiin, opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen sekä huumausainetestaukseen. Lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta, sekä lisätä koulutuksen, tutkinnon järjestäjien ja korkeakoulujen mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen. Tavoitteena on myös varmistaa opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa.

SORA-säädökset ovat osa ammatillista koulutusta (531/2017), ammattikorkeakouluja (932/2014) ja yliopistoja (558/2009) koskevia lakeja. Lukiolaissa ei SORA-säädöksiä ole, joten säädöksiä ei voida soveltaa lukiolaisiin. Säädöksistä muut kuin huumausainetestaus koskevat ainoastaan valtioneuvoston asetuksissa määrättyjen koulutusalojen tutkintoja ns. SORA-tutkintoja (VNA 138/2018 20 §, VNA 1129/2014 11 §, VNA 770/2009 2a §) Nämä koulutusalat on rajattu siten, että opintoihin tai ammatissa toimimiseen liittyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Huumausainetestaukseen liittyvät säädökset ja määräykset koskevat kaikkia, myös muiden kuin SORA-tutkintojen opiskelijoita.

SORA-säädösten soveltamisessa opiskeluterveydenhuollon ensisijainen tehtävä on tukea opiskelijan terveyttä ja toimintakykyä. Tiivis yhteistyö opiskelijan ja oppilaitoksen henkilökunnan kanssa yksittäisen opiskelijan tukitoimia suunniteltaessa on välttämätöntä. Oppilaitoksen ja opiskeluterveydenhuollon yhteistyönä laadittavat oppilaitoksen

päihdesuunnitelma ja muut toimintaohjeet SORA-lainsäädännön toimeenpanotilanteisiin varmistavat lainmukaiset, opiskelijoille yhdenvertaiset toimintatavat näissä vaikeissa tilanteissa. Toimintaohjeiden suunnittelussa painopisteenä on oltava ennaltaehkäisevät toimet.

Tässä oppaassa esitetään lyhyesti opiskeluterveydenhuollon rooli opiskeluoikeuden peruuttamisprosessissa ja opiskelijoiden huumausainetestauksessa. Koska opiskelijaksi hakijat ja opiskeluoikeuden palauttamista hakevat eivät pääsääntöisesti ole oikeutettuja opiskeluterveydenhuollon palveluihin, on aiheet jätetty oppaan ulkopuolelle. Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut [SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa- ohjeistuksen](#), jonka sisällön tuntemus on edellytys SORA-lainsäädäntöön liittyvien tehtävien toteuttamiselle opiskeluterveydenhuollossa. Myös Opetushallituksen koulutuksen järjestäjille laatimaan SORA-oppaaseen on hyvä tutustua.

6.4.1 Sora-lainsäädännön mukainen huumausainetestaus

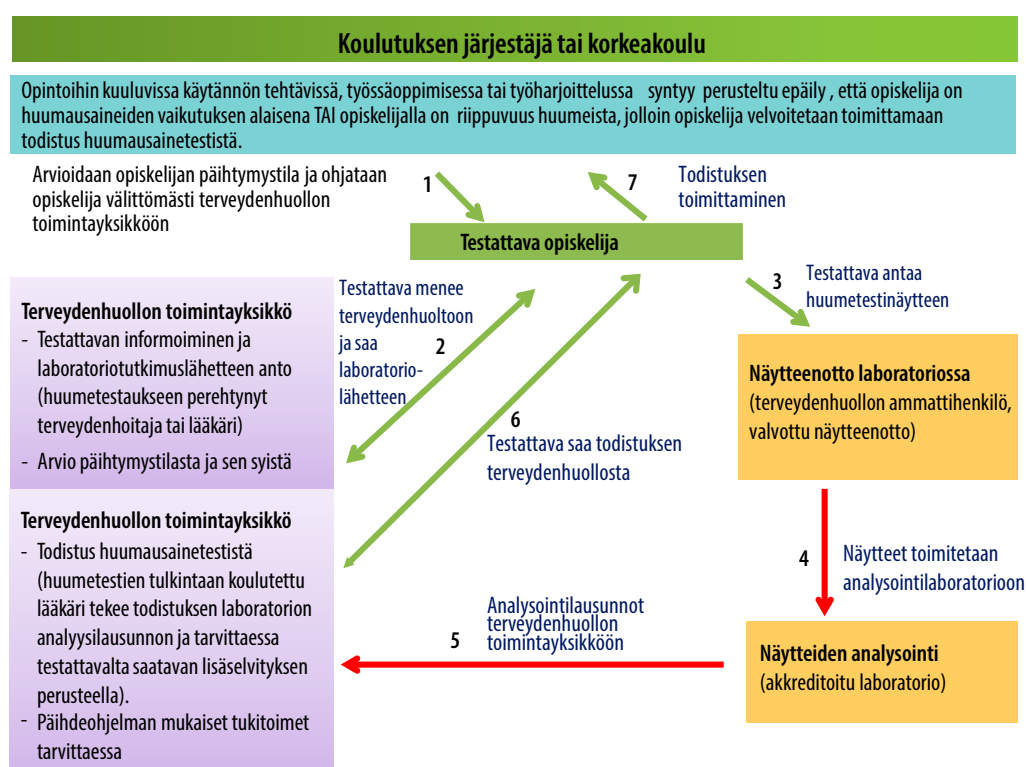
Huumausainetestausta koskevat säädökset koskevat kaikkia opiskelijoita lukuun ottamatta lukiolaisia, ei ainoastaan ns. SORA-alojen opiskelijoita. Koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu voi velvoittaa opiskelijaa esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen, mikäli SORA-lainsäädännössä määrätyt edellytykset täyttyvät (Kuvio 7.). Koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu vastaa testauksen edellytysten arvioinnista. Lisäksi huumausainetestaukseen velvoittaminen edellyttää, että koulutuksen järjestäjällä tai korkeakoululla on kirjallinen päihdeohjelma. Päihdeohjelma tulee laatia yhteistyössä opiskeluterveydenhuollon ja opiskelijoiden kanssa.

Kun opiskelija on velvoitettu esittämään huumausainetestistä koskeva todistus, ohjataan hänet mahdollisimman pian (opiskelu)terveydenhuoltoon. Terveysministeriössä opiskelijalle tehdään päihtymystilan arvio, häntä informoidaan huumausainetestauksesta ja opiskelijan antaessa suostumuksensa huumausainetestaukseen, tehdään lähete testauslaboratorioon. Oppilaitoksen epäillessä akuuttia päihtymystä testataan veren laaja huumausaineseula. Huumausaineriippuvuusepäilyssä testataan sekä veren että virtsan laaja huumausaineseula. Lähetteen testaukseen voi tehdä joko lääkäri tai huumausainetestaukseen perehtynyt hoitaja.

Testituloksen perusteella huumausainetestaukseen perehtynyt lääkäri laatii opiskelijalle huumausainetestistä koskevan todistuksen, jossa otetaan kantaa, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Opiskelija toimittaa todistuksen oppilaitokselle. Oppilaitoksella ei ole oikeutta saada todistusta suoraan terveydenhuollosta. Huumausainetestaukseen perehtyneeksi terveydenhoitajaksi tai lääkäriksi katsotaan henkilö, joka on osallistunut sosiaali- ja terveysministeriön, Työterveyslaitoksen ja Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen yhdessä järjestämään koulutukseen tai muuhun

vastaavaan koulutukseen, jossa käsitellään huumausainetesteihin liittyvää lainsäädäntöä, testien tekemisen hyviä käytäntöjä sekä todistusten laatimista.

Jokaiselle opiskelijalle, joka ohjataan opiskeluterveydenhuoltoon päihdehäiriöepäilyn vuoksi, on tehtävä erityisen tuen tarpeen arviointi ja tarvittaessa ohjattava päihdehoitoon. Keskeistä on myös oppilaitoksen kanssa tehtävä yhteistyö päihdeongelmaisen opiskelijan opintojen ja tuen suunnittelemiseksi.

Kuvio 7. Huumausainetestauksen prosessikaavio

6.4.2 Opiskelu-oikeuden peruuttaminen

SORA-tutkinto-opiskelijoiden opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa *viimesijaisena toimena*, jos opiskelija ei terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään täytä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä (Kuvio 8.). Opetushallitus on määritellyt toisen asteen SORA-tutkintojen alakohtaiset terveydentilavaatimukset (OPH määräys D:27/011/2015). Korkeakoulut ovat määritelleet vaatimukset itsenäisesti. Ammattikorkeakoulujen terveydentilavaatimukset löytyvät <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/hakijalle/hakeminen/#terveysjatoimintakyky>. Ennen opiskelu-oikeuden peruuttamista on oppilaitoksessa selvitettävä, ovatko opiskelun esteet poistettavissa tai onko opiskelija mahdollista ohjata toiselle koulutuslalle.

Opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa tilanteissa, joissa opiskelija ei olisi voinut tulla valituksi koulutukseen, jos hänen terveydentilaansa tai toimintakykyään koskeva puute olisi tiedetty jo hakuvaiheessa. Tällainen tilanne voi syntyä, jos opiskelija on salannut terveydentilaansa tai toimintakykynsä liittyvän tiedon hakuvaiheessa. Opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa myös silloin, jos opiskelijan terveydentila tai toimintakyky on muuttunut opintojen aikana niin, että hän ei täytä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos opiskelija sairastuu opintojen aikana vakavasti niin, että sairastuminen voi aiheuttaa vaaratilanteita opinnoissa.

Ennen kuin opiskelu-oikeus voidaan terveydellisistä syistä peruuttaa, koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu voi määrätä opiskelijan laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön tutkimuksiin. Opiskeluterveydenhuolto on ensisijainen tutkimukset toteuttava ja niitä koordinoiva taho. Arvioinnin pohjaksi on suositeltavaa, että oppilaitoksessa järjestetään **opiskelijan luvalla** yhteisneuvottelu, jossa sekä opiskelijalla että oppilaitoksella on mahdollisuus tuoda esille opintoihin liittyvät haasteet ja vaateet.

Terveydenhuollon tutkimusten päätarkoituksena on arvioida, täyttääkö opiskelija tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset ja selvittää opiskelijan erityisen tuen tarve. Opiskelukyvyn arviointia varten saatetaan tarvita myös muiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden, kuten psykologin, fysioterapeutin tai toimintaterapeutin tutkimuksia, mutta ainoastaan lääkäri voi laatia oppilaitokselle toimitettavan lausunnon. Lausuntopohjana lääkäri käyttää T-todistusta. Mikäli opiskelukyvyn arviointi vaatii erikoislääkärin tutkimuksia, voidaan opiskelija lähettää erikoissairaanhoidon tai yksityissektorille.

HUS työkyvyntutkimuspoliklinikka toteuttaa vaativia psykiatrisia työkyky- ja kuntoutus-arvioita. Myös opiskelu-oikeuden peruuttamiseen liittyvien erittäin vaativien täysi-ikäisten opiskelijoiden psykiatristen terveydentila- ja toimintakykyarvioinnit ovat keskitetty HUS:in työkyvyntutkimuspoliklinikalle. HUS poliklinikalle lähettämisen edellytyksenä on, että arviointia on pyritty toteuttamaan alueellisen hoitoketjun mukaisesti opiskeluterveydenhuollossa ja/tai erikoissairaanhoidossa. Lähetepoliklinikalle laaditaan terveydenhuollossa, oppilaitos ei voi suoraan ostaa tutkimusta poliklinikalta.

Terveydenhuollon lähetteen liitteet:

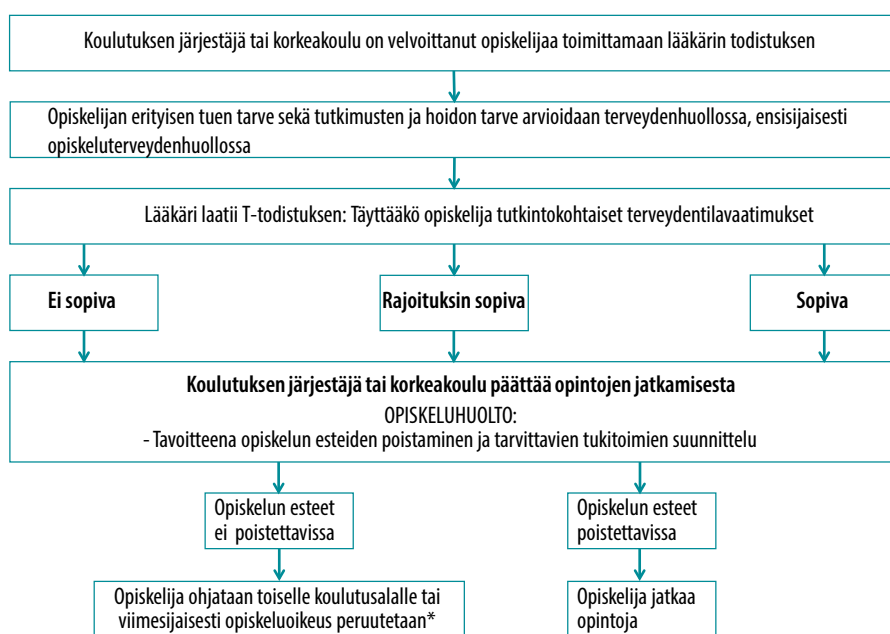
- oppilaitoksen kuvaus siitä, mitä vaatimuksia opiskelualaan ja alalla toimimiseen liittyy, sekä kuvaus opinnoissa ilmenevistä haasteista.
- kuvaus mahdollisista opintojen tukitoimista ja niiden vaikutuksista.
- alakohtaiset terveydentilavaatimukset
- oppilaitoksen laskutustiedot

Mikäli opiskelija on tutkittu HUS työkyvyntutkimuspoliklinikalla, tulee lausunto soveltuvuudesta opiskeluterveydenhuoltoon ja sen pohjalta opiskeluterveydenhuollon lääkäri

laatii T-todistuksen. Opiskelija toimittaa koulutuksen järjestäjälle tai korkeakoululle T-todistuksen sivun 2, josta ilmenee, pitääkö lääkäri opiskelijaa sopivana, rajoituksin sopivana vai ei sopivana jatkamaan tutkintoa. Yksityiskohtaiset tiedot terveydentilasta tallennetaan potilastietojärjestelmään. Mikäli opiskelija ei toimita todistusta oppilaitokselle, on koulutuksen järjestäjällä/korkeakoululla oikeus saada se suoraan terveydenhuollosta.

Lääkärin lausunnon tuloksesta riippumatta on suositeltavaa, että oppilaitos järjestää **opiskelijan luvalla** yhteisneuvottelun, jossa käsitellään terveydentila-arviossa esiin nousseet opintoihin mahdollisesti vaikuttavat seikat. Neuvottelussa on mahdollisuus suunnitella opiskelijan tarvitsemia tukitoimia yhdessä opiskelijan ja oppilaitoksen kanssa.

Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus peruutetaan terveydellisten syiden takia, on terveydenhuollossa varmistettava tarvittavan hoidon toteutuminen. Pääsääntöisesti opiskelijan oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin päättyy, mikäli opiskeluoikeus peruutetaan. Näissä tilanteissa on tärkeää, että opiskelijalle tehdään selkeä jatkohoitosuunnitelma ja hoitovastuu siirretään hallitusti uudelle hoitotaholle.

* Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus peruutetaan terveydellisistä syistä, on opiskeluterveydenhuollon huolehdittava mahdollisesta jatkohoidon suunnittelusta erityisesti silloin, jos opiskelijan kontakti hoitavaan tahoon päättyy opiskeluoikeuden peruuntuessa

Kuvio 8. Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Lisätietoja

SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2015:2.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3562-4>

Koulutuksen järjestäjille keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen. Uudistettu opas SORA-säädösten ja määräysten toimeenpanoon ammattikoulutuksessa. Opetushallitus, oppaat ja käsikirjat 2015:2.

Usein kysyttyä Sora lainsäädännöstä: Innokylä, opiskeluterveydenhuollon kehittämisfoorumi

Huumausainetestaus työelämässä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2006:2. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504223268>

7 Opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoitopalvelut

Opiskeluterveydenhuollon lakisääteiseen kokonaisuuteen sisältyvät sekä terveyttä edistävä ja sairauksia ehkäisevä toiminta että terveyden- ja sairaanhoitopalvelut. Tässä luvussa käsitellään yksilöllisiä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja aihealueittain ja tarkennetaan niiden toteuttamista. Palveluvalikko ja sen rajaukset on esitetty oppaan luvussa 2.

7.1 Terveystarkastukset

Opiskeluterveydenhuollossa tehtävään opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn seuraamiseen ja edistämiseen sisältyvät niin määräaikaiset kuin yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset. (1326/2010, VNA 338/2011) Näihin kuuluvat myös suun terveyden tarkastukset, joiden erityispiirteet käsitellään luvussa 7.6 suun terveydenhuollon palvelujen yhteydessä.

7.1.1 Terveystarkastusten tavoitteet ja sisällöt

Terveystarkastuksessa pyritään saamaan kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä, hyvinvoinnista ja opiskelukyvystä. Tarkastuksessa kartoitetaan terveystarkastuksen lisäksi opiskelijan elämäntilannetta ja henkisiä voimavaroja. Terveystarkastuksessa opiskelijaa ohjataan kantamaan vastuuta omasta terveydestään ja tekemään terveyttä edistäviä valintoja sekä tuetaan nuoren opiskelijan itsenäistymistä ja aikuistumisen kehitystä. Terveyden tarkastaminen ei ole hyödyllistä, ellei todetulle poikkeamalle tai riskille tehdä mitään. Riskien ilmetessä on tärkeää selvittää muutoksen mahdollisuutta ja tukea opiskelijaa sen toteuttamisessa.

Määräaikaisten terveystarkastusten tavoitteena on:

- Suunnitella ja varmistaa pitkäaikaissairauksien seuranta ja hoito opiskelun ajaksi. Ensisijaisesti tavoitteena on säilyttää olemassa olevat hoitokontaktit.
- Selvittää seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvän terveysohjauksen tarve.
- Tunnistaa erityistä tukea tarvitsevat ja järjestää heille opiskelun aikana tarvittavat tukitoimet.
- Tehdä tarvittaessa opiskelijalle jatko-hoitosuunnitelma tarkastuksessa havaittujen löydösten perusteella.
- Tiedottaa opiskeluterveydenhuollon tarjoamista palveluista.

Opiskeluterveydenhuollon määräaikaiset terveystarkastukset ovat opiskelijoille vapaaehtoisia. Koska terveystarkastuksista poisjäävien opiskelijoiden määrä ja tuen tarve tulee selvittää (VNA 338/2011), suositellaan toimintayksiköihin laadittavaksi sitä varten toimintaohje. Käytännössä tuen tarvetta voidaan selvittää olemalla yhteydessä poisjääneeseen opiskelijaan esimerkiksi lähettämällä uusintakutsuja terveystarkastukseen. Tapauskohtaisesti voi myös olla tarve monialaiseen yhteistyöhön, erityisesti toisen asteen oppilaitoksen opiskeluhuollon toimijoiden kanssa.

Määräaikaisten terveystarkastuksen sisällöt

Terveystarkastus on tutkimusten, keskustelujen ja terveysohjauksen muodostama kokonaisuus, joka voi koostua useasta osasta. Määräaikaisten terveystarkastusten sisältöä ohjaavat terveystarkastuksissa käytettävät esitietolomakkeet, joilla kartoitetaan opiskelijan terveydentilaa ja terveyskäyttäytymistä, mutta myös opiskeluun ja ihmissuhteisiin liittyviä asioita. Terveyskyselyn avulla suunnataan opiskelija pohtimaan terveyteensä ja hyvinvointiinsa liittyviä tekijöitä sekä omia mahdollisuuksiaan niiden edistämiseksi. Toistaiseksi ei ole olemassa valtakunnallista yhtenäistä terveyskyselylomaketta, vaan käytössä on kuntakohtaisesti laadittuja lomakkeita. YTHS:llä on käytössä yhtenäinen sähköinen terveyskysely. Terveyskyselyn avulla arvioidaan terveystarkastuksen kiireellisyys ja lisäksi korkeasteella määritetään tarkastukseen kutsuttavat opiskelijat.

Terveystarkastuksessa tehdään tarpeen mukaan terveydentilan perustutkimuksia, kuten:

- pituuden ja painon mittaaminen
- vyötärön ympäryksen mittaaminen ja siihen opastaminen
- verenpaineen mittaaminen
- näöntarkkuuden ja värinäön tarkastus
- kuulon tutkiminen
- nikotiini- ja haponriippuvuustesti, Fagerströmin testi
- syömishäiriöseula, SCOFF

- masennus- tai mielialatesti, esimerkiksi BDI, CORE 10
- nuorten ja aikuisten ADHD-seula

Terveystarkastuksessa tarkistetaan lisäksi opiskelijan kansallisen rokotusohjelman mukainen suoja ja täydennetään sitä tarvittaessa. Lisäksi huolehditaan riskiryhmiin kuuluvien rokotussuojasta. Puberteetti-ikäisten somaattisessa tarkastuksessa on kiinnitettävä erityishuomio puberteetin kehittymiseen. Elleivät kuukautiset ole alkaneet, syy selvitetään. terveystarkastuksessa opastetaan tarvittaessa naisille rintojen omatarkkailu ja miehille kivesten tutkiminen.

7.1.2 Terveystarkastusten toteuttaminen toisella asteella

Opiskelijalle, joka opiskelee lukiossa tai toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, järjestetään terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä vuonna. Lääkärintarkastus tehdään ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna, jollei sitä ole tehty opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä. Lääkärintarkastus järjestetään aina ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi (VNA 338/2011.) Asevelvollisten ennakkoterveystarkastus voidaan tehdä samalla kuin opiskeluterveydenhuollon lääkärintarkastus. Tämä tehdään kutsuntavuonna.

7.1.3 Terveystarkastusten toteuttaminen korkeakouluissa

Ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa sekä VNA 338/2011 3§ 1 momentin 5–9 kohdassa tarkoitetuissa oppilaitoksissa opiskeleville opiskelijoille on järjestettävä ensimmäisenä opiskeluvuonna terveystarkastus, jonka perusteella tehdään tarvittaessa terveystarkastus. Henkilökohtaiseen terveystarkastukseen kutsutaan ne, joilla tämän kyselyn perusteella on siihen aihetta tai jotka ovat ilmaisseet halunsa tarkastukseen. Tavoitteena on, että terveystarkastuksiin osallistuisivat ainakin ne opiskelijat, joilla on terveysongelmia. Opiskelijan tulisi saada aina vastaus ja tilannearvio täyttämänsä kyselyn perusteella, vaikkei häntä kutsuttaisi terveystapaamiseen.

YTHS:llä opiskelija voidaan terveystarkastuksen perusteella ohjata myös muulle vastaanotolle kuin terveystarkastukseen, kuten fysioterapiaan. Opiskelijalle voidaan vastausviestissä lähettää tietoa liikuntapalveluista, opiskelun tukipalveluista, itsehoito-ohjeita tms.

7.1.4 Terveystarkastukset erityisen terveysvaaran ja työn edellyttämien terveysvaatimusten vuoksi

Opiskelu ja siihen liittyvä työharjoittelu kohtaavat työterveyden riskejä ja vaatimuksia eri tavoin. Opiskeluun saattaa sisältyä erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavia tekijöitä, jotka tulee huomioida opiskeluterveydenhuollossa. Toisaalta eräillä aloilla voi olla työstä johtuvia terveysvaatimuksia, jotka edellyttävät terveystarkastuksia. Myös opiskelijat kuuluvat työtapaturma- ja ammattitautilain piiriin. Opiskelijan työharjoitteluajan terveydenhuolto sisältyy opiskeluterveydenhuoltoon.

Altistelähtöiset terveystarkastukset

Opiskelijoiden työturvallisuutta edistävien terveystarkastusten lähtökohtana ovat työssä ja työolosuhteissa esiintyvät haitta- ja vaaratekijät ja niihin liittyvä erityinen sairastumisen tai tapaturman vaara. Erityinen sairastumisen vaara aiheutuu sellaisista työoloista, jossa fyysisen, kemiallisen tai biologisen tekijän aiheuttamana voi todennäköisesti seurata sairaus, liiallinen altistuminen tai vaara lisääntymisterveydelle. Myös yötyö ja erityinen väkivallan uhka työssä voivat aiheuttaa erityistä sairastumisen vaaraa. Suomessa vuosittain todettujen ammattitautien kärjessä ovat meluvamma, ammatti-ihottumat sekä ammattiastma ja -nuha.

Terveystarkastuksia suunniteltaessa tarvitaan tiedot opiskelualoihin liittyvistä mahdollisista terveysvaaroista. On tärkeää, että opiskeluterveydenhuolto arvioi yhdessä oppilaitoksen ja mahdollisuuksien mukaan työterveyshuollon kanssa, millä opiskelualalla tai työharjoittelussa opiskelija saattaa joutua alttiiksi erityisen sairastumisen vaaralle. (HE 90/2010) Arvio on suositeltavaa tehdä opiskeluympäristöjen tarkastusten yhteydessä. Alat, joissa erityinen sairastumisen vaara on huomioitava jo opiskeluaikana, on esitelty taulukossa 7. Allergiaa aiheuttavat aineet ovat opiskeluaikana erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavista altisteista merkityksellisimpiä. Opiskeluaika on tyypillisesti niin lyhyt, että muut työn aiheuttamat sairaudet jäävät harvinaisiksi.

Opiskelualoilla, joilla opiskelija altistuu erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttaville tekijöille, tehdään terveystarkastus. Tarkastuksessa opiskeluterveydenhuolto arvioi opiskelijan sairastumisen riskiä huomioimalla opiskelijan aiemmat sairaudet, terveydentilan ja opiskeluaan liittyvät riskit. Tavoitteena on ennakoida ja estää ammattitaudin kehittyminen, ehkäistä työperäistä sairastuvuutta sekä oireiden ja sairauksien pahenemista opiskelussa tai myöhemmin työssä. Tarkastus on pyrittävä tekemään ennen työharjoittelun alkamista ja se voidaan yhdistää ensimmäisen vuoden opiskelijan terveystarkastukseen (VNA 338/2001). Tarkastuksen tekee pääsääntöisesti terveydenhoitaja. Mikäli tarkastuksessa havaitaan poikkeavaa, ohjataan opiskelija lääkärin vastaanotolle.

Jos tarkastuksessa todetaan suurentunut riski erityisesti ihottumalle, allergiselle nuhalle tai astmalle, tehdään opiskelijalle yksilökohtainen seurantasuunnitelma. Tärkeää on ohjata

opiskelija ottamaan yhteyttä, mikäli opiskelija saa työharjoittelussa oireita tai oireilu lisääntyy. Tällaisia oireita voivat olla käsi-ihottuma, aivastelu, valuva nuha, nenän tukkoisuus, pitkäkestoinen yskä, limaisuus, hengenahdistus ja hengityksen vinkunat.

Tarkastusten sisältö määräytyy altisteiden mukaan ja painottuu opiskelijan haastatteluun ja neuvontaan. Opiskelijaa ohjataan vähentämään altistumistaan oikeilla työskentelyta-voilla ja suojautumisella. Henkilösuojainten oikeaa käyttöä ohjataan niin terveystarkastuksissa kuin oppilaitoksissa ja työharjoittelupaikoissa. Terveystarkastuksissa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Ammatti-ihottumariskialoilla opiskelevilta tulee selvittää, onko opiskelijalla parhaillaan tai onko lapsena ollut atooppista ihottumaa (erityisesti käsien ihottumaa).
- Astma on este toimia tietyissä pelastusalan tehtävissä. Muutoin aiempi lievä astma, joka pysyy tasapainossa kohtuullisella lääkityksellä, ei ole missään ammatissa toimimisen este. Riskialoilla astman ja voimakkaan allergisen nuhan hoitotasapainoon ja seurantaan on kiinnitettävä huomiota.
- Suurin osa ammattiastmoista ja nuhista syntyy herkistymisen pohjalta ja jo pienetkin allergeenipitoisuudet ja pölyt voivat aiheuttaa astmaa tai allergista nuhaa. Tupakoimattomuus pienentää herkistymisten ja hengitystiesairauksien riskiä.
- Jos melutyöhön menevällä on epäilyä korvasairaudesta johtuvasta tarpeesta saada yksilöllisiä kuulosuojaimia opiskelussa tai työharjoittelussa, on hyödyllistä tarkistaa korvien tilanne ja kuulo.
- Säteilytyöhön menevien tarkastuksessa selvitetään, että opiskelija kykenee vastuuntuntoiseen ja itsenäiseen työhön sekä ettei hän ole erityisen altis sairauskohtauksille.

Lisätietoa tarkastusten sisällöistä löytyy kirjoista Altistelähtöinen työterveysseuranta ja Terveystarkastukset työterveyshuollossa.

Taulukko 7. Suurentunut ammattitautiriski ja tyypilliset riskitekijät työssä

Ammattiala	Eriytistä sairastumisen vaaraa aiheuttavat tekijät*	Ammattiastman tai allergisen ammattinuhan aiheuttajia
leipomo- ja elintarviketyö • huom. salmonelloosin leviämisen ehkäisy	pölyt ja allergian aiheuttajat, lihankäsittelyyn liittyvä mikrobi-tartunnan vaara, melu, rasisussairaudet	jauhot (vehnä, ruis, ohra, kaura, tattari ja muut gluteiinittomat jauhot), jauhojen paranne-entsyymit, mausteet, pähkinät, siemenet, kananmuna, kala, muut eläin- ja kasvipölyiset allergeenit
maanviljely	melu, pöly, tarttuvat taudit**	viljat, varastopölypunkit, eläinten hilse, eritteet, rehut, kuivikkeet ja homeet
eläinten ja karjan hoito	pölyt, tarttuvat taudit	viljat, varastopölypunkit, eläinten hilse ja eritteet, rehut, homeet
kasvihuoneviljely ja kukkien myynti		eri kasvinosien, siitepölyjen ja vihannes-ten allergeenit, kasvitautien torjunta-eliöt, varastopölypunkit ja homeet
entsyymien teollinen valmistus ja käyttö (esim. paperiteollisuus, rehutehtaat, leipomot, pesuaineiden valmistus)		entsyymit, kuten alfa-amylaasi, hemisellulaasi ja lipaasi
saha- ja puusepän työ	puupöly, melu, käsiin kohdistuva tärinä	abatsi ja trooppiset puulajit
metsurin työ	melu, käsiin kohdistuva tärinä, metsätyö-koneiden kokoehon tärinä	
siivousala	käsi-ihottumat, märkätyö, pesuaineet	kloramin-T:tä sisältävät pesuaineet
kauneudenhoitoala	kemikaalit, allergisoivat aineet, syöpä-vaaralliset aineet	vaalennusaineet, hapetettavat väriai- neet, henna ja muut luonnonväriaineet, ripsiliimat ja rakennekynsimateriaalit (akrylaatit)
sähkö- ja elektroniikkatyö	allergisoivat aineet, lyijy	pikaliimat ja ruuvilukitteet (akrylaatit), juotostyön altisteet, hartsien kovetteet
maalau- ja rakennusala	<u>maalauustyö</u> : liuottimet herkistävät aineet <u>LVI-työt</u> : melu, pinnoitteet, asbesti <u>rakennustyö</u> : melu käsiin kohdistuva tärinä kivipöly (kvartsi), asbesti allergisoivat aineet	2-komponenttisten maalien ja pinnoit- teiden kovetteet (Di-isosyanaatit, epoksiyhdisteet)
hitsaus	hitaushuurut (hengityselinten kunto) ruostumaton teräs, mahd. melu	
terveydenhoitoala • huom. tuberkuloosin leviämisen ehkäisy	hammashoitoala: allergisoivat aineet säteilytyö (kuvantaminen, isotooppi- hoidot)	muovikipsit (Di-isosyanaatit), hammasproteesien valmistuksessa, protetiikassa, proteesikirurgiassa metakrylaattiyhdisteet, välinehuollossa glutaraldehydi

* Eriytistä sairastumisen vaaraa aiheuttavien tekijöiden laajempi esimerkkiluettelo löytyy valtioneuvoston asetuksesta terveystarkastuksista eri-tyistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä (1485/2001)

** kts. Maatalousalan hyvät työterveyshuollon käytännöt ss, 57-64

Opiskelualan ja työharjoittelun terveystarkastukset

Tietyillä opiskelualoilla on terveydentilavaatimuksia, jotka opiskelijan on täytettävä tullakseen hyväksytyksi opiskelijaksi. Opiskelijaksi ottamiseen liittyvät terveystarkastukset eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon tehtäviin.

Opiskeluterveydenhuollolla ei myöskään ole velvollisuutta tehdä alakohtaisia terveystarkastuksia, jotka edellyttävät lääkäriltä erityisasiantuntemusta tai erityispätevyyttä (esim. sukelluslääkäri, rautatielääkäri, merimieslääkäri, ilmailulääkäri, säteilylääkäri).

Opiskeluterveydenhuollolle sen sijaan kuuluvat työharjoitteluun menevien opiskelijoiden tartuntatautilain mukaisten tarkastusten tekeminen. Tartuntatautilaki (1227/2016) asettaa työharjoitteluun meneville terveydentilavaatimuksia tuberkuloosin ja salmonelloosin leviämisen ehkäisemiseksi. Opiskelualat, joita vaatimukset koskevat sekä ohjeet terveystarkastusten tekemisestä on esitetty luvuissa 7.4.2 ja 7.4.3. Niin ikään opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluvat ajoterveystarkastukset tapauksissa, joissa opiskelu edellyttää ryhmän 2 ajokorttia. Lisätietoja ajoterveystvaatuksista löytyy [Traficom](#) verkkosivuilta ja Lääkärin käsikirjasta (Ajoterveyden arviointiohjeet lääkäreille).

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä ns. sora-alojen terveydentilavaatimusten arviointi on käsitelty luvussa 6.4.

Hyvä tietää

- Työnantaja vastaa opiskelijan työturvallisuudesta työpaikalla järjestettävässä käytännön työtehtävien koulutuksessa, vaikka opiskelija ei ole työsuhteessa ([531/2017](#))
- Opiskelijan työhön koulutuksen yhteydessä sovelletaan työturvallisuuslakia ([738/2002](#))
- Opiskelijoihin sovelletaan nuorista työntekijöistä annettua lakia ([998/1993](#))
- Työhön, jota nuori työntekijä tekee ammatillisessa koulutuksessa opettajan johdolla ja valvonnassa, sovelletaan valtioneuvoston asetusta nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä ([475/2006](#))
- Opiskelija saa osallistua opinto-ohjelman mukaiseen alkoholijuomien tarjoiluun vasta, kun hän on täyttänyt 16 vuotta ja vain ammatillisen koulutuksen saaneen 20 vuotta täyttäneen kouluttajan ohjaamana ([1102/2017](#)).

Säädöksiä, joiden perusteella tehdään terveystarkastuksia:

- työturvallisuuslaki 738/2002
- laki nuorista työntekijöistä (998/1993, 11 §)
- työterveyshuoltolaki (1383/2001)
- valtioneuvoston asetus erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavista töistä (1484/2001)
- tartuntatautilaki (1227/2016, 20 §) ja tartuntatautiasetus (146/2017)
- laki laivaväen lääkärintarkastuksista (1171/2010)
- ohje pelastushenkilöstön toimintakyvyn arvioinnista ja kehittämisestä, sisäasiainministeriön julkaisu 5/2016.
- pelastussukellusohje, sisäasiainministeriön julkaisu 48/2007
- valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemisesta melusta aiheutuvilta vaaroilta (85/2006)
- valtioneuvoston asetus asbestityön turvallisuudesta (798/2015)
- valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemisesta tärinästä aiheutuvilta vaaroilta (48/2005)
- säteilylaki (859/2018, 95 §) ja asetukset (1034/2018 ja 1044/2018)

Lisätietoja

Wiss K, Frantsi-Lankia M, Pelkonen M, Saaristo V, Ståhl T. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2014. Asetuksen toimeenpanon seuranta ja valvonta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 21/2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-356-7>

Pirkanmaan syöpäyhdistys (www.pirkanmaansyopayhdistys.fi) Rintojen ja kivesten omatarkkailuohje

Turvallinen työympäristö. Työterveyslaitos. <https://www.ttl.fi/tyoymparisto/>

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta (188/2012)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille sopivien kevyiden töiden esimerkkiluettelosta (189/2012)

Karvala K et al. Altistelähtöinen työterveysseuranta. Helsinki. Kustannus Oy Duodecim. 2019.

Karhula A-L (toim.). Terveystarkastukset työterveyshuollossa, TTL ja STM. Helsinki. Vammalan Kirjapaino Oy. 2005.

Töissä terveenä -sivusto: <https://www.ttl.fi/toissa-terveena-ammatinvalinta-allergia-ihottuma-astma/>

Terveystarkastukset koskien altistumista ammattiastmaa ja -nuhaa aiheuttaville tekijöille www.ttl.fi/astmanuha. Työterveyslaitos.

Duodecim Käypä hoito -suositus, atooppinen ekseema <https://www.kaypahoito.fi/hoi50077>

Duodecim Käypä hoito -suositus, astma <https://www.kaypahoito.fi/hoi06030>

Kinnunen B et al. Maatalousalan hyvä työterveyshuoltokäytäntö. Työterveyslaitos. 2016.

7.2 Terveysohjaus

Terveysohjaus opiskeluterveydenhuollossa on aktiivista ja tavoitteellista toimintaa opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi ja kuuluu kaikkien terveydenhuollon toimijoiden tehtäviin.

Lainsäädännössä (1326/2010 13 §, VNA 338/2011) tästä toiminnasta käytetään nimitystä terveysneuvonta. Terveysohjaus sisältää tuen tarpeen arviointia ja se toteuttaa varhaisen tukemisen periaatetta. On tärkeää, että eri ammattiryhmien viestit ovat samansuuntaisia. Terveysohjaus kirjataan potilaskertomukseen THL:n toimenpideluokituksen koodeilla.

Terveysohjaus perustuu ammatillisuuteen ja asiantuntijuuteen, joissa korostuu luottamuksen saavuttaminen, nuorten kunnioittaminen, empatia sekä avoimuus. Terveysohjauksella pyritään lisäämään opiskelijan terveystietoja ja taitoja sekä itsetuntemusta. Opiskelijoiden kanssa käytävät terveyskeskustelut painottuvat yksilöllisesti ja opiskelijälähtöisesti. Kes- kusteluissa voidaan yhdessä tarkastella opiskelujen sujumista sekä terveyskäyttäytymistä ja -asenteita opiskelijan omista lähtökohdista. Tarvittaessa tuetaan elintapojen muutosta tai omahoidon toteutumista.

Voimavarakeskeinen lähestymistapa ohjauksessa edellyttää opiskelijan aitoa kuuntele- mista ja kokonaisvaltaista huomioimista. Vuorovaikutus on vastavuoroista kommunikaatiota, jossa työntekijän rooli on olla muutoksen käynnistäjä ja uuden oppimisen mahdollistaja. Tämän saavuttamiseksi on pyrittävä synnyttämään ja tukemaan opiskelijan omaa sisäistä motivaatiota ja vastuunottoa.

Terveyskeskusteluissa positiivisella palautteella on mahdollisuus tukea terveyttä ja opiskelukykyä tai riskien ilmetessä puuttua tilanteen kulkuun mini-interventiolla. Mikäli on tarvetta pyrkiä muutoksiin opiskelijan elintavoissa, on selvitettävä muutoksen mahdollisuus, muutoshalukkuus ja motivaatio. Prosesissa hyödynnetään motivoivan keskustelun periaatetta. Tällä tarkoitetaan tapaa kommunikoida siten, että opiskelija motivoituu itse toteuttamaan tarpeellisia muutoksia elintavoissaan. Tavoitteena on, että opiskelija ottaa itse enemmän vastuuta hyvinvoinnistaan ja terveydestään.

Opiskeluterveydenhuollon on hyvä olla läsnä niissä viestintäkanavissa, joita opiskelijat käyttävät. Luotettavia palveluja kannattaa suositella ja markkinoida opiskelijoille. Tällaiset neuvontapalvelut, itsearviot ja omahoito-ohjelmat helpottavat myös yhteydenottoa terveydenhuoltoon. Luotettavia palveluja ja terveystiedon lähteitä ovat esimerkiksi Terveyskirjasto, YTHS:n terveystietopankki, Päihdelinkki, Stumppi ja Terveyskylä, jossa on useita eri teemoihin keskittyneitä osioita. Erityisesti nuorille on suunnattu Nuorten Talo ja Nuorten Mielenterveystalo. Mielenterveysseuran Tukinet ja Sekasin-chat tukevat mielen hyvinvointia ja mielenterveyden ongelmista selviämistä ja samaan tähtäävät Nyytin palvelut.

Lisätietoja

Absetz P, Hankonen N. Elämäntapamuutoksen tukeminen terveydenhuollossa: vaikuttavuus ja keinot.

Duodecim 2011; 127:2265-72

Headsted Oy:n maksuttomat verkko-ohjelmat. <https://headsted.fi/ohjelmat/>

Kasila K. Terveysohjaus. Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. Opiskeluterveys (luvussa Terveiden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim, 2011. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>

Kolehmainen M, Poutanen K, Absetz P, Karhunen L. Tuuppaamalla terveyttä: vihjeet vaikuttaviin valintoihin. Suomen Lääkärilehti 2019;14:811-815

Motivoiva keskustelu -verkkokurssi. Duodecim Oppiportti (julkaistu 23.5.2014) www.oppiportti.fi

[Nuorten Mielenterveystalo](http://www.nuortenmielenterveystalo.fi), Terveyskylä.fi

[Nuorten Talo](http://www.nuortentalo.fi), Terveyskylä.fi

7.3 Ryhmätoiminta

Ryhmätoiminnalla tarkoitetaan rajatulle kohderyhmälle suunnattua tavoitteellista toimintaa, joka on opetuksellista, ohjauksellista tai terapeutista. Ryhmissä voidaan jakaa tietoa, tehdä harjoitteita sekä tukea muutostavoitteita. Ryhmällä itsellään on tärkeä merkitys siihen osallistuville. Ryhmätoiminta täydentää ja monipuolistaa palveluja ja sitä voidaan toteuttaa sekä kasvokkain että verkossa. Myös kasvokkain kokoontuva ryhmä voi hyödyntää verkkomuotoista oppimisympäristöä.

Ryhmissä voidaan tavoittaa asioita, jotka eivät ole mahdollisia yksilökontaktissa. Toisilta ryhmän jäseniltä saatu vertaistuki on usein ryhmän parasta antia. Myös havainto ja kokemus siitä, että muillakin on samankaltaisia ongelmia, on monelle helpottavaa. Oman ongelman suhteuttaminen muiden vastaaviin saattaa helpottaa ja lisää itsetuntemusta.

Ryhmätoiminta vaatii onnistuakseen hyvää suunnittelua ja aktiivista viestintää sekä ohjaajien koulutusta. Toiminnan onnistuminen edellyttää, että ryhmät järjestetään säännöllisesti ja että kaikki opiskeluterveydenhuollon ja oppilaitosten hyvinvointityötä tekevät ammattilaiset ovat niistä tietoisia. Myös potilastietojärjestelmissä toiminta pitää huomioida.

Vakiintuneet ryhmätoiminnan teemat liittyvät ravitsemukseen, tuki- ja liikuntaelimiin sekä mielen hyvinvointiin. Oppilaitoksissa terveydenhuollon tukea voidaan tarvita esimerkiksi tutorkoulutuksissa, esiintymistä jännittävien ryhmissä tai liikuntaryhmissä. Opiskelijoille suunnatussa ryhmätoiminnassa moniammatillinen ohjaajapari on monesti hyödyllinen, esimerkiksi painonhallinnassa terveydenhoitaja ja psykologi.

Neuvontaluonteista toimintaa voidaan toteuttaa jopa kertaluontoisena kokoontumisena. Tällöin osallistuja ei hyödy ryhmän tuesta yhtä paljon, kuin toistuvissa tapaamisissa, mutta havaitsee kuitenkin, ettei ole yksin ongelmansa kanssa.

Ryhmätoiminta soveltuu hyvin monialaiseksi toiminnaksi sekä terveydenhuollon sisällä että yhdessä oppilaitoksen kanssa. Yhteistyössä alueellisten järjestöjen kanssa tarjontaa voidaan lisätä. Verkossa toimii lukuisia käyttäjille maksuttomia sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tuottamia vertaistukiryhmiä.

Lisätietoja

- Kari H, Seilo N, Savolainen M. Digitaalinen terveystalvi palvelu opiskeluterveydenhuollossa. Kirjassa toim. Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys (luvussa Opiskeluterveydenhuollon tavoitteet ja toteutus). Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>
- Martin M, Heiska H, Syvälahti A, Hoikkala M. Satoa ryhmästä – opas hyvinvointiryhmän ohjaajille. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön oppaita 9, 2012.
- Martin M. Ryhmätoiminta voimavarana (päivitetty 28.3.2019). Kirjassa toim. Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys (luvussa Terveiden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>

7.4 Tartuntatautiin ehkäisy

7.4.1 Opiskelijoiden rokotukset

Opiskelijoiden rokotussuoja tulisi tarkistaa ja tarvittaessa täydentää heti opintojen alkuvaiheessa. Jokaisella opiskelijalla tulisi olla suoja jäykkäkouristusta ja kurkkumätää vastaan sekä kahden MPR-rokoteannoksen antama suoja tuhka- ja vihurirokkoa sekä sikotautia vastaan. Kansallisen rokotusohjelman mukaan jäykkäkouristus-kurkkumätä-hinkuyskä -rokotteen tehosteannos annetaan nykyään 25-vuotiaana ja suojaa tehostetaan jäykkäkouristuksen ja kurkkumädän osalta uudelleen 45- ja 65-vuotiaana, minkä jälkeen rokotuksia jatketaan 10 vuoden välein. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) verkkosivuilla on tarkempia ohjeita rokotusten täydentämisestä.

Perusrokotusten lisäksi opiskelija voi terveydentilansa tai elämäntilansa perusteella kuulua kansallisen rokotusohjelman riskiryhmärokotusten piiriin. Yleisimmät riskiryhmille tarjottavat rokotukset ovat influenssa- ja hepatiittirokotukset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla on lisää tietoa [riskiryhmien rokotuksista](#). Rokotukset ovat vapaaehtoisia. Kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset ovat opiskelijalle maksuttomia.

Työharjoitteluun liittyvä rokotussuoja

Tartuntatautilain (1227/2016) 48 §:n mukaan työskentelyyn sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintayksiköiden asiakas- ja potilastiloissa, joissa hoidetaan lääketieteellisesti arvioituna tartuntatautiin vakaville seuraamuksille alttiita asiakkaita tai potilaita, saa käyttää vain erityisestä syystä henkilöä, jolla on puutteellinen rokotussuoja. Työharjoitteluun osallistuvalla opiskelijalla on oltava joko rokotuksen tai sairastetun taudin antama suoja tuhkarokkoa ja vesirokkoa vastaan. Lisäksi edellytetään rokotuksen antama suoja influenssaa vastaan ja imeväisikäisiä hoitavilla hinkuyskää vastaan.

Opiskeluterveydenhuollon on huolehdittava, että työharjoitteluun osallistuvilla opiskelijoilla on tarvittava rokotussuoja. Oppilaitoksilla ei ole oikeutta lainsäädännön perusteella saada opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja rokotussuojasta.

Työnantajalla on oikeus käsitellä työharjoittelussa olevan opiskelijan soveltuvuutta koskevia tietoja riittävän rokotussuojan osalta opiskelijan suostumuksella yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) ja työterveyshuoltolain mukaisesti. Opiskelijan suullinen ilmoitus olemassa olevasta rokotussuojasta riittää, eikä opiskeluterveydenhuollon tarvitse sitä erillisellä todistuksella todentaa. Mikäli opiskelijan rokotussuojaa ei voida täydentää lainsäädännön mukaiseksi, laatii opiskeluterveydenhuolto tarvittaessa lausunnon opiskelijan soveltuvuudesta työharjoitteluun.

Osa opiskelijoista on oikeutettuja rokotusohjelman hepatiitti B -rokotukseen työharjoitteluun liittyvän tartuntariskin takia. Lisätietoja THL:n sivuilla [Opiskelijoiden tartuntavaara ja hepatiitti B -rokotukset](#):

Ulkomailla lähtevän ja Suomeen muuttavan opiskelijan rokotukset

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on huolehtia opintoihin liittyvän matkustamisen vaatimasta rokotussuojasta. Opiskelijalle voidaan antaa myös muita rokotteita, joita tarvitaan esimerkiksi matkailun johdosta. Nämä rokotteet opiskelijan tulee hankkia itse reseptillä apteekista. Ulkomaille opiskelemaan lähtevän kannattaa tarkistaa kohdemaan tartuntatautiriskit ja oppilaitoksen mahdollisesti vaatima rokotussuoja hyvissä ajoin ennen lähtöä. [Matkailijan terveysoppaassa](#) on ulkomaille asumiseen liittyvää tietoa terveys- ja tartuntatautiriskeistä ja ohjeita suojautumiseen. Kansainvälisillä opiskelijoilla, joilla on oikeus käyttää opiskeluterveydenhuoltoa, on myös oikeus kansallisen rokotusohjelman mukaisiin rokotuksiin.

Opiskelijan työhön liittyvä rokotustarve

Kaikki opiskelijat, jotka osana opintoja työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon tai lääkehuollon tehtävissä, ja kohtaavat influenssaa sairastavia potilaita saavat kausi-influenssarokotteen maksutta osana kansallista rokotusohjelmaa opiskeluterveydenhuollosta. Influenssarokotuksen antama suoja on tärkeä myös päiväkotiin influenssakaudella työskentelemään meneville. Sosiaali- ja terveydenhuollon työtehtävissä ja päiväkodissa työskentelevät tarvitsevat myös suojan tuhkarokkoa, vihurirokkoa ja sikotautia vastaan. Työsopimussuhteessa oleva opiskelija voi saada rokotuksia myös työterveyshuollossa.

Lisätietoja

Matkailijan terveysopas, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2019. <https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/ktl.mat> [Opiskelijoiden rokotukset](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeet 19.12.2019.

[Opiskelijoiden tartuntavaara ja hepatiitti B -rokotukset](#): Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeet 30.9.2019. [Työharjoitteluun osallistuvien opiskelijoiden rokotussuojan arviointi](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeet 19.12.2019.

Paavonsalo M. Matkailuneuvonta (päivitetty 4/2020). Kirjassa toim. Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys (luvussa Terveiden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>

7.4.2 Tuberkuloosin seulonta

Tuberkuloosi on edelleen yksi maailman yleisimmistä infektioitaudeista. Maailman terveysjärjestön WHO:n arvion mukaan maailmassa todetaan vuosittain noin 10 miljoonaa uutta tuberkuloositapausta ja tautiin kuolee 1,5 miljoonaa ihmistä. Eniten tuberkuloosia todetaan Aasiassa ja Afrikassa. Suomessa tuberkuloosi todetaan vuosittain noin 250 henkilöllä. Ulkomailla syntyneiden osuus Suomen tuberkuloositapauksista on kasvanut ja on nykyisin noin 50 %.

Tuberkuloosin riskiryhmiin kuuluvat ne opiskelijat, jotka ovat syntyneet, asuneet tai työskennelleet maissa, joissa tuberkuloosi on yleinen. Maahanmuuttajan riski sairastua tuberkuloosiin on suurimmillaan heti maahanmuuton jälkeen, mutta riski säilyy koko loppuiän. Myös opiskelijat, jotka lähtevät opiskelijavaihtoon, harjoitteluun tai vapaaehtoistyöhön näihin maihin, kuuluvat riskiryhmään.

Tuberkuloosin seulonnan tavoitteena on suojata henkilön omaa terveyttä ja katkaista tartuntaketjut, jolloin myös muuta väestöä suojellaan tuberkuloosilta. Seulonta sisältää yleensä sekä haastattelun että keuhkojen röntgenkuvauksen ja se on seulottavalle maksuton. Opiskelijoiden tuberkuloosin seulonta toteutetaan opiskeluterveydenhuollossa. Järjestäjä voi olla oppilaitoksen luonteesta riippuen kunnallinen kouluterveydenhuolto, kunnallinen opiskeluterveydenhuolto tai YTHS.

Lakisääteinen terveydentilan selvitys tuberkuloositartuntojen torjumiseksi

Opiskelijan tai harjoittelijan, joka työskentelee sosiaali- tai terveydenhuollon toimipisteessä tai hoitaa alle kouluikäisiä lapsia, pitää ennen työskentelyn aloittamista osoittaa luotettava selvitys siitä, ettei hän sairasta hengityselinten tuberkuloosia (1227/2016 55 S). Selvitys vaaditaan henkilöiltä, jotka

- ovat syntyneet maassa, jossa tuberkuloosin ilmaantuvuus on erittäin korkea verrattuna Suomeen (>150/100 000 /v)
- oleskelleet vähintään 12 kk tai työskennelleet terveydenhuollossa vähintään 3 kk maassa, jossa tuberkuloosin ilmaantuvuus on erittäin korkea verrattuna Suomeen (>150/100 000 /v)
- hoitaneet missä tahansa maassa tuberkuloosipotilaita
- olleet lähikontaktissa tartuttavaan keuhkotuberkuloosipotilaaseen

Jos työtehtävään kuuluu vastasyntyneiden hoitoa, työntekijän syntymämaan tai työskentelymaan tuberkuloosin ilmaantuvuusraja on matalampi (>50/100 000/v). Kohderyhmään sisältyvät myös harjoittelijat ja muut vastaavat henkilöt, jotka toimivat työpaikalla ilman palvelussuhdetta.

Kansainvälisten opiskelijoiden terveystarkastukset

Tämä ohjeistus koskee muita, kuin tartuntatautilain 55 §:ssä mainituissa tehtävissä toimivia opiskelijoita. Erittäin korkean tuberkuloosi-ilmaantuvuuden (>150/100 000/v) maista ko-
toisin oleville opiskelijoille tulisi järjestää vapaaehtoinen tuberkuloosin seulontatutkimus, mikäli Suomessa oleskelun kesto on todennäköisesti yli kolme kuukautta. Seulontatutkimus koostuu sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan suorittamasta alkuhaastattelusta sekä keuhkojen röntgenkuvauksesta. Seulontatutkimus tulisi tehdä kahden kuukauden kuluessa maahantulosta. Tuberkuloosin oirekysely voidaan tehdä osana opiskelijoille lähetettävää terveystarkastusta tai terveystarkastuksen esitietolomaketta ja seulonta voidaan yhdistää opiskeluterveydenhuoltoon liittyvään muuhun käyntiin. Lisätietoja löytyy THL:n ohjeesta [Keuhkotuberkuloosin varhainen toteaminen – ohje maahanmuuttajien terveystarkastuksista](#).

Työskentely suuren tuberkuloosiriskin maissa

Opiskelijat, jotka lähtevät harjoitteluun tai vapaaehtoistyöhön maihin, joissa tuberkuloosi on yleinen, kuuluvat tuberkuloosin riskiryhmään ja heille tulisi tarjota tietoa tuberkuloosista ennen matkaa. Työterveyslaitos on laatinut ohjeet näitä tilanteita varten.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävät tuberkuloositartunnan jäljityksessä

Tartuntatautilain (1227/2016) 9 §:n mukaan tartuntatautiin vastustamistyö kuuluu kunnan tehtäviin. Tartuntatautiin vastustamistyöhön kuuluu tartuntatautiin ehkäisy, varhais-
toteaminen ja seuranta, epidemian selvittämiseksi tai torjumiseksi tarvittavat toimenpiteet sekä tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi epäillyn tutkimus, hoito ja lääkinällinen kuntoutus sekä hoitoon liittyvien infektioiden torjunta.

Opiskeluterveydenhuollon tehtäviin ei kuulu tartunnan jäljitykseen liittyvien tutkimusten tekeminen. Osana kunnan tuberkuloositartunnan jäljitystyötä opiskeluterveydenhuollon tehtäviin voi kuulua altistuneiden kartoitus ja informaation jakaminen.

Lisätietoja

- [Lista korkean ja erittäin korkean tuberkuloosi-ilmaantuvuuden maista](#). Maahanmuuttajien tartuntatautiin seulonta sekä lasten tuberkuloosi- ja hepatiitti B -rokotukset. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2019.
- [Ohjeita suuren tuberkuloosiriskin maihin terveydenhuollon ja sosiaalihuollon työtehtäviin lähteville](#). Työterveyslaitos 2018.
- [Ohjeita suuren tuberkuloosiriskin maihin pidempiaikaisesti lähteville](#). Työterveyslaitos 2018.
- [Tuberkuloosin terveystarkastusohje koskien ulkomaille terveydenhuolto tai sosiaalialalle töihin tai opiskelemaan lähteviä](#). Työterveyslaitos 2018.
- [Työntekijöille tehtävät terveydentilan selvitykset tuberkuloositartuntojen torjumiseksi](#). Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-921-7>
- Soini H, Lyytikäinen O, Ruutu P. Keuhkotuberkuloosin varhainen toteaminen - Ohje maahanmuuttajien terveystarkastuksista. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 2017:18. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-920-0>

7.4.3 Salmonelloosin ehkäisy

Salmonellat ovat yleisiä eläinten kantamia bakteereja, jotka voivat aiheuttaa suolisto- ja yleisinfektioita. Salmonellatartunnan voi saada suorassa kontaktissa tartuntaa kantavaan ihmiseen tai eläimeen tai ulosteen likaaman ympäristön välityksellä. Tavallisimmin salmonella leviää elintarvikkeiden välityksellä.

Salmonelloosi luokitellaan yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi, ja kliininen laboratorio tekee niistä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) tartuntatauti-ilmoituksen. Tartuntatautilain (1227/2016) ja -asetuksen (146/2017) mukaan työnantajan on vaadittava työntekijältä selvitys siitä, ettei tällä ole salmonellatartuntaa, kun työntekijä on sellaisissa tehtävissä, joihin liittyy salmonellatartunnan tavallista suurempi leviämisaara.

Riskityö salmonelloosin leviämisen kannalta

Salmonelloosin leviämisen riskityöksi luokitellaan pakkaamattomien kuumentamattomana tarjoiltavien elintarvikkeiden käsittely elintarvikelain mukaisessa elintarvikehuoneistossa ja maidonkäsittelytehtävät tuotantotilalla, joka toimittaa maitoa meijeriin tai juustolaan, jossa maitoa ei pastöroida. Selvitys pyydetään aina henkilöltä, joka osallistuu elintarvikkeen kypsennykseen. Lisäksi selvitys pyydetään henkilöltä, joka käsittelee pakkaamattomia elintarvikkeita, joita ei kuumenneta ennen niiden myyntiä tai tarjoilua sekä henkilöltä, joka käsittelee pakkaamattomia elintarvikkeita sen jälkeen, kun elintarvike on kuumennettu eikä sitä kuumenneta uudestaan ennen tarjoilua. Esimerkkejä tällaisista töistä ovat pakkaamattoman lihan käsittely teurastamossa tai leikkaamossa, raakamaitona kulutettavan maidon lypsäminen tuotantotilalla tai pakkaamattomien lihavalmisteiden käsittely liha-alan laitoksessa.

Terveystilan selvitystä ei vaadita henkilöltä, joka käsittelee sellaisia pakkaamattomia elintarvikkeita, joiden välityksellä salmonellatartunnan leviäminen on hyvin epätodennäköistä (esim. irtokarkit, alkoholijuomat, keksit, kuivakakut). Selvitystä ei myöskään vaadita valmisruokaa jakelevilta (esim. vanhainkodeissa tai palvelutaloissa) tai vastaavissa tehtävissä toimivilta, jotka työskentelevät alkutuotannossa (esim. kasvihuonetuotanto).

Mitä terveydentilan selvitys tarkoittaa opiskelijalle käytännössä?

Terveystilan selvitys pyydetään opiskelijoilta, jotka toimivat riskityössä yli kuukauden ajan. Käytännössä terveydentilan selvityksellä tarkoitetaan työterveyshuollon, terveyskeskuksen tai opiskeluterveydenhuollon lääkärin tai hoitajan tekemää haastattelua. Haastattelun yhteydessä opiskelijalle korostetaan elintarviketyön hyviä hygieniakäytäntöjä: oireisena ei olla töissä, työnantajalle ilmoitetaan elintarvikkeiden välityksellä mahdollisesti tarttuvasta taudista ja työssä noudatetaan hyvää käsihygieniaa. Hyvien hygieniakäytäntöjen muistuttaminen ennaltaehkäisee myös muita, huomattavasti salmonellaa herkemmin

tarttuvia suolistoinfektioita, joille ei ole määritetty vastaavaa lainsäädännöllistä selvitystarvetta. Työnantajalla voi myös olla tiukempia käytäntöjä osana yrityksen omavalvontaa.

Terveydentilan selvitys tehdään heti harjoittelun tai palvelussuhteen alkaessa ja aina silloin, kun työssäolon aikana on perusteltu syy epäillä, että opiskelija voi olla salmonellabakteerin kantaja. Esimerkki tällaisesta tilanteesta on kuumeinen ripulitauti tai perheenjäseneltä todettu salmonellatartunta. Laboratoriotutkimus tehdään, jos haastateltavalla on parhaillaan, tai hänellä on sitä edeltävän kuukauden aikana ollut kuumeinen ($\geq 38^{\circ}\text{C}$) ripulitauti. Työsuhteessa olevien opiskelijoiden terveydentilaselvitykset voidaan tehdä myös työterveyshuollossa.

Lisätietoja

Toimenpideohje salmonellatartuntojen torjumiseksi. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen ohjeet 4.12.2019. Kinnula S, Rimhanen-Finne R. Tuotantoeläinten levittämät suolistoinfektiot. Suomen Lääkärilehti 2019;74:948-952 <https://www.laakarilehti.fi/pdf/2019/SLL152019-948.pdf>

7.5 Seksuaali- ja lisääntymisterveyden palvelut

Terveydenhuoltolain 17 §:n mukaan opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu seksuaaliterveyden edistäminen. Asetuksessa 338/2011 ohjeistetaan, että opiskelijoiden seksuaalista kypsymistä ja kehitystä tukeva neuvonta on sisällytettävä terveysneuvontaan ja terveystarkastuksiin nuoren kehitysvaihetta vastaavasti.

Seksuaalisuus on terveyden ulottuvuus, joka kehittyy koko ihmisen elämän ajan. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden tueksi tarvitaan sekä tietoa että palveluja. Oikeus seksuaalikasvatukseen on jokaisen ihmisen seksuaalioikeus. Seksuaali- ja lisääntymisterveys on olennainen ja tärkeä osa ihmisen yleistä hyvinvointia ja terveyttä.

Seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä puhuttaessa ammattilaisen tulee aina selventää kuulijalle puheessaan käyttämät käsitteet ja termit. Seksuaalisuus käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, intiimit suhteet ja lisääntymisen. Sukupuoli on ihmisen ominaisuus, joka voi olla moninainen. Jokainen ihminen kokee sukupuolensa eri tavoin. Sukupuoli-identiteetti on ihmisen oma käsitys siitä, mihin sukupuoleen hän kuuluu.

7.5.1 Seksuaali- ja lisääntymisterveyden tuki ja palvelut opiskeluterveydenhuollossa

Seksuaaliohjaus on osa kaikkien opiskeluterveydenhuollossa toimivien tehtäviä. Sen keskeisiä elementtejä ovat puheeksi ottaminen, tiedon antaminen ja opiskelijan seksuaalisuuden hyväksyminen. Terveystarkastukset ja raskaudenehkäisyyn liittyvät käynnit ovat luontevia tilanteita seksuaaliohjaukselle. Väestöliiton verkkoneuvonta- ja puhelinpalvelut tarjoavat aktiivisesti tietoa seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveyspalveluista nuorille. Runsaasti tietoa ja neuvontaa antavat verkossa myös esim. Sexpo ry, Tyttöjen ja Poikien talot sekä seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden osalta Seta ry sekä Transtukipiste.

Seksuaalineuvonnalla tarkoitetaan toimintaa, joka on opiskelijan tarpeista lähtevää tavoitteellista ja prosessinomaista seksuaalisuuteen liittyvien asioiden käsittelyä. Neuvonnan antaa aina seksuaalineuvojakoulutuksen saanut ammattihenkilö, ja tavallisimmin seksuaalineuvonta käsittää yhdestä viiteen tapaamiskertaa. Seksuaalineuvonta voi olla osa opiskeluterveydenhuollon palveluvalikoimaa.

Seksuaaliterapia on keskustelumuotoista apua seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen liittyvissä ongelmatilanteissa. Terapiassa käydään useita kertoja ja sitä toteuttaa koulutettu seksuaaliterapeutti. Tavallisemmin terapiaan ohjaututaan muun terveydenhuollon vastaanoton kautta ja lähettämänä. Terapian konteksti voi vaihdella, esimerkiksi ratkaisukeskeisyydestä hahmo- tai kognitiiviseen suuntaukseen. Seksuaaliterapia voi olla osa opiskeluterveydenhuollon omaa tai yhteistyökumppanin tuottamaa palvelua tai se voi toteutua erikoissairaanhoidossa.

7.5.2 Raskaudenehkäisy ja raskaudenkeskeytys

Kunnan velvollisuus on järjestää ehkäisyneuvontaa ja -palveluja. Raskaudenehkäisyneuvonta on osa perhesuunnittelua, joka sisältää myös hedelmällisyyden ylläpidon ja lisääntymisen suunnittelun. Raskaudenehkäisyneuvontapalvelut kuuluvat opiskeluterveydenhuollon perustehtäviin.

Tavallisin käytetty ehkäisymenetelmä nuorilla perusasteen opiskelijoilla on kondomi tai ehkäisypillerit. Korkea-asteen opiskelijoista lähes puolet ilmoittaa käyttävänsä hormonaalista raskaudenehkäisyä sekä joskus käyttäneensä jälkiehkäisyä.

Raskaudenehkäisymenetelmän aloituksen tulee olla matalan kynnyksen palvelua. Ensimmäisen ehkäisymenetelmän ja nuorten (alle 25 v) ehkäisyn maksuttomuus ovat laajene-massa Suomessa. Maksuttomuutta on suositeltu mm. seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa 2014–2020.

Opiskelijoilla on mahdollisuus raskaudenkeskeytykseen opiskelupaikkakunnalla. Laki raskauden keskeyttämisestä (239/1970) sallii keskeytyksen naisen pyynnöstä, kun hänen esittämänsä perustelut vastaavat laissa mainittuja edellytyksiä. Keskeytys on mahdollinen 12 raskausviikkoon asti ja erityistapauksissa raskausviikolle 20 tai 24. Lähetteen tekeminen keskeytykseen ja jälkitarkastus voi paikallisen työnjaon mukaan kuulua myös opiskeluterveydenhuollon tehtäviin. Jo lähetettä tehtäessä on tärkeää varmistaa raskaudenkeskeytyksen jälkeisen raskaudenehkäisyn toteutuminen.

7.5.3 Seksitaudit

Seksitautien testaus ja hoito ovat olennainen osa seksuaaliterveyden edistämistä opiskeluterveydenhuollossa. Testauksen on oltava mahdollista matalalla kynnyksellä. Kynnystä voidaan madaltaa tarjoamalla mahdollisuus lähetteen saamiseen puhelimitse tai chatissa. Niin YTHS:ssä kuin monissa kunnissa opiskelija voi tilata klamydia-tippuritestin kotiin, jolloin yhteys terveydenhuoltoon otetaan vain, jos testitulokset on positiivinen. Opiskelijoita on tärkeä informoida myös muiden seksitautien mahdollisuudesta ja niiden testaamisesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) ja tartuntataudeista annetun valtioneuvoston asetuksen nojalla (146/2017) kupan, HIV-infektion, tippurin ja seksiteitse tarttuvan klamydiainfektion tutkimus, hoito ja hoitoon määrätyt lääkkeet sekä muihin valvottaviin tartuntatauteihin (mm. hepatiitti B ja -C) sairastuneen hoitoon määrätyt lääkkeet ovat kunnallisissa hoitopaikoissa potilaalle maksuttomia. Opiskelija voi saada edellä mainittujen, opiskeluterveydenhuollossa hoidettavien, sairauksien lääkkeet joko opiskeluterveydenhuollon vastaanotolta tai lääkemääräyksellä apteekista. Genitaaliliherpes ja kondylooma kuuluvat muiden tartuntatautien ryhmään, joten niihin liittyvien tutkimusten ja hoitojen kustannukset määräytyvät normaalien maksukäytäntöjen mukaan.

Tartunnan jäljitys on keskeinen osa myös seksitautien torjuntatyötä. Tartunnan jäljityksestä säädetään tartuntatautilaissa (1227/2016). Taudin toteava lääkäri on ensisijaisesti vastuussa yleisvaaralliseen tai valvottavaan tartuntatautiin sairastuneen potilaan ja mahdollisesti muiden tartunnan saaneiden tutkimisesta ja hoidosta. Jos hän ei voi itse tätä tehdä, hänen on siirrettävä tehtävä kunnan tai sairaanhoitopiiriin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavalle lääkärille.

7.5.4 Seksuaaliväkivalta

Seksuaalisuuteen tai sukupuoleen kohdistuvaa väkivaltaa voi olla esimerkiksi nimittely, perättömien huhujen levittäminen, koskettaminen ilman lupaa, pakottaminen suhteeseen tai raiskaus. Väkivalta voi olla myös seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuolesta johtuvaa. Opiskeluterveydenhuollossa on hyvä systemaattisesti kysyä opiskelijoiden

kohtaamasta seksuaalisesta väkivallasta niin terveystarkastuksissa. Asia tulee huomioida myös osana sairaanhoidon vastaanottoja.

Suomessa on rakentumassa (2019) Seri-tukikeskusten verkosto yliopistopaikkakunnille ja niille satelliittitukikeskuksia pienemmille paikkakunnille. Tukikeskusten palvelut ovat uhreille maksuttomia ja ne ovat auki aina. Ajankohtaisen tiedon paikkakunnista voi katsoa terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta [SERI - seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset](#).

Lisätietoja

- Duodecim Käypä hoito -suositus, raskauden ehkäisy <https://www.kaypahoito.fi/hoi50104>
 Duodecim Käypä hoito -suositus, raskaudenkeskeytys <https://www.kaypahoito.fi/khp00025>
 Duodecim Käypä hoito -suositus, seksitaudit <https://www.kaypahoito.fi/hoi50087>
 Klemetti R, Raussi-Lehto E. Edistä, ehkäise, vaikuta. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 33/2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-174-7>
 Kuortti M, Tossavainen M, Virtala A, Yli-Kivistö T. Seksuaaliterveyspalvelut (päivitetty 28.3.2019) Kirjassa toim. Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys luvussa Terveyden edistäminen ja varhainen puuttuminen opiskeluterveydenhuollossa). Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00033/do>
 Ritamo M, Ryttyläinen-Korhonen K., Saarinen S (toim.). Seksuaalineuvonnan tueksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 27/2011. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085325>
 Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus – ja terveydenhuoltoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Maailman terveysjärjestö (WHO), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085324>
 SERI - seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset, THL 2020.
 Tossavainen M, Vilska S, Koiso-Kanttila S, Piha J. (päivitetty 4/2020) Seksuaaliongelmät. Kirjassa toim. Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys (luvussa Uro-genitaaliongelmät). Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00085/do>

7.6 Suun terveydenhuollon palvelut

Opiskeluterveydenhuollon terveyden ja sairaanhoidon palveluihin kuuluvat suun terveydenhuollon palvelut, jotka sisältävät terveysohjauksen, suun- ja hampaiden yksilöllisen tarpeen mukaiset tutkimukset ja hoidon sekä suun terveydenhuollon ammattihenkilön terveystarkastuksen perusteella laatiman omahoidon sisältävän hoitosuunnitelman (1326/2010, VNA 338/2011). Suunterveydenhuollon palvelut on esitelty luvussa 2 ja henkilöstön tehtävä rakenne sekä tehtävien sisällöt luvussa 3.3.

7.6.1 Suun terveydenhuollon palvelujen sisältö ja saatavuus

Suun terveydenhuollon keskeisiä palveluja ovat suun ja hampaiden tutkimukset, suun terveyden seuraaminen ja edistäminen sekä hoito. Tärkeitä suun terveydenhuollon tavoitteita opiskeluterveydenhuollossa ovat hyvän terveystietämisen ja omahoidon sekä säännöllisten suun ja hampaiden tutkimusten ja tarkastusten juurruttaminen opiskelijan

arkeen. On huomioitava, että hammashoitopelko on opiskeluterveydenhuollossa yleinen este käyttää suun terveydenhuollon palveluja.

Erityisesti olisi puututtava suusairauksien riskitekijöihin, kuten

- vähäiseen omahoitoon (harjaus ja hammasvälien puhdistus)
- naposteluun ja eroosiota aiheuttavien juomien ja ruokien käyttöön
- tupakan ja päihteiden käyttöön (esim, nuuska, sähkötupakointi, kannabis)
- suun terveydenhuollon palvelujen käyttämättömyyteen
- hoitoon kiinnittymättömyyteen

7.6.2 Suun terveystarkastukset

Suun terveydenhuollon terveystarkastusten avulla saadaan kokonaiskäsitys opiskelijan suunterveydestä ja ohjataan opiskelijaa tekemään terveyttä edistäviä valintoja ja sitoutumaan omahoitoonsa. Huomiota kiinnitetään opiskelijan ikään ja elämäntilanteeseen liittyviin tarpeisiin, suunterveysriskeihin sekä omahoitoon. Terveystarkastuksen voi toteuttaa hammaslääkäri tai suuhygienisti hammaslääkärin määrittämän hoitovälin mukaisesti.

Määräaikainen suun terveystarkastus

Valtioneuvoston asetuksen 338/2011 10 §:n mukaan opiskelijalle on järjestettävä vähintään kerran opiskeluaikana suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveysohjauksen ja palvelujen tarve. Tarkastuksen voi tehdä suuhygienisti tai hammaslääkäri. Asetuksen 17 §:n perusteella suun terveydenhuollon ammattihenkilön terveystarkastuksen perusteella on laadittava omahoidon sisältävä hoitosuunnitelma.

Määräaikaisten suun terveystarkastusten tavoitteena on:

- selvittää yhdessä opiskelijan kanssa hänen terveystottumuksiaan osana hyvinvoinnin kokonaisuutta
- sopia omahoidon tavoitteet opiskelijälähtöisesti hänen voimavarojensa mukaan
- tukea ja vahvistaa voimavaroja sekä sitouttaa omahoitoon
- havaita elämäntapoihin liittyvät riskit sekä antaa yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa niiden vähentämiseksi
- suunnitella yksilöllisesti suusairauksien ennalta ehkäisy, varhaishoito ja korjaava hoito opiskelun ajaksi
- tiedottaa opiskeluterveydenhuollon tarjoamista suunterveydenhuollon palveluista
- tunnistaa erityistä suunterveydenhuollon tukea tarvitsevat ja järjestää heille opiskelun aikana tarvittavat tukitoimet

Terveystarkastukseen voi kuulua myös erilaisia haastatteluja tai kyselyjä. YTHS:ssä suun terveystarkastuskokonaisuuteen kuuluu opintojen alkaessa lähetettävän terveystarkastuksen avulla tehtävä seulonta ja sen pohjalta ajoitettava suun terveystarkastus ja/tai hoito.

Hammaslääkärin tekemässä suun terveystutkimuksessa arvioidaan suun ja hampaiden terveydentila, tehdään omahoidon sisältävä hoitosuunnitelma yhdessä opiskelijan kanssa, selvitetään jatkotutkimusten ja -hoidon tarve sekä määritetään yksilöllinen hoitoväli sekä ylläpitohoitoväli. Yksilöllisen tarpeen ja hoitovälin mukaisesti tarkastuksiin voidaan opiskelija ohjata suuhygienisteille työnjaon mukaisesti. Hoitotiimissä suuhygienistillä tulee olla tukenaan konsultoiva hammaslääkäri.

Tutkimuksen yhteydessä selvitetään:

- koettu suunterveys
- suun ja hampaiston terveydentila ja siihen vaikuttavat riskitekijät
- viisaudenhampaiden ja purennan kokonaistilanteen arvio
- ruokailutottumukset ja mahdolliset syömishäiriöt
- tupakkatuotteiden käyttö ja nikotiiniriippuvuus
- päihteiden käyttö
- omahoitotottumukset (harjaus ja hammasvälien puhdistus, fluorin ja ksylitolin käyttö)
- hammashoitopelko
- yleinen terveydentila, pitkäaikaissairaudet ja lääkitykset
- paljon terveyspalveluja käyttävät
- yksilöllinen hoitoväli ja mahdollinen jatkohoidon tarve

Eryteisesti pyritään tunnistamaan ne opiskelijat, joilla on terveystarkastuksen ja /tai omahoidon puutteita. Heidän omahoitoaan tuetaan sekä heille annetaan kohdennetusti terveysohjausta tarpeen mukaisin tiheysti ylläpitohoitokäynnin.

7.6.3 Suun terveydenhuollon palvelujen toteuttaminen

Opiskeluterveydenhuollon suun terveydenhuollossa pääosan hoidosta toteuttaa peruskoulutettu hammaslääkäri yhteistyössä suuhygienistien ja hammashoitajien kanssa. Hammaslääkäri vastaa aina hoidon toteutumisesta kokonaisuutena. Yhteisöllinen terveydenedistämistyö on erityisesti suuhygienistin tehtäväkenttää.

Kohdeväestön ikä ja elämäntilanne huomioon ottaen on varmistettava, että opiskeluterveydenhuollossa työskentelee erityisesti viisaudenhammaskirurgiaan ja purentafysiologiaan perehtyneitä hammaslääkäreitä. Opiskeluterveydenhuollon suun terveydenhuollon palveluihin kuuluu myös vaativa suu- ja hammassairauksien hoito, joka edellyttää erikoishammaslääkärin osaamista, mutta ei täytä erikoissairaanhoidon kriteereitä.

Opiskeluterveydenhuollon erikoishammaslääkäripalvelut voidaan toteuttaa kohtuullisten kulkuyhteyksien päähän laajemmalle alueelle keskitettynä palveluna tai ostopalveluna. Mikäli erikoissairaanhoidon kriteerit täyttyvät opiskelija lähetetään erikoissairaanhoidon.

Lisätietoja

Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys. Luku: Suun ja hampaiden ongelmat. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00019/do>

7.7 Mielenterveys- ja päihdepalvelut

Mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat osa opiskeluterveydenhuollon sekä ehkäiseviä että sairaanhoidollisia palveluja ja niihin kuuluvat mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus (1326/2010 17 §). Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös kuntoutustarpeen tunnistaminen ja kuntoutukseen ohjaus. Opiskeluterveydenhuollossa toimivat ammattilaiset joutuvat työssään puuttumaan moniin vaikeisiin mielenterveyden asioihin ja ongelmiin. Työssä käytetään ammattilaisten persoonallisuutta ja vuorovaikutustaitoja, ja mielenterveyspalvelujen antaminen edellyttää toimivaa työnohjauksen järjestelmää (1116/1990 4 §).

Opiskeluterveydenhuollon ja opiskeluhuollon palvelujen sekä alueen mielenterveys- ja päihdepalvelujen tulee kokonaisuutena olla riittävän kattavia ja riittävästi resursoituja, jotta ne pysyvät vastaamaan opiskelijoiden mielenterveys- ja päihdepalvelujen tarpeeseen. Vastuu mielenterveyspalvelujen tuottamisesta on opiskeluterveydenhuollossa. Opiskelijan tarpeen mukaisen avun saaminen voi edellyttää useiden opiskeluterveydenhuollossa ja opiskeluhuollossa toimivien ammattilaisten sekä alueen muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteistyötä erikoissairaanhoidon mukaan lukien. Opiskeluterveydenhuollon tulee olla edustettuna, kun sovitaan alueellisista hoitoketjuista ja hoitomalleista sekä niiden mukaisista tehtävistä ja vastuista.

THL:n oppaassa [Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa](#). ohjeistetaan laajasti opiskeluterveydenhuollon mielenterveyspalvelujen toteuttamisesta.

7.7.1 Mielenterveys- ja päihdehäiriöt opiskelijoilla

Mielenterveys- ja päihdehäiriöt aiheuttavat pääosan nuorten ja nuorten aikuisten terveyshaitoista. Ne ovat merkittäviä syrjäytymisen ja pitkäaikaisen työkyvyttömyyden riskitekijöitä ja vaikuttavat opiskelukykyyn. Tavallisimpia opiskelijoilla esiintyviä häiriöitä ovat masennustilat sekä ahdistuneisuushäiriöt ja päihdehäiriöt. Myös aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD) sekä erilaiset oppimisvaikeudet saattavat vaikuttaa opiskeluun.

Mielenterveyden ongelmiin liittyy usein vahingollista terveystyöskäytymistä, kuten tupakointia, runsasta alkoholin käyttöä ja huumeiden kokeilua sekä suun omahoidon laiminlyöntiä.

7.7.2 Työnjako mielenterveys- ja päihdepalvelujen toteuttamisessa

Kun opiskelija hakeutuu opiskeluterveydenhuoltoon mielenterveys- tai päihdeongelman takia tai tuntuu olevansa esimerkiksi terveystarkastuksessa, selvittää yleensä terveydenhoitaja ensin oireilun taustoja. Lääkärin tehtävänä on tehdä psykiatrisen tilan arviointi ja asettaa psykiatriset diagnoosit. Yhdessä opiskelijan kanssa tehdään mahdollinen hoitosuunnitelma, joka sisältää myös lääkehoidon suunnittelun. Opiskeluterveydenhuollossa työskentelee myös psykiatrisia sairaanhoitajia ja terveydenhuollon psykologeja, joiden tehtäviä on kuvattu kappaleessa 3.3 Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö. YTHS:ssä työskentelee psykiatreja, jotka konsultoivat ja osallistuvat verkostomaiseen työhön sekä tekevät vaativampia diagnostisia arvioita ja erikoislääkärin lausuntoja (Kelan tukemat kuntoutuspsykoterapiat ja sairauspäiväraha-asiat).

Toisella asteella opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat myös osa opiskeluhuoltoa (ks. luvut 5.2 ja 6.1). Opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit ovat keskeisiä opiskeluterveydenhuollon yhteistyökumppaneita mielenterveyden häiriöiden ennaltaehkäisevässä työssä. Opiskeluhuollon kuraattori tarjoaa tukea ja ohjausta erityisesti käyttäytymiseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvissä tilanteissa. Tulosyinä voivat olla myös opiskelijan perheen vakavat ongelmat tai perherakenteen muutos. Opiskeluhuollon psykologin työhön kuuluu opiskelijoiden yksilöllinen tuki ja ohjaus tunne-elämän kehitykseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai oppimiseen liittyvissä pulmissa (HE 67/2013). Myös psykologisten perustutkimusten tekeminen voi kuulua opiskeluhuollon psykologien tehtäviin. Opiskeluhuollon psykologin tehtäväkuvaan ei kuulu varsinaisten mielenterveyden häiriöiden hoitaminen, vaan hänen tulee ohjata asiakas opiskeluterveydenhuoltoon tai terveyskeskukseen saamaan apua näissä ongelmissa.

Korkea-asteella opiskeluterveydenhuollon kanssa yhteistyössä toimivat opintopsykologit, joiden työmuotoina ovat psykologinen erityisohjaus, neuvonta ja lyhytinterventio oppimiseen ja oppimisympäristöön liittyvissä ongelmissa. Opintopsykologi arvioi opiskelijan opiskelukuntoisuutta, psyykkistä hyvinvointia ja muiden tukitoimien tarpeellisuutta.

Työnjako psykiatrisen erikoissairaanhoidon kanssa

Opiskelijoiden mielenterveys- ja päihdehäiriöiden perusterveydenhuollon tasoinen sairaanhoito tuotetaan opiskeluterveydenhuollossa. Vaativa arviointi ja erityistutkimukset sekä vaikeiden ja komplisoituneiden häiriöiden hoito toteutetaan nuorisopsykiatrisessa tai psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa tai päihdehuollon erityispalveluissa (A-klinikka,

nuorisoasemat, päihdepoliklinikat). Tällaisia vaikeita häiriöitä ovat esimerkiksi merkittävä samanaikaissairastavuus, itsetuhoisuusoireilu tai jos opiskelijan tila ei korjaudu odotetusti.

Nuoriso- ja aikuispsykiatristen konsultaatiopalvelujen hyvä saatavuus on edellytys perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen laadukkaalle toteuttamiselle. Psykoterapia-arvion toteuttaminen ja ohjaaminen erityisesti lyhytpsykoterapioihin vaatii yhteistyösopimuksen ja käytänteistä (ml. maksusitoumus- tai palvelusetelikäytänteet) sopimisen opiskeluterveydenhuollon, muiden peruspalvelujen ja erikoissairaanhoidon välillä. Esimerkiksi syömishäiriöiden hoito edellyttää perus- ja erityistason yhteistyötä, autismin kirjon häiriöt saattavat vaatia erikoissairaanhoidon diagnostiikkaa ja kuntoutuksen suunnittelua ja neuropsykologin tutkimuksia toteutetaan pääsääntöisesti erikoissairaanhoidossa.

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet (STM 2019:2) sisältävät kuvauksen nuoriso- ja aikuispsykiatrian hoidon porrastuksesta ja tehtävänjaosta perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä sekä kuvaa erikoissairaanhoidon konsultaation ja hoidon perusteet. Ns. hoitotakuu määrittää alle 23-vuotiaille nopeamman arvion ja hoitoon pääsyn erikoissairaanhoidon mielenterveyspalveluihin kuin tätä vanhemmille ikäryhmille (1326/2010 53 §). Hoito erikoissairaanhoidossa ei siirrä pois opiskeluterveydenhuollon vastuuta opiskelijan tilanteen seuraamisesta ja opiskeluympäristössä tarvittavista toimenpiteistä opiskelijan ja hänen toimintakykynsä tukemiseksi, mutta asianmukainen työnjako ja päällekkäisen työn välttäminen vaativat toimivaa tiedonkulkua opiskelijan hoidossa ja tukemisessa mukana olevien toimijoiden välillä.

7.7.3 Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät

Terveystarkastuksissa on suositeltavaa kartoittaa haastatellen mahdollisia mielenterveyden häiriöitä ja niiden riskiin viittaavia oireita. Mikäli terveystarkastuksen tarvetta selvittäviin terveystarkastuksiin on sisällytetty mielenterveyden häiriöitä seulovia itsearviointimenetelmiä, tulee seulontaposiitivisille olla tarjolla asianmukainen hoitopolku, joka sisältää oireiden tarkemman arvion, diagnostiset selvittelyt ja hoidon.

Terveystarkastusten ja muiden vastaanottojen yhteydessä erilaisia seulovia kyselyjä voidaan lisäksi käyttää kohdennetusti arvioimaan oireilua. THL:n ylläpitämä [Toimia-tietokanta](#) tarjoaa ammattilaisille tietoa mielenterveysongelmiin liittyvistä ja psyykkistä toimintakykyä arvioivista mittareista sekä niiden soveltuvuudesta eri käyttötarkoituksiin.

Yksilölliset psykososiaalista tukea antavat keskustelut ovat opiskeluterveydenhuollossa tavallisimmin käytettyjä työmenetelmiä. Soveltuvia hoidollisia työskentelyotteita voidaan hyödyntää ilman laajaa perehtyneisyyttä tai menetelmäkoulutusta. Tämän lisäksi tulisi olla mahdollisuus tarjota tai ohjata opiskelija lyhytterapeutiksi yksilö- tai ryhmämuotoisiin hoitoihin, joita on kehitetty tavallisimpien mielenterveyden häiriöiden hoitamiseksi.

Lisäksi on olemassa ryhmämuotoisia toimintamalleja, joiden tavoitteena on opiskelijoiden mielenterveyden edistäminen ja mielenterveysongelmien ehkäiseminen, kuten jännittäjä-, itsetunto- ja voimavararyhmiä sekä masennus- ja stressinhallintaryhmiä. Kolmannen sektorin toimijoista ryhmämuotoista tukea tarjoavat mm. Nyyti ry ja Mieli Suomen Mielenterveys ry.

Verkkomuotoiset palvelut monipuolistavat tapoja tuottaa opiskelijoille palveluja. Tarjolla on mm. valtakunnallinen palvelunohjaus- ja omahoitoportaali Mielenterveystalo. Mielenterveystalo-portaalin yhteydessä on tarjolla häiriöryhmäkohtaisia nettiterapioita, joihin voidaan ohjata opiskeluterveydenhuollon lääkärin läheteellä. Nettiterapiat ja muut verkon välityksellä tarjottavat tietokone- tai mobiilisovellusavusteiset hoidot on tarkoitettu pääasiassa lievistä tai keskivaikeista häiriöistä kärsiville.

Opiskeluterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdetyöhön tarvitaan strukturoituja interventioita ja työmenetelmiä ja riittävästi aikaa kohdata opiskelijat. Kansalliset linjaukset ja vaikuttavuuden arviointi opiskeluterveydenhuollossa käytettävistä universaaleista eli kaikille valikoimatta tarjottavista mielenterveyden- ja päihdehäiriöiden seulontamenetelmistä kuitenkin puuttuvat. Opiskeluterveydenhuoltoon soveltuvien mielenterveyden- ja päihdehäiriöiden kohdennettuun ehkäisyyn ja hoitoon tarkoitettujen laajempaa perehtyneisyyttä vaativien interventioiden käyttöönotto ja menetelmäkoulutukset tulisi tapahtua yliopistolisten sairaaloiden koordinoimana (VNA 582/2017 4 §).

Muutokset 1.1.2021 alkaen

Vuodesta 2021 alkaen opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto (1326/2010 17 §). Esimerkiksi Kelan kuntoutuspsykoterapian hakeminen edellyttää psykiatrian alan erikoislääkärin lausuntoa. Mikäli kunnan opiskeluterveydenhuollon yksikössä ei työskentele psykiatreja tai nuorisopsykiatreja, tulee sopia mahdollisuus ohjata opiskelija konsultaatioon tai arvioon ja tarvittavien lausuntojen laatimiseen kunnan muihin palveluihin tai hankitaan omaa toimintaa täydentäviä palveluja muulta palveluntuottajalta. Vastaavassa tilanteessa YTHS:n on hankittava palveluja muilta palveluntuottajilta.

Lisätietoja

Haravuori H, Muinonen E, Kanste O, Marttunen M. Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa. Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Ohjaus 20/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-722-0>

Kanste O, Haravuori H, Kolimaa M, Vormaa H, Fagerlund-Jalokinos S, Suvisaari J, Muinonen E, Marttunen M. Mielenterveys- ja päihdetyö opiskeluterveydenhuollossa. Palvelut, menetelmät ja yhteistyö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 19/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-676-6>

Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys. Luku: Psykkinen oireilu, mielenterveyden häiriöt ja itsetuhoisuus. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:2. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki 2019, ss 239-251. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4036-9>

7.8 Erityinen tuki

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen (1326/2010). Tarpeenmukainen tuki on järjestettävä suunnitelmallisesti ja viiveettä ja suunnitelman toteutumista on seurattava ja arvioitava. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi on tarvittaessa tehtävä yhteistyötä eri toimijoiden, kuten lastensuojelun, opiskeluhoollon sekä erikoissairaanhoidon ja muiden tahojen kesken (VNA 338/2011).

Oppilaitokset ovat avainasemassa erityisen tuen tarpeen havaitsemisessa. Toisen asteen henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelija tarvitsemansa avun piiriin (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 11 §). Opiskeluterveydenhuollossa kaikki kontaktit ovat tärkeitä erityisen tuen tunnistamisen kannalta, olipa kyse terveyden- tai sairaanhoidosta. Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos opiskelijassa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä kasvua ja kehitystä. Tällaisia ovat ainakin tilanteet, joissa:

- opiskelijalla on krooninen sairaus, mielenterveys- ja/tai päihdeongelma
- opiskelija on ohjattu SORA-lain mukaiseen terveydentilaselvitykseen tai huumausainetestaukseen
- on kyse kiusaamistilanteesta
- opiskelijalla on neurologisen kehityksen ongelma kuten oppimisvaikeus (esim. tehty HOJKS)
- opiskelijan läheisellä on vakava sairaus, mielenterveys- tai päihdeongelma tai läheisväkivaltaa
- opiskelijalla on toimeentuloon tai elinoloihin liittyviä ongelmia

Tuki tulee järjestää yhteistyössä oppilaitoksen ja muiden toimijoiden kanssa. Erityisen tuen toteuttamiseksi laaditaan **hyvinvointi- ja terveystuennitelma**, joka on terveydenhuollon instrumentti. Suunnitelma kirjataan potilaskertomukseen sekä annetaan opiskelijalle. Se voi olla osittain päällekkäinen esimerkiksi yksilökohtaisessa monialaisessa asiantuntijatyöryhmässä työstetyn suunnitelman tai erikoissairaanhoidon hoitosuunnitelman kanssa. Suunnitelmasta tulisi käydä ilmi:

- erityisen tuen tarpeen peruste tai perusteet
- tukemisen tavoite (hoidon, kuntoutuksen ja tukitoimien tavoitteet, opiskelijan oma tavoite)
- erityisen tuen toteutus ja keinot sekä toteuttajat (esimerkiksi hoito ja lääkinällinen kuntoutus, pedagogiset järjestelyt ja tukimuodot oppimisen vaikeuksiin ja opiskelun tukemiseksi, opiskeluhoollon erityistyöntekijöiden tuki, opiskelijan ja läheisten voimavarat ja keinot jne.)
- miten seurataan sekä milloin ja miten arvioidaan tukemisen tavoitteiden toteutumista
- vastuuhenkilöt

Opiskelijalle nimetään hänen hyväksymänsä **vastuutyöntekijä** (esim. hoitaja, psykologi, lääkäri), joka kirjataan sairauskertomukseen. Vastuutyöntekijä tekee opiskelijan kanssa pitkäjänteistä, monialaista yhteistyötä, jolloin opiskelija saa tukea tarpeensa mukaisesti kuntoutumiseen, opiskeluun, uuteen koulutusmuotoon tai työllistymiseen. Tärkeää on, että erityisen tuen toteutumista ei jätetä vain opiskelijan itsensä vastuulle, vaan yhteistyössä ollaan aktiivisia.

Erityisen tuen **vaikuttavuuden seuranta** ja systemaattinen arviointi ovat keskeisiä. Muutoin on vaara, että prosessi keskeytyy tai sen tehottomuutta ei havaita. Kliinisellä yksilöllisellä arvioinnilla ja seurannalla on suuri merkitys, mutta vain systemaattisen arvioinnin käyttö turvaa laatua ja vertailtavuutta.

Seurannan ja arvioinnin toteuttamisessa käytetään sopivia toimintakyvyn ja/tai häiriökohtaisia mittareita, joista suosituksia ja ohjeita löytyy **Toimia-tietokannasta**. SOFAS-mittari soveltuu sosiaalisen ja ammatillisen toimintakyvyn kokonaisarvioon mielialahäiriöpotilailla. Mahdollisia muita menetelmiä toimintakyvyn kliiniseen arviointiin opiskeluterveydenhuollossa ovat esimerkiksi:

- Seurataan määräajoin opiskelukykyä pyytämällä opiskelijalta oma arvio opiskelukyvyistä viimeisen 2 viikon aikana asteikolla 0–10. Arviot tulisi voida kirjata rakenteisesti potilaskertomukseen siten, että kehitystä on helppo seurata.
- Nuorten koulu-uupumusmittari BBI-10 (toinen aste) ja Opiskelu-uupumusmittari SBI-9 (korkea-aste) sekä opiskeluinto-mittarit (Katariina Salmela-Aro)
- Nuorten mielenterveysinstrumentti kouluun (Klaus Ranta ym.), josta YTHS:llä on tehty potilaskertomukseen rakenteinen toimintakykymittari (Kuvio 9.)

Käyttöohje: Toimintakykymittarilla arvioidaan opiskelijan neljää keskeistä elämäneluetta: Vapaa-aikaa, opiskelua, sosiaalisia suhteita ja itsestä huolehtimista. Arvioidaan ne alueet, jotka voidaan arvioida kahden viimeisen viikon jaksolta. Jos jollakin alueella (opiskelu) ei ole ulkoisista syistä johtuen toimintaa, ei arvioida kyseistä aluetta, esim. ei ole kursseja, joille voisi osallistua. Itsestä huolehtiminen arvioidaan aina, kun arviointia käytetään.

Arvio opiskelijan toimintakykyä edeltävien kahden viikon aikana	Arvio
Hyvin= 4, Kohtalaisesti= 3, Vähäisesti= 2, Ei lainkaan= 1	4 - 1
Opiskelijalla on harrastuksia/mielekästä tekemistä vapaa-ajalla	
Opiskelu toteutuu	
Opiskelijalla on sosiaalisia suhteita	
Opiskelija kykenee huolehtimaan taloudestaan, arkiaskareistaan ja hygieniastaan	

Kuvio 9. Toimintakykymittari (YTHS:ssä sovellettu Klaus Rannan ym. kehittämästä nuorten mielenterveysinstrumentista)

Muutokset 1.1.2021 alkaen

Terveydenhuoltolain 17 §:n 3 momentin sanamuotoa on muutettu seuraavasti:

- 3) *perusterveydenhuollon* terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielen-terveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;
- 4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen *sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.*

Lisätietoja

[Erityinen tuki](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

Ranta K, Parhiala P, Pelkonen R. ym. Nuorten masennus, mielenterveyden hoitoketjut ja näyttöön perustuvan hoidon integroitu implementaatio perustasolle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 90/2017.

Salmela-Aro K, Näätänen P. Nuorten koulu-uupumusmittari BBI-10, Helsinki 2005.

Salmela-Aro K. Opiskelu-uupumusmittari SBI-9 yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoille, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 46, Helsinki 2009.

[Toimia-tietokanta](#)

7.9 Opiskeluterveydenhuollon rooli oppimisvaikeuksien selvittelyssä

Oppimisvaikeudet ovat yleisiä ja koskettavat opiskelijoita kaikilla koulutusasteilla. Yleisimpiä ne ovat ammatillisissa opinnoissa, mutta myös korkeakouluissa opiskelee monia oppimisvaikeuksia kokevia.

Oppimisen erityisvaikeudella tarkoitetaan sitä, että opiskelijan suoritus on jollakin rajallisella alueella poikkeavan heikkoa suhteessa hänen yleiseen suoritustasoonsa, eikä suoritusvaikeus johdu riittämättömästä opetuksesta, aistivammasta, tunne-elämän ongelmasta tai muusta vastaavasta asiasta. Erityisiä oppimisvaikeuksia ovat esimerkiksi lukivaikeus (lukihäiriö), matematiikan vaikeus tai kielellinen vaikeus.

Usein nuorten oppimisvaikeuksien selvittelyt ovat alkaneet jo peruskouluikäisinä, mutta monen aikuisen oppimisvaikeus on jäänyt tunnistamatta tai tukitoimet ovat olleet vähäisiä. Erityisesti ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ikärakenne on muuttunut niin, että aikuisia opiskelijoita on entistä enemmän, joten myös oppimisvaikeuksien perusselvittelyjen määrä opiskeluterveydenhuollossa on oletettavasti lisääntynyt.

Opiskeluterveydenhuollon tehtäviä ovat oppimisvaikeuksien ennakoivien oireiden havaitseminen, syyn selvittäminen (Taulukko 8) ja tarvittaessa kuntoutussuunnitelman tekeminen moniammatillisesti. Opiskeluterveydenhuollon rooli on tärkeä etenkin silloin, kun

oppimisvaikeuksiin yhdistyy mielenterveyden tai tarkkaavuuden ongelmia tai vaikeudet ovat hyvin suuria.

Oppimisvaikeuksia on mahdollista selvittää ja arvioida eri tavoin. Oppimisen vaikeudet kannattaa ottaa puheeksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja etsiä niihin monipuolisia tukikeinoja. Oppimisvaikeuksien tunnistamisen tueksi on kehitetty tarkistuslistoja (www.oppimisvaikeus.fi). Erityisopettajat, puheterapeutit ja psykologit tekevät erilaisia tutkimuksia oppimisvaikeuksien tunnistamiseksi ja ovat keskeisiä opiskeluterveydenhuollon yhteistyökumppaneita oppimisvaikeuksien selvittelyssä.

Toisella asteella opiskeluhoollon eri toimijoiden välinen yhteistyö, tukitoimenpiteiden suunnittelu, toteutus ja seuranta on tärkeää. Korkea-asteella yhteistyökumppaneita ovat mm. opot ja opintopsykologit. Oikea-aikainen ja riittävä tuki helpottavat opintojen sujumista.

Taulukko 8. Oppimisvaikeuksien selvittely opiskeluterveydenhuollossa

Terveystenhoitajan tehtäviä	Lääkärin tehtäviä
Esitietojen keräys: <ul style="list-style-type: none"> • Tarvittaessa neuvolatiedot • Perussairaudet ja lääkitys • Perheen psykososiaalinen tilanne • Elintavat Muiden asiantuntijoiden, kuten erityisopettajan, opiskeluhoollon psykologin tai opintopsykologin lausunnot Tutkiminen: <ul style="list-style-type: none"> • kasvuikäisen kasvu, näkö, kuulo, RR • Yhteistyö opiskeluhoollon tai korkeakoulun opinto-/opiskelupalvelujen kanssa 	Terveystenhoitajan keräämien esitietojen läpikäynti ja täydennys: <ul style="list-style-type: none"> • Sukuanamneesi • Somaattiset oireet Somaattinen ja neurologinen tutkiminen Diagnostiikka, erotusdiagnostiikka, liitännäissairaudet <ul style="list-style-type: none"> • Muistettava epäillä mm. <ul style="list-style-type: none"> • Ihon maitokahviläiskät -neurofibromatoosi • Pitkäraajaisuus, puberteetin viivästyminen - Klinefelterin oireyhtymä • Yhteistyö opiskeluhoollon tai korkeakoulun opinto-/opiskelupalvelujen kanssa sekä mahdollisten muiden tutkimuksia tehneiden tahojen kanssa. • Tarvittaessa erikoissairaanhoidon konsultaatio tai lähete

*mukailltu artikkelista Mikkonen K, Nikander K, Voutilainen A. Koulun ja terveydenhuollon keinot oppimisvaikeuksien tunnistamisessa ja hoidossa (Suomen Lääkärilehti 12/2015:70;801-807)

Lisätietoja

Oppimisvaikeus.fi -verkkosivusto, Kuntoutussäätiö 2017, <https://oppimisvaikeus.fi/>
 Erilaisten oppijoiden liitto ry, <https://www.eoliitto.fi/>

7.10 Kuntoutus

Kuntoutus voi tukea, jos opinnot eivät etene sairaudesta tai vaikeasta elämäntilanteesta johtuen. Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on tunnistaa opiskelijan kuntoutustarve ja ohjata opiskelija oikean tahon palvelujen piiriin. Mikäli kuntoutussuunnitelma sisältää opiskeluihin paluun suunnittelun ja tukemisen, tulisi opiskeluterveydenhuollon olla mukana suunnitelmaa laatimassa. Kuntoutusta järjestävät esimerkiksi Kela, julkinen terveydenhuolto (terveyskeskukset ja sairaalat), työterveyshuolto, kunnan sosiaalipalvelut, Te-palvelut, työeläkelaitokset, vakuutusyhtiöt ja vammaisjärjestöt.

Kelan kuntoutus

Kuntoutusvastuu voi siirtyä Kelalle, kun opiskelijan välitön sairaanhoito on toteutunut. Opiskelijalla tulee olla asianmukainen hoitosuhde ja seuranta, jonka lisäksi hänelle voidaan suunnitella lääkinnällisiä ja ammatillisia kuntoutuspalveluja opiskelukyvyn parantamiseksi ja tukemiseksi. Kuntoutuspalveluja voivat olla esimerkiksi kuntoutuspsykoterapia, kuntoutuskurssit eri sairauksia sairastaville, moniammatillinen yksilöjakso, neuropsykologinen kuntoutus ja ammatillinen kuntoutus (ammatillinen kuntoutus selvitys, opintojen tukeminen ammatillisena kuntoutuksena, opiskelun apuvälineet).

Myös 16–29 -vuotiaiden opiskelijoiden, joilla on vaikea elämäntilanne, mutta ei ole hoitosuhdetta tai todettua sairautta, on mahdollista saada nuoren ammatillista kuntoutusta. Sitä voi hakea, jos opiskelijan opinnot eivät etene tai ne ovat vaarassa keskeytyä. Kuntoutuspalveluja voivat olla esimerkiksi NUOTTI-valmennus ja ammatillinen kuntoutus selvitys.

Kuntoutusraha voi turvata opintotuen sijaan toimeentulosi kuntoutuksen aikana.

Lisätietoja

www.kela.fi/koulutus-kuntoutuksena

<https://www.kela.fi/mita-kuntoutus-on>

<https://www.kela.fi/kuntoutusvaihtoehdot>

<https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>

Aropuu R. Kelan tukema kuntoutus (päivitetty 18.10.2016), Kirjassa Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. toim. Opiskeluterveys (luvussa Sairastaminen opiskeluiässä). Kustannus Oy Duodecim

<https://www.oppiportti.fi/op/opk04601>

8 Opiskelijan toimeentulon ja asumisen tuet

8.1 Opintotuki

Opintotuki on opiskelijan toimeentuloturvajärjestelmä. Opintotuki muodostuu opintorahasta, opintolainan valtioneuvoston takauksesta ja osalle opiskelijoista myönnettävästä asumislisästä. Suomessa opintotuen piiriin kuuluu noin 600 000 opiskelijaa, joista alle puolet saa opintotukea. Sivutoiminen opiskelu alentaa opintotuen käyttöastetta korkeakouluissa. Toisella asteella eli ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa opiskelijan ikä ja hänen vanhempiensa tulot estävät usein opintotuen saamisen.

Opintorahasta ja opintolainasta muodostuva opintotuki on selkeä tukijärjestelmä, mutta sisältää paljon lisä- ja poikkeussääntöjä. Opintotuen suuruus määräytyy opiskelijan oppilaitosryhmän, iän, siviilisäädyn ja asumismuodon mukaan. Tuen tarvetta harkittaessa otetaan huomioon opiskelijan omat tulot ja joissain tapauksissa hänen vanhempiensa tulot

Opintotukea voi saada, kun opiskelija on täyttänyt 17 vuotta eli kun lapsesta ei enää makseta lapsilisää. Alle 17-vuotias voi kuitenkin saada opintorahan oppimateriaalilisää ja muualla kuin vanhempansa luona asuva voi saada opintolainan valtioneuvoston takauksen. Opiskelijan vanhempien tulot vaikuttavat niiden saamiseen, mutta tuloerä on eri oppimateriaalilisässä ja lainatakauksessa. Opintotuen asumislisää voi saada ulkomailla opiskeleva ja vapaan sivistystyön opiskelija kansanopistossa. Opiskelijan ikä ja hänen vanhempiensa tulot eivät vaikuta asumislisän saamiseen.

Myös 18- ja 20-vuotissyntymäpäivät vaikuttavat opintotuen saamiseen ja sen määrään. Vaikutus on erilainen siitä riippuen, asuuko opiskelija vanhempansa luona vai itsenäisesti. Jos opiskelija on naimisissa tai jos hän on alaikäisen lapsen huoltaja, hän voi aina saada suurimman opintorahan, eivätkä vanhempien tulot vaikuta opintotuen saamiseen. Lasta huoltavalle opiskelijalle myönnetään lisäksi opintorahan huoltajakorotus.

Tyypillisen korkeakouluopiskelijan toimeentuloturva

Noin 290 000:sta Suomessa opiskelevasta korkeakouluopiskelijasta opintotuen saajia on hiukan yli puolet. Opintotukea saavista korkeakouluopiskelijoista 80 % on itsenäisesti asuvia ja perheettömiä.

Opintotuki on lainapainotteinen. Opintotuen määrä on vajaa 1 000 euroa kuukaudessa ja opintorahan osuus on noin neljäsosa. Opintotuen lainapainotteisuutta lieventää opintolainahyvitys. Jos opiskelija suorittaa korkeakoulututkinnon määräajassa, Kela voi opintolainahyvityksenä maksaa jopa kolmasosan opintolainasta valmistuspalkkiona.

Opintolainahyvitys on lisännyt opintolainan käyttöä ja pienentänyt tarvetta opiskeluaikaiseen työssäkäyntiin. Siitä huolimatta työssäkäynti on yleistä ja tyypillisellä opiskelijalla on opintotuen lisäksi saatuja palkkatuloja noin 10 000 euroa vuodessa. Tämä on mahdollista, koska opintotuen vuositulorajat mahdollistavat opiskelun ja palkkatyön joustavan yhdistämisen.

Vuositulorajojen ja opintosuoritusrajojen lisäksi säännökset opintotuen enimmäistukiajoista vaativat opiskelijalta huolellisuutta. Jos opintotukikuukaudet loppuvat kesken ensimmäisen tutkinnon suorittamisen, opiskelija voi olla oikeutettu toimeentulotukeen. Perhekohtaista toimeentulotukea voidaan myöntää opiskelijoille myös muissa tilanteissa esimerkiksi silloin, kun opintotuki on lakkautettu opintojen riittämättömän edistymisen vuoksi.

8.2 Asumistuki ja muut etuudet opiskelijalle

Kaikki Suomessa vuokralla asuvat opiskelijat voivat saada yleistä **asumistukea**. Asumistuki myönnetään ruokakunnalle yhteisesti. Ruokakunnan muodostavat yleensä samassa asunnossa asuvat henkilöt, mutta tästä on poikkeuksia. Puolisot kuuluvat kuitenkin aina samaan asumistukiruokakuntaan.

Asumistuen määrään vaikuttavat ruokakunnan henkilömäärän lisäksi asumismenot, ruokakunnan jäsenten tulot ja asunnon sijaintikunta. Yksin vuokralla asuvan opiskelijan keskimääräinen asumistuki on noin 300 euroa kuukaudessa. Asumistukea maksetaan kaikilta kuukausilta toisin kuin opintotukea, jota maksetaan vain opiskelukuukausilta.

Korkeakouluopiskelijoiden **ateriatuki** on merkittävä hyvinvointitekijä. Ateriatuen ansiosta korkeakouluopiskelija voi päivittäin syödä edullisen ja terveellisen aterian tuen piirissä olevassa opiskelijaravintolassa. Ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa ja nuorisoasteen lukiokoulutuksessa opiskelijan päivittäinen ateriatuki on yleensä maksuton.

Jos lukio-opintoja tai ammatillista peruskoulutusta suorittavalla opiskelijalla on riittävän pitkä päivittäinen koulumatka, hän voi saada **koulumatkatukea**. Koulumatkatuen avulla turvataan yhdenvertaisia opiskelumahdollisuuksia koko Suomessa. Tuella edistetään myös joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä, koska koulumatkatuki maksetaan ensisijaisesti kuljetuksen järjestäjälle tai lipunmyyjälle. Opiskelija voi tällöin ostaa matkalipun koulumatkalla alennettuun hintaan.

Kela voi maksaa pienituloisen opintonsa päättäneen opintolainan korot **korkeavustusena**. Asevelvollisen palvelusaikana erääntyvät korot maksetaan kuitenkin **sotilasavustuksena**. Asevelvollinen voi saada sotilasavustusta myös asumiskuluihinsa ja perheensä jokapäiväisiin menoihin.

Tutkinnon perusteella myönnettävä työeläke on myös tärkeä opiskelukannustin. Jos nuori suorittaa ammatillisen perustutkinnon tai korkeakoulututkinnon, hän saa eläkkeelle jäätyään suuremman työeläkkeen.

8.3 Opiskelijan muita toimeentulon tukimuotoja

Opintotuen sijaan opinnot voi rahoittaa:

- Työllisyysrahaston myöntämällä aikuiskoulutustuella. Sitä voivat saada työelämässä olevat palkansaajat ja yrittäjät. <https://www.tyollisyysrahasto.fi/aikuisopiskelijan-etuudet/>
- Omaehtoisen opiskelun työttömyysetuudella, jota voivat TE-toimiston harkinnan perusteella saada työttömät tai työttömyysuhan alaiset aikuiset. https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta_koulutus/omaehtoinen_opiskelu/index.html
- Kuntoutukseen liittyvällä tuella. Kela voi myöntää tukea opiskeluun, joka sairaudesta tai vammasta huolimatta mahdollistaa osallistumisen työelämään. <https://www.kela.fi/koulutus-kuntoutuksena>

Opinnot voi myös toteuttaa kokonaan tai osin oppisopimuskoulutuksena. <https://www.oppisopimus.fi/> Myös vuorottelukorvausta käytetään usein opiskeluaikaisen toimeentulon rahoittamiseen. https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/loyda_toita_vuorotteluvapaa/index.html

Mainitut etuudet ja muut perusturvaetuudet ovat keskenään vaihtoehtoisia. Niitä ei siis voi saada samalta ajalta, mutta niiden peräkkäinen yhdistäminen on mahdollista, jos kysymys on pitkäkestoisista opinnoista.

Jos opiskelija ei pysty opiskelemaan sairauden vuoksi, hänen kannattaa jäädä sairauslomalle ja hakea sairauspäivärahaa. Jos opiskelijalle myönnetään sairauspäiväraha, Kela lakkauttaa opintotuen automaattisesti niin, että toimeentuloon ei tule katkosta. Sairauspäivärahaa saava opiskelija voi jo sairauspäivärahakaudella ryhtyä opiskelemaan jonkin verran. <https://www.kela.fi/opintotuki-jos-sairastut>

Perhe-etuudet muodostavat poikkeuksen etuuskien yhteensovitusäännöissä. Opiskelija voi yleensä saada vanhempainpäivärahaa, lapsilisää tai lastenhoidon tukea samaan aikaan kuin opintotukea. Opintotuki voi kuitenkin vaikuttaa oikeuteen saada perhe-etuutta tai perhe-etuuden määrään. <https://www.kela.fi/lapsiperheet>

Eryisätiysraha voidaan myöntää raskaana olevalle naiselle, jos hänen työtehtäviinsä tai työoloihinsa liittyvä kemiallinen aine, säteily, tarttuva tauti tai muu vastaava seikka vaarantaa hänen tai sikiön terveyden (Sairausvakuutuslaki 1224/2004 ja asetus 1335/2004). Myös päätoimisella opiskelijalla voi olla oikeus erityisätiyspäivärahaan niiltä kuukautilta, joilta hän ei saa opintotukilain mukaista opintorahaa, jos muut erityisätiysrahan saamisen edellytykset täyttyvät. <https://www.kela.fi/yhteistyokumppanit-erityisätiysraha> ja <https://www.kela.fi/documents/10192/3240928/Eryisätiysraha.pdf>

8.4 Opiskelijan työtapaturma- ja ammattitautiturva

Vuoden 2016 alusta tuli voimaan laki opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta (460/2015). Lain 1 §:ssä on tarkemmin lueteltu ne lait, joiden perusteella järjestettyyn koulutukseen osallistuneilla on oikeus saada korvausta. Korvaukset ja niiden saamista koskevat edellytykset perustuvat työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) säännöksiin.

Korvausta saadakseen vamman tai sairauden on tullut sattua henkilön osallistuessa

- opetussuunnitelman tai tutkintoperusteiden mukaiseen työhön rinnastettavaan käytännön opetukseen
- työssä oppimisjaksoon
- työharjoitteluun
- näyttötutkintoon
- muussa koulutuksen tai opetuksen järjestäjän tai oppilaitoksen ylläpitäjän osoittamassa paikassa

Korvausta maksetaan myös vahinkotapahtumasta, joka on sattunut siirryttäessä välittömästi oppilaitoksesta tai asunnosta työharjoittelupaikkaan, työssä oppimispaikkaan,

työelämään tutustuttamispaikkaan tai näyttötutkinnon suorittamispaikkaan oppilaitoksen ulkopuolelle tai päinvastoin.

Työvoimakoulutuksessa olevat opiskelijat rinnastetaan työntekijään. Opiskelijan vakuuttaminen on oppilaitoksen velvollisuus ja oppilaitoksen on ilmoitettava vakuutuslaitokselle vahinkotapahtumasta viipymättä ja viimeistään 10 arkipäivän kuluessa. Käytännön toimitavat on hyvä selvittää esimerkiksi opiskeluympäristöjen tarkastusten yhteydessä.

Sairauden korvaaminen **ammattitautina** arvioidaan opiskelijan osalta työtapaturma- ja ammattitautilain säännösten nojalla kuitenkin sillä erotuksella, että opiskelijan ollessa kyseessä altistuksen on tullut tapahtua edellä mainituissa opiskelijatapaturmalain mukaisissa olosuhteissa. Mikäli opiskeluterveydenhuollossa herää epäily ammattitaudista, tehdään opiskeluterveydenhuollossa perusterveydenhuollolle kuuluvat diagnostiset ja erotusdiagnostiset tutkimukset. Näiden jälkeen opiskelija lähetetään tarvittaessa jatkotutkimuksiin Työterveyslaitokselle tai oman alueen työlääketiiteen/ammattitautien poliklinikalle. (TTL tutkimuksiin tarvitaan maksusitoumus vakuutuslaitokselta.) Lisätietoja lähettämisestä löytyy Työterveyslaitoksen verkkosivuilta <https://www.ttl.fi/tyontekija/ammattitaudit/ammattitautiepaily/>

8.5 Asuntola-asuminen

Useat hyvin nuoretkin toisen asteen opiskelijat asuvat toisella paikkakunnalla opintojensa vuoksi. Lähes 10 000 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa asuu koulutuksen järjestäjän tarjoamassa asuntolassa, jossa asuminen on opiskelijalle maksutonta. Koulutuksen järjestäjä päättää asukkaaksi ottamisen perusteista. Etusijalla ovat alaikäiset opiskelijat, sekä ne opiskelijat, joilla on hankala matka kotiin. Asuntolassa asuntolaohjaajat huolehtivat asukkaiden hyvinvoinnista ja yhteisöllisyydestä. Asuntolassa on mahdollista tarvittaessa harjoitella elämän taitoja, kuten normaalia päivärytmiä, itsestä huolehtimista sekä vastuun ottamista omista opinnoista. Toimiva yhteistyö opetushenkilöstön, opiskeluhoillon ja asuntolaohjaajien välillä tukee nuoren itsenäistymistä sekä elämäntaitojen hallintaa.

Lisätietoja

Opintotuki ja muut opintoetuudet www.kela.fi/opiskelijat

Muut tukimuodot

- Toimeentulotuki www.kela.fi/toimeentulotuki
- Yleinen asumistuki www.kela.fi/yleinen-asumistuki
- Sotilasavustus <https://www.kela.fi/asevelvolliset>
- Aikuiskoulutustuki www.tyollisyysrahasto.fi/aikuisopiskelijan-etuudet/
- Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta_koulutus/omaehtoinen_opiskelu/index.html
- Kuntoutus www.kela.fi/koulutus-kuntoutuksena
- Oppisopimuskoulutus www.oppisopimus.fi/

- Vuorotteluvapaa www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/loyda_toita/vuorotteluvapaa/index.html
- Opiskelijan sairauspäiväraha www.kela.fi/opintotuki-jos-sairastut
- Perhe-etuudet www.kela.fi/lapsiperheet

Tilastotietoa Kela-etuuksista www.kela.fi/tilastot

Tutkimustietoa Kela-etuuksista sekä sosiaali- ja terveysturvasta www.kela.fi/tutkimus

Pirttiniemi J. Ammatillisten oppilaitosten asuntolat nuorten hyvinvoinnin varmistajina. Kirjassa toim. Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys (luvussa Opiskelijoiden toimeentulo ja asuminen). Kustannus Oy Duodecim 2011. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00018/do>

Sillanpää J. Korkeakouluopiskelijoiden asuminen (Päivitetty 28.3.2019). Kirjassa toim. Kunttu K, Komulainen A, Makkonen K, Pynnönen P. Opiskeluterveys (luvussa Opiskelijoiden toimeentulo ja asuminen). Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00019/do>

9 Opiskelijan asema ja oikeudet asiakkaana

9.1 Tietosuoja

Tietosuojaan kuuluvat ihmisten yksityiselämän suoja ja muut sitä turvaavat oikeudet henkilötietoja käsiteltäessä. Tietoturvalta taas tarkoitetaan hallinnollisia ja teknisiä toimenpiteitä, joilla varmistetaan tiedon luottamuksellisuus ja eheys, järjestelmien käytettävyys sekä rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen. Tavoitteena on hoidon kannalta tarpeellisten potilastietojen saatavuus ja käyttökelpoisuus sekä hoidon jatkuvuuden varmistaminen tietosujaa rikkomatta.

EU:n tietosuoja-asetuksessa kerrotaan, **mitä oikeuksia rekisteröidyllä** on, kun jokin organisaatio käsittelee henkilötietoja. Tilanteeseen vaikuttaa esimerkiksi se, millä perusteella henkilötietoja käytetään. Tietosuojan kannalta on keskeistä, että opiskeluterveydenhuollossa potilastiedot kerätään ja niitä käsitellään asianmukaisesti ja että hoito perustuu virheettömiin ja hoidon kannalta olennaisiin tietoihin (ks. Tietosuoja-asetuksen periaatteet Art. 5). Tietosuojaan kuuluu myös se, että potilasta koskevia tietoja säilytetään ja niitä luovutetaan asianmukaisesti (Potilasasiakirja-asetus.) Potilastietojen käsittelystä tulee henkilöstölle antaa kirjalliset ohjeet.

9.1.1 Potilasasiakirjat

Opiskeluterveydenhuollon potilasasiakirjoihin merkitään kaikki potilaan hoidon suunnittelun, järjestämisen, toteuttamisen ja seurannan kannalta merkitykselliset tiedot (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992 12 §). Riittävän laajat ja asianmukaiset merkinnät ovat tärkeitä hoidon turvallisen toteuttamisen, mutta myös potilaan ja henkilökunnan oikeusturvan kannalta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa potilasasiakirjoista (298/2009) säädetään yksityiskohtaisemmin potilaskertomuksessa oltavista perustiedoista sekä tarpeellisista tiedoista.

Opiskeluterveydenhuollossa syntyviin asiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat potilaslain (785/1992 13 §) perusteella salassa pidettäviä. Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö on myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999 23 §) ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1999 17 §) perusteella velvollinen pitämään salassa kaikki toimessaan saamansa potilasta koskevat tiedot, jotka asiakirjaan merkittyinä olisivat salassa pidettäviä (esimerkiksi terveydentilaa, hoitoa tai perhe-elämää koskevat tiedot).

Potilasasiakirjat tallennetaan opiskeluterveydenhuoltoon järjestävien terveyskeskusten ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön potilasasiakirja-arkistoihin. Potilasasiakirjat on säilytettävä asetuksessa säädetyn ajan, joka vaihtelee asiakirjatyypin mukaan. Varsinaisen terveys- ja sairauskertomuksen säilytysaika on hyvin pitkä (12 vuotta henkilön kuolemasta tai ellei sitä tiedetä 120 vuotta potilaan syntymästä). Tietosuojan toteutuminen on huomiotava myös tietojen hävittämisessä siten, etteivät potilastiedot paljastu ulkopuolisille.

Opiskeluterveydenhuollon asiakkaan tietoja voivat saada ja käyttää hoitoon sekä siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa sitä edellyttävät. Esimerkiksi terveyskeskuksen muilla ammattihenkilöillä kuin opiskeluterveydenhuollon henkilökuntaan kuuluvilla on siten oikeus katsoa ja käyttää opiskelijan tietoja vain silloin, kun he itse osallistuvat potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin.

Potilaalla on oikeus nähdä potilasasiakirjansa ja tarkastaa itseään koskevat potilasrekisteritiedot ja itseään koskevat sähköisen potilastietojärjestelmän loki- eli tapahtumatiedot. Potilas voi pyytää korjaamaan potilasasiakirjoissa olevia tietoja, jos ne ovat hänen mielestään virheellisiä. Potilaalla ei ole kuitenkaan oikeutta vaatia lääkäriä muuttamaan tämän potilasasiakirjoihin kirjaamaa taudinmäärittystä ja hoito-ohjeita. Potilasasiakirjamerkinnät on korjattava niin, että sekä alkuperäinen että korjattu merkintä ovat luettavissa.

9.1.2 Potilastietojen luovuttaminen

Opiskeluterveydenhuollossa potilastietojen luovuttaminen terveydenhuollon toimintayksiköstä on pääsääntöisesti sallittua vain lain säännöksen perusteella tai potilaan suostumuksella. Jos hänellä ei ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, tietoja saa antaa potilaan laillisen edustajan antamalla kirjallisella suostumuksella (785/1992 13 §). Tämä koskee esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon tietojen antamista sairaalalle, jossa potilas on hoidossa, ja samoin esimerkiksi muuttotilanteessa tietojen hankkimista opiskelijan aikaisemman kotikunnan terveyskeskuksesta uuden kotikunnan terveyskeskukseen/ opiskeluterveydenhuoltoon.

Suostumuksen tulisi olla yksilöity siten, että siitä ilmenee, kenelle tietoja saadaan luovuttaa, mitä tietoja luovuttaminen koskee ja mitä tarkoitusta varten tiedot saadaan luovuttaa.

Suostumuksen pyytämiseen liittyy myös tiedon antaminen suostumuksen vapaaehtoisuudesta. Lähtökohtana alaikäisen opiskelijan opiskeluterveydenhuollon tietojen luovuttamisessa on, että jos hänet katsotaan kykeneväksi päättämään hoidostaan, hän voi myös päättää hoitoaan koskevien tietojen luovuttamisesta. Muussa tapauksessa asiasta päättää hänen huoltajansa tai hänen mahdollinen muu laillinen edustajansa. Alaikäisen potilaan mielipide tietojen antamisesta huoltajalle on syytä selvittää hoidon yhteydessä, jotta vältetään mahdolliselta epätietoisuudelta myöhemmin.

Tietojen luovuttamiseen riittää kirjallisen suostumuksen sijasta potilaan tai hänen laillisen edustajansa suullinen tai niin sanottu asiayhteydestä ilmenevä suostumus silloin, kun tietoja on tarpeen luovuttaa toiselle terveydenhuollon toimintayksikölle tai terveydenhuollon ammattihenkilölle potilaan tutkimuksen tai hoidon järjestämiseksi esimerkiksi jatkohoitotilanteissa. Myös hoitopalautteen toimittamiseen potilaan hoitoon lähettäneelle lääkärille/toimintayksikölle tai potilaan omalääkärille riittää suullinen tai asiayhteydestä ilmenevä suostumus.

Luovutetuista tiedoista tehdään potilasrekisteriin merkintä, josta ilmenee, kenelle tiedot on luovutettu, milloin ja kuka sen on tehnyt. Rekisterinpitäjällä on näyttövelvollisuus potilaan suostumuksen saamisesta, joten myös suullinen suostumus on syytä merkitä potilasasiakirjoihin.

Tietojen luovutus opiskeluhuollossa

Potilas- tai asiakastietoja voidaan opiskeluhuoltopalvelujen kesken luovuttaa toiselle pääsääntöisesti ainoastaan opiskelijan (ei-päätösikäisen opiskelijan kohdalla huoltajan) suostumuksella. Salassa pidettävien tietojen luovutuksesta yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa on kirjoitettu THL:n oppaassa Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen luvussa 6.1.5.

Tietojen antaminen on opiskeluhuoltolain (1287/2013) mukaan sallittua seuraavissa tilanteissa:

- Kun oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä ottaa opiskelijan tuen tarpeen havaitessaan yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, on hänen annettava tiedossaan olevat, tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Yhteydenotto tulisi tehdä yhdessä opiskelijan kanssa, mutta jos se ei ole mahdollista, tieto siitä tulee antaa opiskelijalle (/huoltajalle) (16 §)
- Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. (23 §)

Kun opiskeluhoitolain mukainen *monialainen asiantuntijaryhmä* on perustettu, on sen jäsenillä oikeus ilmaista vapaasti toisilleen opiskeluhoillon toteuttamiseksi välttämättömiä tietoja. Heillä on myös oikeus luovuttaa välttämättömiä tietoja muille yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseen osallistuville (esim. rehtorille tai muille esimiehille). Ryhmään kuuluvat saavat myös pyytää konsultaatiota tarpeellisilta ulkopuolisilta asiantuntijoilta ja luovuttaa näille tarvittavat tiedot. On huomattavaa, että ryhmän perustamiseen tarvittavaa suostumusta pyydetessä on edellä kuvattu oikeus selvästi kerrottava.

Potilaan terveydentilaa koskevien tietojen luovuttamisen erikoistapaukset, jotka eivät edellytä potilaan suostumusta, on esitelty alla ja voivat tulla sovellettavaksi myös opiskeluhoillon toimijoiden kesken.

Erikoistapaukset, joissa potilastiedot luovutetaan suostumusta edellyttämättä

Potilastietojen luovuttaminen on mahdollista potilaan tai hänen laillisen edustajansa suostumusta edellyttämättä, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Tällaisia erityissäännöksiä ovat esimerkiksi:

1) Lukiolain (714/2018 58 §), lain ammatillisesta koulutuksesta (531/2017 109 §), ammattikorkeakoululain (932/2014 65 §) ja yliopistolain (558/2009 90 a §) mukaan vastaanottajan tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa:

1. oppilaitoksen rehtorille ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi
2. opinto-ohjauksesta vastaaville henkilöille muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten
3. opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten
4. poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai jos opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Lisäksi tietoja on oikeus antaa työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta ja harjoittelusta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä työ- tai harjoittelupaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi (ei koske lukiolakia).

2) Sosiaalihuollon viranomaisilla on oikeus saada eräin edellytyksin tietoja salassapitosäännöksistä riippumatta. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista [812/2000](#) 20 §)

3) Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa olevat ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki [417/2007](#) 25 §)

Tiedonsaantiin oikeuttavia säännöksiä sisältyy myös eräisiin muihin lakeihin. Terveyskeskuksen johdon tehtäviin kuuluu antaa tarkempi ohjeistus potilasasiakirjatietojen luovuttamisessa noudatettavasta menettelystä.

9.1.3 Opiskeluterveydenhuollossa tehtävät kyselyt

Opiskeluterveydenhuollossa toteutettavissa kyselyissä tulee aina informoida, että vastaaminen on vapaaehtoista ja että vastaamatta jättämisellä ei ole vaikutusta opiskelijan kohteluun tai hoitoon. Kyselyihin pitää aina sisällyttää ainakin tieto siitä, kuka kyselyn tekee, mihin tarkoitukseen kyselyä ja siinä kerättäviä tietoja käytetään. Jos tietoja kerätään henkilön tunnistamisen mahdollistavassa muodossa, on sisällytettävä tieto siitä, kenen rekisteriin tiedot talletetaan ja kuinka pitkäksi aikaa, hankitaanko samaan tarkoitukseen tietoja myös muualta ja millä perusteella, ovatko tiedot salassa pidettäviä sekä voidaanko tietoja, ja millä perusteella, luovuttaa ulkopuolisille.

Vastaajan kannalta on olennaista tietää esimerkiksi se, liittyykö kysely opiskeluterveydenhuollon toteuttamiseen vai onko kysymys esimerkiksi kokonaan erillisestä selvitystyöstä tai tieteellisestä tutkimushankkeesta. Informaatiota tulee antaa myös opiskelijan/hänen huoltajansa oikeudesta tarkistaa opiskelijaa koskevat tiedot ja vaatia virheellisten tietojen korjaamista. Kuten kaikessa henkilötietojen käsittelyssä, myös kyselyjen toteutuksessa pitää turvata salassa pidettävien tietojen luottamuksellisuus ja huolehtia siitä, että kyselyyn osallistuneiden yksityisyyttä ei perusteettomasti vaaranneta.

Lisätietoja tietosuojasta ja henkilötietojen käsittelystä suostumuksen perusteella on saatavilla tietosuojavaltuutetun toimiston oppaista ja internetsivulta www.tietosuoja.fi.

Lisätietoja

Opiskeluterveydenhuollon asiakkaan tietosuojaa koskevat keskeisimmät säännökset löytyvät seuraavista säädöksistä:

- Suomen perustuslain yksityiselämän suojaa koskeva säännös (2 luku 10 §)
- EU:n tietosuoja-asetus
- Tietosuoja laki (1050/2018)
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)
- Arkistolaki (831/1994)
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- Laki sähköisen viestinnän palveluista (917/2014)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjojen laatisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilytyksestä (99/2001).

Tietosuojavaltuutetun toimiston tietosuojaan liittyvää materiaalia, malleja ja ohjeita. www.tietosuoja.fi
Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N ym. Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Opas 36/2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8>

9.2 Asiakasmaksut

9.2.1 Kunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon maksut

Kunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon maksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) ja -asetuksen (912/1992) mukaan. Opiskeluterveydenhuolto on lähtökohtaisesti maksutonta opiskelijalle (asiakasmaksulaki 5 §), mutta maksun voi periä muun muassa 18 vuotta täyttäneille annetuista avosairaanhoidon ja suun terveydenhuollon palveluista. Ehkäisevät palvelut, kuten terveystarkastukset, ovat maksuttomia kaikille opiskelijoille, joilla on kotikunta, eurooppalainen sairaanhoitokortti tai muu hoito-oikeustodistus.

9.2.2 Yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon maksut

Kaikki perustutkintoa suorittavat yliopisto-opiskelijat maksavat osana ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyttä terveydenhoitomaksun, jonka ylioppilaskunta tilittää YTHS:lle. Suurin osa YTHS:n palveluista on maksuttomia. YTHS perii käyntimaksuja erikoislääkärikäynneistä (pois lukien psykiatrikäynnit), hammaslääkärin ja erikoishammaslääkärin käynneistä sekä peruuttamatta jätetyistä käynneistä.

9.2.3 Kansainvälisten opiskelijoiden maksut

Ulkomaalaisten opiskelijoiden kohdalla olennaista on ensinnäkin se, **onko opiskelijalla kotikuntaa Suomessa.**

- **Jos ulkomaalaisella opiskelijalla on kotikunta Suomessa,** hän on oikeutettu kaikkiin julkisen terveydenhuollon palveluihin ja häneltä voidaan periä maksut asiakasmaksulain mukaan samoin perustein kuin Suomessa vakinaisesti asuvalta.

- Jos taas opiskelijalla **ei ole kotikuntaa Suomessa**, sovellettavaksi tulee asiakasmaksuasetuksen 24 §, jonka mukaan muulta kuin Suomessa asuvalta voidaan periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen maksu, jollei Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Tällöin olennaista on se, onko opiskelijalla eurooppalaista sairaanhoitokorttia tai muuta hoito-oikeustodistusta:
 - Jos opiskelijalla **on eurooppalainen sairaanhoitokortti tai muu hoito-oikeustodistus**, häneltä voidaan periä maksut asiakasmaksulain mukaan samoin perustein kuin Suomessa vakinaisesti asuvalta;
 - Jos opiskelijalla **ei ole eurooppalaista sairaanhoitokorttia tai muuta hoito-oikeustodistusta**, häneltä voidaan periä palveluiden tuottamisesta aiheutuneet todelliset kustannukset.

Edellä sanottu koskee sekä EU- tai ETA-maasta (Norja, Islanti, Liechtenstein) tai Sveitsistä että muualta tulleita opiskelijoita.

EU- tai ETA-maasta tai Sveitsistä tulevat opiskelijat saavat eurooppalaisella sairaanhoitokortilla lääketieteellisesti välttämättömän sairaanhoidon julkisesta terveydenhuollosta. Lääketieteellisesti välttämättömällä hoidolla tarkoitetaan hoitoa, joka ei voi odottaa siihen asti, että opiskelija palaa kotimaahansa. Opiskelijat, joilla on kotipaikka toisessa **Pohjoismaassa**, saavat hoidon myös esittämällä henkilöllisyystodistuksen tai passin.

Australiassa asuva ja siellä sairausvakuutettu henkilö on oikeutettu lääketieteellisesti välttämättömään hoitoon, kun hän oleskelee Suomessa tilapäisesti esimerkiksi opiskelijana. **Kanadan Quebecillä** ja Suomella on sosiaaliturvasopimusjärjestely, jonka mukaan Suomessa tilapäisesti oleskelevat, myös oppilaitoksessa kirjoilla olevat opiskelijat, saavat terveyspalvelut samoin edellytyksin kuin Suomessa vakinaisesti asuvat.

On huomattava, että kunta ei voi periä opiskeluterveydenhuollon palvelun kustannuksen loppuosaa Kelan kautta toiselta EU-valtiolta, koska rajalakia ei sovelleta opiskeluterveydenhuoltoon. Loppuosa palvelun kustannuksesta jää kunnan katettavaksi, valtiolta saatavalla kuntien peruspalvelujen valtionosuudella järjestämisvastuun pohjalta. Pohjoismaiden välillä on myös luovuttu välttämättömästä sairaanhoidosta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtioiden välillä.

Kolmannen maan kansalaiset, opiskelijat, jolla ei ole kotikuntaa eikä eurooppalaista sairausvakuutuskorttia, tarvitsevat maahantulon edellytyksenä sairausvakuutuksen.

Jos kolmannesta maasta tuleva opiskelija on kunnallisen opiskeluterveydenhuollon palveluiden piirissä, asiakasmaksulain mukaan määräytyy se, mitkä palvelut ovat maksullisia ja mitkä maksuttomia. Esimerkiksi maksullisia palveluita ovat 18 vuotta täyttäneiden

avosairaanhoidon palvelut. Asiakasmaksulain 13 §:n ja asiakasmaksuasetuksen 24 §:n mukaan, jos palvelu on maksullista asiakasmaksulain mukaan, voidaan kolmannesta maasta tulevalta opiskelijalta periä palvelun tuottamisesta syntyvä todellinen kustannus.

Muutokset 1.1.2021 alkaen

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon maksut muuttuvat siten, että lukukaudeksi läsnä olevaksi ilmoittautunut opiskelija maksaa terveydenhoitomaksun Kelalle. YTHS ei jatkossa peri käyntimaksuja opiskeluterveydenhuollon palveluista.

9.3 Hoitopaikan valinta

Perusterveydenhuollon hoitopaikan valintaa koskevia säännöksiä ei sovelleta opiskeluterveydenhuoltoon. Opiskeluterveydenhuollon palvelut on tarkoituksenmukaista toteuttaa kokonaisuutena, koska opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvat opiskelijan yksilölliset palvelut sekä opiskeluympäristöön ja -yhteisöön liittyvät asiat. (1326/2010 48 §)

Jos henkilö asuu tai oleskelee säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti kotikuntansa ulkopuolella työn, opiskelun, vapaa-ajan vieton, lähiomaisen tai muun läheisen asumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi, hän voi käyttää hoitosuunnitelmansa mukaisen hoidon toteuttamiseen myös muun kuin kotikuntansa perusterveydenhuollon palveluja hoidosta vastaavan terveyskeskuksen muuttumatta (1326/2010 47 §). Esimerkiksi jos opiskelijan perusterveydenhuollosta vastaa muu kunta kuin opiskelupaikkakunta, opiskelija voi käyttää tämän säännöksen perusteella opiskelupaikkakuntansa julkisia terveyspalveluja hoitosuunnitelmansa mukaisen hoidon toteuttamiseen. Tällöin kyseessä ei ole opiskeluterveydenhuollon palvelu, vaan esimerkiksi pitkäaikaissairauden hoitoon liittyvät säännönmukaiset käynnit.

Erikoissairaanhoidon hoitopaikan valintaa koskevien säännösten mukaan myös opiskelijoilla on mahdollisuus valita hoitoa antava kunnallisen erikoissairaanhoidon toimintayksikkö koko maan kattavasti. Valinta tehdään lähetettä kirjoitettaessa yhteisymmärryksessä lähetteen antavan lääkärin tai hammaslääkärin kanssa. (1326/2010 48 §)

Liite 1. Työryhmä ja asiantuntijat

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveystieteiden tutkimuskeskus käynnistivät vuonna 2006 valmistuneen Opiskeluterveydenhuollon oppaan uudistamisen ja päivittämisen elokuussa 2019. Kokonaisuutta suunnitteli ja valmisteli työryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Tiina Tuovila 31.12.2019 asti.

Työryhmän jäsenet:

Fagerlund-Jalokinos Susanna, kehittämisspäällikkö, THL (11/2019 asti)
Heikkinen Anna Maria, HLT, dos., erikoishammaslääkäri, Helsingin yliopisto
Ilkka Anne, hallitusneuvos, STM
Katajamäki Liisa, hallitusneuvos, STM
Kolimaa Maire, neuvotteleva virkamies, STM
Kunttu Kristina, LT, dos., nuorisolääketieteen erityispätevyys
Metsä Tuula, vastaava asiantuntijalääkäri, Kela (1.1.2020 alkaen)
Metsäniemi Päivi, johtajaylilääkäri, YTHS
Partinen Ritva, erityisasiantuntija, STM
Repo Johanna, vastaava asiantuntijalääkäri Kela (31.12.2019 asti)
Salomäki Riitta, opiskeluyhteisötyön päällikkö, YTHS
Seilo Noora, LL, nuorisolääketieteen erityispätevyys
Stenberg Mari, suunnittelija, Kela
Tuovila Tiina, asiantuntija, THL (31.12.2019 asti)

Työryhmän jäsenten lisäksi kirjoitustyöhön osallistui laaja joukko omien alojensa asiantuntijoita:

Auero Merja, lääkintöneuvos, EHL, STM
Bildjuschkin Katriina, asiantuntija, THL
Haravuori Henna, LT, dos., nuorisopsykiatrian erikoislääkäri, HUS
Helminen Sari, vastaava asiantuntijahammaslääkäri, Kela
Hietanen-Peltola Marke, ylilääkäri, THL
Junttila Niina, opetusneuvos, OPH, professori, TY
Järvinen Jouni, opetusneuvos, Opetushallitus
Kajaani Sari, projektipäällikkö, Kela
Kivimäki Hanne, tutkija, THL
Komulainen Anne, johtajahammaslääkäri, YTHS
Komulainen Joni, neuvotteleva virkamies, STM
Lahtinen Ilpo, vastaava suunnittelija, Kela
Laitinen Kristiina, opetusneuvos, Opetushallitus
Marjeta Noora, tutkimusassistentti, THL

Mölläri Kaisa, kehittämisspäälikkö, THL
Puumalainen Taneli, ylilääkäri, THL
Rimhanen-Finne Ruska, epidemiologieläinlääkäri, THL
Räty Kaisa, opetusneuvos, Opetushallitus
Soini Hanna, johtava asiantuntija, THL
Tossavainen Pauli, yleislääketieteen ja psykiatrian erikoislääkäri
Väyrynen Tommi, mielenterveystyön johtava ylilääkäri YTHS
Wiss Kirsi, TtM, projektipäälikkö, THL
Wuolijoki Sari, työterveyshuollon erikoislääkäri, TTL

Oppaan kokoamisesta vastasi Tiina Tuovila 31.12.2019 asti ja sen jälkeisestä toimitus- ja kirjoitustyöstä Noora Seilo ja Kristina Kunttu.

Liite 2. Malli lomakkeesta korkeakoulujen opiskeluympäristöjen tarkastuksiin

OPISKELUYMPÄRISTÖN TERVEELLISYYDEN JA TURVALLISUUDEN ARVIOINTI

Opiskelu ympäristön tarkastuslomake täytetään tarkastusta tekevän työryhmän yhteistyönä.

1. KOHDE

Pvm:

Korkeakoulu	
Tarkastuskohteen nimi (korkeakoulu /yksikkö/tiedekunta/ koulutusala, opintosuunta)	(nimet ja osoitteet)
Osoite	

2. TYÖRYHMÄN KOKOONPANO

Korkeakoulun edustajat	- opintohallinnon edustaja ja/tai opintopalveluiden edustajat: - tilapalvelun edustajat: - työsuojelun edustajat: - henkilöstöhallinnon edustajat: - ravintolapalveluiden edustajat: - liikuntapalveluiden edustajat: - opintopsykologien edustajat: - muut korkeakoulun edustajat:
Opiskelijoiden edustajat	
YTHS:n edustajat	- tarkastuskohteen vastuuhenkilöt: - muut edustajat:
Kunnan terveystarkastaja	
Muut asiantuntijat	(esim. oppilaitoksen työntekijöiden työterveyshuollon edustaja)

3. TYÖRYHMÄN TYÖSKENTELY

3.1. Kokousajat	
3.2. Käynnit tarkastuskohteessa:	(ergonomiakartoitukset, tarkastuskäynnit)

4. TAUSTATIEDOT

4.1. Korkeakoululta saatavat taustatiedot

4.1.1. Opiskelijoiden hyvinvoinnin työryhmät	☐ Hyvinvointityöryhmä ☐ Sisäilmatyöryhmä ☐ SORA-työryhmä ☐ Opiskelijaruokailutoimikunta ☐ Muut, mitkä																								
4.1.2. Opiskelija-profiili	<p>Mikäli tarkastettavia kohteita on useita, tee jokaisesta oma taulukko.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Ajankohta</th> <th>Opiskelijoiden lukumäärä</th> <th>Naiset %-osuus</th> <th>Miehet %-osuus</th> <th>Alle 20v %-osuus</th> <th>20-30 v %-osuus</th> <th>Yli 30v %-osuus</th> <th>Kansainvälisten opiskelijoiden %-osuus</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Tarkastusvuosi</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>1.seurantavuosi</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Ajankohta	Opiskelijoiden lukumäärä	Naiset %-osuus	Miehet %-osuus	Alle 20v %-osuus	20-30 v %-osuus	Yli 30v %-osuus	Kansainvälisten opiskelijoiden %-osuus	Tarkastusvuosi								1.seurantavuosi							
Ajankohta	Opiskelijoiden lukumäärä	Naiset %-osuus	Miehet %-osuus	Alle 20v %-osuus	20-30 v %-osuus	Yli 30v %-osuus	Kansainvälisten opiskelijoiden %-osuus																		
Tarkastusvuosi																									
1.seurantavuosi																									

	2.seurantavuosi								
4.1.3. Tutkinto profiili	<i>tarkastuskohteen tutkintojen keskimääräinen kesto</i> <ul style="list-style-type: none"> - <i>opintojen vaiheet (keskeyttäneet, passiiviset ym)</i> - <i>opiskelualoihin liittyvät kuormitustekijät kuten; henkinen kuormitus, tapaturmavaara, ergonomiset riskit, kemialliset ja biologiset vaaratekijät</i> - <i>tutkintoihin liittyvät pakolliset työharjoittelut</i> - <i>pakollisten opintojen %-osuus tutkinnoissa</i> 								
4.1.4. Opintojen tuki	<ul style="list-style-type: none"> - <i>kuvaus opintojen tukipalveluista ja niiden resursoinnista: opinto-ohjauksen henkilöstö, opintopsykologin/kuraattorin palvelut, esteettömyyteen liittyvät palvelut</i> - <i>1. vuoden opiskelijoiden orientaatio ja tuen toteutuminen ml. tuutorointi</i> - <i>joustomahdollisuudet opintojen järjestelyissä</i> 								
4.1.5. Opintojen sisältö	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>sisältyykö opintoihin opiskelutaitojen opetusta?</i> Kyllä ☐ Ei ☐ 2. <i>onko opiskelu- ja työergonomia sisällytetty opetukseen ja opintoihin</i> Kyllä ☐ Ei ☐ miten? 								
4.1.6. Opiskelu- yhteisön hyvinvointiin liittyvä dokumentaatio	<ol style="list-style-type: none"> 1. ☐ <i>Turvallisuussuunnitelma</i> 2. ☐ <i>Pelastussuunnitelma</i> 3. ☐ <i>Kriisisuunnitelma</i> 4. ☐ <i>Häirinnän ja kiusaamisen ehkäisyn toimintaohjeet</i> 5. ☐ <i>Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma</i> 6. ☐ <i>Ohjeistus opiskelutapaturmissa</i> 7. ☐ <i>Esteettömyysasioihin liittyvä ohjeistus</i> 8. ☐ <i>Päihdeohjelma</i> 9. ☐ <i>Varhaisen välittämisen malli</i> 11. ☐ <i>Ohjeistus ja toimintakäytännöt sora-lainsäädännön toimeenpanemiseksi</i> 12. ☐ <i>Muut:</i> 								

4.2. Opiskelijoilta saatavat taustatiedot

Taustatietojen keräämisessä on tarkoituksenmukaista hyödyntää korkeakoulujen ja ylioppilaskuntien tekemiä hyvinvointikyselyjä

4.2.1. Opintojen tuki	<ul style="list-style-type: none"> - <i>1.vuoden orientaatio ja tuki, ml.tuutorointi</i> - <i>opetus</i> - <i>palautekäytännöt</i> - <i>joustomahdollisuudet</i> - <i>lukujärjestyksen sujuvuus</i>
4.2.2. Psyykinen ja sosiaalinen opiskeluympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - <i>opiskeluilmapiiri</i> - <i>opintojen kuormittavuus</i>
4.2.3. Fyysinen opiskeluympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - <i>opiskelijoiden arvio fyysisen oppilaitosympäristön turvallisuudesta ja terveellisyydestä</i> - <i>miten korkeakoulussa on vähennetty ja katkaistaan istumista ja staattisia työasentoja</i>

4.3. YTHS:ltä saatavat taustatiedot

4.3.1. Sätyn tulokset	<ul style="list-style-type: none"> - <i>vastanneiden %-osuus</i> - <i>terveystapaamiseen kutsuttujen %-osuus vastanneista</i> - <i>terveystapaamiseen osallistuneiden %-osuus kutsutuista</i> - <i>vertailutietona koko korkeakoulun tulokset, tulevaisuudessa aluetason tietoa ja koulutusalaakohtaista tietoa</i>
4.3.2. Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus	<ul style="list-style-type: none"> - <i>terveyspalveluiden saavutettavuus</i> - <i>saatavuus (T3 aika)</i>

4.3.2. Yleisimmät käyntisyöt	<ul style="list-style-type: none"> - viisi yleisintä käyntisyötä terveydenhoitajalla - viisi yleisintä käyntisyötä yleislääkärillä - kolme yleisintä käyntisyötä mielenterveyspalveluissa - kolme yleisintä käyntisyötä suun terveyspalveluissa - vertailutietona koko korkeakoulun tulokset, tulevaisuudessa myös aluetason tietoa ja koulutusalaakohtaista tietoa
4.3.3. Muut tiedot	Opiskeluyhteisöstä YTHS:n vastaanottotyössä tai muussa työssä kertyneet tiedot

4.4. Muut taustatiedot

4.4.1. Opiskelija- ruokailu	<ol style="list-style-type: none"> 1. opiskelija-ruokailua suunnitellaan ja kehitetään oppilaitoksen, ruokapalvelutuottajien, opiskeluterveydenhuollon ja opiskelijoiden yhteistyönä Kyllä ☐ Ei ☐ 2. opiskelijaravintoloiden kilpailutuksessa käytetään ravitsemussuositusten mukaisia vähimmäisvaatimuksia ehdottomina valintakriteereinä Kyllä ☐ Ei ☐ 3. opiskelijaravintolan asiakastytyväisyyskyselyn keskeiset tulokset (pvm, jolloin tehty) 																																
4.4.2. Korkeakoulu- liikunta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Korkeakoulussa arvioidaan korkeakoulu liikunnan suositusten toteutumista Kyllä ☐ Ei ☐ Osittain ☐ Miten? 																																
4.4.3. Korkeakoulussa tehdyt muut selvitykset	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr style="background-color: #4F81BD; color: white;"> <th style="text-align: left;">Raportit /selvitykset:</th> <th style="text-align: center;">Kyllä</th> <th style="text-align: center;">Ei</th> <th style="text-align: center;">Pvm</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Työterveyden työpaikkaselvitys</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Palotarkastusraportti</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Henkilökunnan hyvinvointikysely</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Esteettömyyskartoitus</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Riskikartoitus</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Muu, mikä</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Raportit /selvitykset:	Kyllä	Ei	Pvm	Työterveyden työpaikkaselvitys	☐	☐		Palotarkastusraportti	☐	☐		Henkilökunnan hyvinvointikysely	☐	☐		Esteettömyyskartoitus	☐	☐		Riskikartoitus	☐	☐		Muu, mikä	☐	☐					
Raportit /selvitykset:	Kyllä	Ei	Pvm																														
Työterveyden työpaikkaselvitys	☐	☐																															
Palotarkastusraportti	☐	☐																															
Henkilökunnan hyvinvointikysely	☐	☐																															
Esteettömyyskartoitus	☐	☐																															
Riskikartoitus	☐	☐																															
Muu, mikä	☐	☐																															

5. HAVAINNOT TARKASTUSKIERROKSELLA

(voidaan soveltuvin osin täyttää myös dokumentaation kuten terveystarkastusraportin ja työpaikkaselvitysten perusteella)

Tarkastuksessa kiinnitetään erityinen huomio luento- ja ryhmätiloihin, käytännönharjoittelu/työskentelytiloihin (esim. laboratoriot), itsenäisen opiskelun tiloihin sekä aulatiloihin. Lisäksi arvioidaan harkinnan mukaan saniteettitilat, opiskelijoiden omat tilat (killat ym.), kirjastotilat ja opiskelijaravintolan tilat. Huomiota kiinnitetään myös opiskeluympäristön liikunnallistamiseen.

5.1. Fyysiset kuormitus- tekijät	(ergonomia, seisten työskentelyn/kuuntelemisen mahdollisuudet ym)
5.2. Fysikaaliset altisteet	(haju, melu, valaistus, lämpötila...)
5.3. Biologiset altisteet	(sisäilma, home, pöly..)
5.4. Kemialliset altisteet	(aineet, käyttöturvallisuus...)
5.5. Tapaturma- ja terveysvaarat sisätiloissa	(siivous, suojaimet, laiteturvallisuus, pelastustiet...) 1. Ovatko opiskelutilat savuttomat? Kyllä ☐ Ei ☐
5.6. Tapaturma- ja terveysvaarat ulkotiloissa	(autopaikat, pyöräpaikat, tupakkapaikat, liikunta-alue...)
5.7. Opiskelija-ruokailun tilat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tukeeko linjaston järjestys terveellistä syömistä? Kyllä ☐ Ei ☐ Osittain ☐ 2. Onko ruokala/ravintola viihtyisä (valaistus, melu...)? Kyllä ☐ Ei ☐ Osittain ☐ 3. Onko ruokalassa/ravintolassa tarjolla terveellisiä välipalavaihtoehtoja? Runsaasti ☐ Jonkin verran ☐ Vähän ☐ Ei ☐

	4. Muuta huomioitavaa:
5.8. Opiskelu ympäristön liikunnallistaminen	<i>Kuvaus millä keinoilla opiskelu ympäristöä on pyritty liikunnallistamaan (seisomatyöpisteet, kuntoiluvälitteet, ohjaus rappusten käyttöön...)</i>

6. ARVIOINTI

Kohtia 6.1 – 6.5 arvioidaan kerättyjen taustatietojen ja tarkastuskäynnin havaintojen perusteella. Arvioinnissa tulkitaan kerättyjä tietoja ja tekstiin nostetaan vain olennaiset asiat.

6.1. Opiskelijoiden hyvinvointiryhmät ja yhteisön hyvinvointiin liittyvä dokumentaatio	<i>(4.1.1) (4.1.6)</i>
6.2. Opiskelija- ja tutkinto profiili	<i>Profiileista nousevat opiskelijoiden hyvinvointityössä huomioitavat tekijät, mahdolliset merkittävät muutokset edellisiin vuosiin (4.1.2) (4.1.3) (4.3.1, 4.3.2)</i>
6.3. Opintojen tuki ja sisältö	<i>(4.1.4) (4.1.5) (4.2.1.)</i>
6.5. Psykkinen ja sosiaalinen opiskelu ympäristö	<i>(4.2.2) ja (kohta 5)</i>
6.6. Fyysinen opiskelu ympäristö	<i>(4.1.6) (4.2.3) (kohta 5)</i>
6.7. Opiskelijaruokailu	<i>(4.4.1) (5.7 ja mahdollisesti myös opiskelijoilta kertyvää tietoa)</i>
6.8. Opiskelu ympäristön liikunnallistaminen	<i>(4.4.2) (5.8. ja mahdollisesti opiskelijoilta kertyvää tietoa)</i>
6.10. Korkeakoulussa tehdyt muut selvitykset	<i>Muista selvityksistä nousevia seikkoja, jotka huomioitava tässä tarkastuksessa (4.4.3)</i>
6.11. Edellisestä arvioinnista huomioitavat asiat	<i>Mahdolliset edellisessä tarkastuksessa/seurannassa nousseet tekijät, jotka vaativat huomiota tässä tarkastuksessa</i>

7. MUUT ESILLE NOUSSEET ASIAT

--

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINNIN PERUSTEELLA TEHDYT TOIMINPIDE-EHDOTUKSET

1. 2. 3.	Yksikön vahvuudet ja voimavarat opiskelu ympäristön turvallisuuden ja terveellisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta
----------------	---

Tarkastuksessa esiin nousseet opiskeluyhteisön hyvinvoinnin kehittämiskohteet:

Kehittämiskohde	Toimenpide-ehdotus	Seuranta-aikataulu	Vastuuhenkilöt

9. RAPORTIN KÄSITTELY

Käsittelytaho	Päivämäärä	Käsitelty
Korkeakoulun hyvinvointityöryhmä		Kyllä ☐ Ei ☐
Tiedekunnan/yksikön kokous		Kyllä ☐ Ei ☐
Korkeakoulun/tiedekunnan/yksikön opiskelijajärjestössä		Kyllä ☐ Ei ☐
YTHS: n henkilöstökokouksessa		Kyllä ☐ Ei ☐
YTHS: n terveystoimintayksikön johtoryhmässä		Kyllä ☐ Ei ☐
Muu, mikä		Kyllä ☐ Ei ☐

Jakelu: Tarkastuksen tehnyt työryhmä, toimipisteen omat tiedostot, Yths arkisto

Seuraavan arvioinnin ajankohta:

Aika ja paikka

Raportin laatijoiden nimet

LIITTEET:

SEURANTA 1.

Aika ja paikka	
Osallistujat	
Opiskeluympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta edellisen arviointi-kerran jälkeen	1. 2. 3.
Suosittelujen toimenpiteiden tilanne	
Muita havaintoja	
Uudet kehittämiskohteet	

SEURANTA 2.

Aika ja paikka	
Osallistujat	
Opiskeluympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta edellisen arviointi-kerran jälkeen	1. 2. 3.
Suosittelujen toimenpiteiden tilanne	
Muita havaintoja	
Uudet kehittämiskohteet	

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä (YTHS) kehitetty ja käyttötestattu lomake.
20.10.2015 /kk, sfj, täydennys 26.9.2016/kk ja muutokset 30.8.2019/ns, rlh, rs

Viimeisen kymmenen vuoden aikana opiskeluterveydenhuollon toimintaympäristö on muuttunut ja sitä ohjaava lainsäädäntö on kehittynyt ja tarkentunut. Muutokset edellyttivät uutta ohjeistusta lainsäädännön käytännön toimeenpanosta sekä suosituksia toimintakäytännöiksi. Täysin uusittu Opiskeluterveydenhuollon opas 2020 vastaa tähän tarpeeseen.

Oppaassa tarkennetaan erityisesti terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen sisältöä, opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettujen opiskelijoiden määrittelyä ja kansainvälisten opiskelijoiden palveluja. Lisäksi kiinnitetään huomiota mm. toiminnan tilastointiin, altistelähtöisiin terveystarkastuksiin sekä käytäntöihin erityisen tuen tarpeen ilmetessä.

Oppaan tavoitteena on vahvistaa opiskeluterveydenhuollon kokonaisuutta ja yhtenäistää opiskeluterveydenhuollon käytäntöjä eri puolilla maata. Opiskeluterveydenhuollon opas on tarkoitettu erityisesti kaikille opiskeluterveydenhuollossa toimiville terveydenhuollon ammattilaisille ja vastuuhenkilöille, mutta myös päättäjille ja yhteistyökumppaneille.

Internet: stm.fi/julkaisut

JULKAISUJEN MYYNTI:
julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi

ISSN PDF 1797-9854
ISBN PDF 978-952-00-9886-5